МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра обліку та оподаткування

Кваліфікаційна робота

магістра

на тему: Процедурне забезпечення аудиту фінансової звітності ТОВ «РОМА» та аналіз її показників

Виконала: студентка 2 курсу, групи 8.0714-оа
спеціальності 071 Облік і оподаткування,
освітньої програми облік і аудит
_____ К.П. Ігрункова _____
Керівник к.н.держ.упр., доцент Гончарова В. Г.
Рецензент _____ к.е.н., доцент Саєнко О.Р.

Запоріжжя – 2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економічний
Кафедра обліку та оподаткування
Рівень вищої освіти магістр
Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
Освітня програма «Облік і аудит»

ЗАТВЕРДЖУЮ:
Зав. кафедрою _____ Н.М. Проскуріна
«___»_____ 2025 р.

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТОВІ

Ігрунковій Карині Петрівні

1. Тема роботи: Процедурне забезпечення аудиту фінансової звітності ТОВ «РОМА» та аналіз її показників
керівник роботи Гончарова Валентина Георгіївна, к.н.держ.упр., доцент,
затверджені наказом ЗНУ від 25 березня 2025 року № 439-с.

2. Строк подання студентом роботи 25 листопада 2025 року

3. Вихідні дані до роботи: спеціальна література, законодавчі та нормативні акти, статистичні дані, дані обліку та фінансової звітності установи.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): дослідити теоретичні засади фінансової звітності та принципи її формування; проаналізувати нормативно-правове регулювання аудиту та фінансової звітності (НП(С)БО, МСФЗ, МСА); вивчити методики зовнішнього та внутрішнього аудиту, включаючи оцінку ризиків, суттєвості та аудиторських процедур; дослідити аналітичні методи оцінки фінансової стійкості, ліквідності, платоспроможності і ділової активності; виявити проблеми формування та аудиту фінансової звітності на підприємстві й визначити напрями їх удосконалення; провести комплексний аналіз фінансового стану підприємства; розробити рекомендації щодо підвищення ефективності внутрішнього аудиту та забезпечення фінансової стійкості.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): кваліфікаційна робота містить 17 рис., 27 табл., 13 формул.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
1	Гончарова В. Г. доцент	05.08.2025 р.	05.08.2025 р.
2	Гончарова В. Г. доцент	09.09.2025 р.	09.09.2025 р.
3	Гончарова В. Г. доцент	03.10.2025 р.	03.10.2025 р.

7. Дата видачі завдання: 01 червня 2025 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Складання плану роботи, підбір літератури	липень 2025	виконано
2.	Написання вступу	липень 2025	виконано
3.	Виконання першого розділу	серпень 2025	виконано
4.	Виконання другого розділу	вересень 2025	виконано
5.	Виконання третього розділу	жовтень 2025	виконано
6.	Написання висновків	листопад 2025	виконано
7.	Оформлення роботи, одержання відгуку та рецензії	листопад 2025	виконано
8.	Подання роботи на кафедру	листопад 2025	виконано

Студент _____ К.П. Ігрункова
(підпис)

Керівник роботи _____ В.Г. Гончарова
(підпис)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ В.В. Сьомченко

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 147 с., 17 рис., 27 табл., 6 додатків, 75 літературних джерела.

ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ, АУДИТ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ, НП(С)БО, МСФЗ, ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ, АНАЛІЗ

Об’єкт дослідження – процес аудиту та аналізу фінансової звітності підприємства.

Мета кваліфікаційної роботи – обґрунтування та розробка процедурного забезпечення аудиту фінансової звітності ТОВ «РОМА» і здійснення аналізу її основних фінансових показників з метою підвищення достовірності фінансової звітності та якості аудиторських висновків.

Методи дослідження – діалектичний метод пізнання, аналіз і синтез, індукція та дедукція, логічний і ретроспективний аналіз, теоретичне узагальнення, порівняння та групування, методи наукової абстракції й абстрактно-логічний метод, а також графічні та табличні методи.

Методологічна база цього дослідження ґрунтується на комплексному аналізі джерел. Зокрема, було використано чинну нормативно-правову базу України, фундаментальні наукові доробки українських та іноземних фахівців-економістів, присвячені теорії та практиці організації обліку і підготовки фінансової звітності. Додатковою інформаційною опорою стали монографічні видання, профільні періодичні публікації, матеріали представницьких науково-практичних форумів (як національних, так і міжнародних), а також спеціалізовані електронні ресурси.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в теоретико-методичному обґрунтуванні та вирішенні комплексу питань, пов’язаних з удосконаленням розробки внутрішньофірмового стандарту в контексті

удосконалення внутрішнього аудиту фінансової звітності та розробки методичних підходів до удосконалення методики оцінки фінансової стійкості акціонерних товариств.

У процесі дослідження отримано такі наукові результати, яким притаманна наукова новизна:

– удосконалено модель організації служби внутрішнього аудиту підприємства, що наддасть можливість якісної підготовки фінансової звітності;

– розроблено карту нормативних відхилень фінансових індикаторів;

– розроблено робочий документ внутрішнього аудитора «Оцінка рівня суттєвості», який визначає порядок установлення кількісних та якісних порогів суттєвості, критерії класифікації потенційних викривлень, а також процедури документування рішень аудитора;

– графічно розроблений процес управління фінансовою стабільністю, в якому зазначається процес та етапи ефективного управління фінансовою стійкістю підприємства.

Застосування на практиці запропонованих автором рекомендацій дозволить забезпечити якісну внутрішню перевірку фінансової звітності та зробити на її основі аналіз фінансової стійкості.

Отримані результати дослідження спрямовані на підвищення достовірності фінансової звітності в цілому, а також на визначення з її допомогою фінансової стійкості підприємства.

SUMMARY

Qualifying work contains: 147 p., 17 fig., 27 tab., 6 annex, 75 references.

FINANCIAL STATEMENTS, FINANCIAL STATEMENT AUDIT, NAS, IFRS, FINANCIAL STABILITY, ANALYSIS

The object of the study is the process of forming and disclosing information in the financial statements of an enterprise.

The purpose of this work is to conduct an analysis of financial stability, liquidity, solvency, and business activity, as well as to examine the factors influencing the formation of a stable financial condition of ROMA LLC. Additionally, the aim is to substantiate theoretical and methodological principles of auditing and analyzing financial statements and, based on this, to develop recommendations that expand their informational capabilities and are focused on improving the methodology for forming and interpreting key financial indicators for making well-grounded management decisions.

Research methods include the dialectical method of cognition, analysis and synthesis, induction and deduction, logical and retrospective analysis, theoretical generalization, comparison and grouping, methods of scientific abstraction and abstract-logical methods, as well as graphic and tabular techniques.

The theoretical and methodological basis of the study includes regulatory legal acts of Ukraine, scientific works of domestic and foreign economists on issues of accounting theory and financial reporting of business entities, monographic and periodical professional publications, materials of Ukrainian and international scientific and scientific-practical conferences, and Internet resources.

The scientific novelty of the obtained results lies in the theoretical-methodological justification and resolution of a set of issues related to improving the development of an in-house audit standard in the context of enhancing internal

auditing of financial statements, as well as developing methodological approaches to improving the assessment of financial stability of joint-stock companies.

During the study, the following scientifically novel results were obtained:

– an improved model for organizing the internal audit department of an enterprise, which will ensure high-quality preparation of financial statements;

– a developed map of normative deviations of financial indicators;

– a developed internal auditor's working document «Assessment of Materiality Level» which defines the procedure for establishing quantitative and qualitative materiality thresholds, criteria for classifying potential misstatements, and procedures for documenting auditor decisions;

– a graphically designed process of managing financial stability, which outlines the stages and workflow of effective financial stability management at the enterprise.

Practical implementation of the author's recommendations will ensure high-quality internal verification of financial statements and facilitate financial stability analysis based on that information.

The results obtained in the study are aimed at increasing the reliability of financial reporting as a whole, as well as determining the financial stability of the enterprise using this information.

ЗМІСТ

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
РЕФЕРАТ
SUMMARY
ВСТУП ……. 10
РОЗДІЛ 1 КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ АУДИТУ ТА АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ ТА РИЗИКУ
1.1 Сутність фінансової звітності підприємства, види та принципи складання ……. 16
1.2 Аудиторські процедури в системі методичного забезпечення аудиту 29
1.3 Інформаційна база та аналітичні процедури в аудиті фінансової звітності ……..... 40
РОЗДІЛ 2 ОРГАНІЗАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ АУДИТУ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ НА ТОВ «РОМА»
2.1 Організаційно-економічна характеристика підприємства …… 54
2.2 Процедурне забезпечення зовнішнього аудиту фінансової звітності . 66
2.3 Організаційно-методичні засади внутрішнього аудиту фінансової звітності …….. 74
РОЗДІЛ 3 АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ТОВ «РОМА» ТА ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЙОГО СТАБІЛЬНОГО ФІНАНСОВОГО СТАНУ
3.1 Аналіз фінансової стійкості підприємства ……. 91
3.2 Комплексний аналіз фінансової стабільності підприємства …… 98
3.3 Основні напрямки стабілізації фінансової стійкості підприємства …. 106
ВИСНОВКИ ……..…….. 120
ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ ……..……... 122
ДОДАТОК А Відмінності між НП(С)БО та МСФЗ: вимоги до 130

фінансової звітності …….
ДОДАТОК Б Визначення дефініції «фінансова стійкість» вітчизняних науковців …… 131
ДОДАТОК В Система фінансових коефіцієнтів фінансової стійкості підприємства …….. 132
ДОДАТОК Д Організаційна структура управління ТОВ «РОМА» …….. 134
ДОДАТОК Е Робочий документ внутрішнього аудитора «Оцінка рівня суттєвості» …….. 135
ДОДАТОК Ж Карта нормативних відхилень фінансових показників – індикаторів …….. 138

ВСТУП

За умов сучасних економічних відносин, ефективність ведення господарської діяльності підприємства відображається у його фінансових результатах – отриманому прибутку або збитку протягом звітного періоду. Дані показники відображають закриту інформацію, доступну лише для власника. Інші ж користувачі – інвестори, кредитори, постачальники та покупці отримують опосередковану інформацію про діяльність підприємства шляхом проведення аналізу фінансового стану та підведення підсумків про актуальність та майбутню результативність взаємовідносин з контрагентом.

Практично всі суб’єкти господарювання постійно відчувають потребу в залученні зовнішнього капіталу. Для привернення уваги потенційних кредиторів та інвесторів, компанія оприлюднює відомості про свою поточну діяльність, як правило, через фінансову звітність. Позитивна динаміка ключових показників фінансового стану, відображена у звітах за поточні та попередні періоди, суттєво підвищує ймовірність успішного залучення додаткових джерел фінансування. Водночас, фінансова звітність має виняткове значення не лише для зовнішньої аудиторії, але й для внутрішніх користувачів, включаючи вищий менеджмент та співробітників компанії. Дані, що містяться у звітах, дозволяють здійснити глибокий аналіз майнового стану підприємства, його рівня рентабельності та здатності до покриття зобов'язань. Значна увага теоретичним та методологічним підходам до формування, аналізу та аудиту звітних показників приділена у наукових працях провідних вітчизняних вчених. Серед науковців, які досліджували ці аспекти, варто виокремити П. Я. Хомину, С. В. Голова, Ф. Ф. Бутинця, В. К. Савчука, Н. М. Проскуріна, О. В. Овчаренко, В. О. Шевчука, В. В. Сопка, М. Я. Дем’яненка та низку інших фахівців.

Проблематика підготовки звітності та її подальшого аналізу в контексті сучасних економічних умов була предметом ґрунтовних розвідок серед низки

визначних іноземних науковців. До цієї когорти належать такі вчені, як Е. С. Хендріксен, Ж. Рішар, Л. Бернстайн, Ю. Іджірі, Ч. Хорнгрен, Р. Ентоні, М. Бромвич, С. Пенман, Р. Чамберс, Д. Соломонс, Р. Льюіс, Д. Пендрилл, Г. Вільямс та інші. Ці дослідники здобули суттєві результати у вивченні питань, пов'язаних із формуванням та розкриттям фінансової звітності, запропонувавши як шляхи вирішення існуючих проблем, так і рекомендації щодо її вдосконалення. Критично важливим є те, що досвід, накопичений іноземними фахівцями, становить значну цінність для української науки. Однак, перед його імплементацією у вітчизняну практику, необхідно враховувати специфічні особливості та основні аспекти сучасного розвитку економіки України.

Аналіз фінансового стану базується на оцінці економічних показників, найбільш узагальнюючими та систематизованими з яких є показники фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності. Вони характеризують фінансову діяльність фірми з точки зору наявності вільних грошових коштів та стабільності розвитку на ринку, фінансування поточної виробничої діяльності та здатності до погашення боргових зобов’язань протягом короткого часового проміжку, гарантують міцні та стабільні взаємовідносинами з партнерами.

Загальнонаукові питання аналізу фінансової стійкості розглядали науковці: В. І. Іващенко, М. А. Болюх, М. Д. Білик, Н. В. Тарасенко, В. О. Мец, О. І. Гадзевич, Л. М. Шаблиста, М.Л. Котляр та ін.

Тим не менш, актуальним та не повністю відображеним залишається питання щодо створення умов формування стійкого фінансового становища та визначення і узагальнення чинників, що впливають на неї, конкретизація та розмежування цих чинників, їх аналіз та нейтралізація негативного впливу.

Необхідно також окреслити доцільність стратегічного управління фінансовою стабільністю, як способу досягнення місії підприємства з точки зору його фінансування та забезпечення джерелами формування у

майбутньому. Що ж до останнього, гарантією беззбитковості та абсолютної або нормальної фінансової стійкості є визначення політики фінансування активів та забезпечення її реалізації.

Теоретико-методична та практична гострота згаданих проблемних питань, а також недостатній рівень їхнього наукового та прикладного опрацювання, визначають актуальність обраної теми, її цільове спрямування та комплекс дослідницьких завдань.

Мета кваліфікаційної роботи – обґрунтування та розробка процедурного забезпечення аудиту фінансової звітності ТОВ «РОМА» і здійснення аналізу її основних фінансових показників з метою підвищення достовірності фінансової звітності та якості аудиторських висновків.

Для досягнення поставленої мети в дослідженні вирішено такі завдання:

– дослідити та розкрити економічну сутність фінансової звітності;

– розробити внутрішньофірмові стандарти в контексті удосконалення внутрішнього аудиту фінансової звітності;

– розробити модель організації служби внутрішнього аудиту;

– конкретизувати методичні підходи щодо аналізу та оцінювання фінансової стійкості підприємства;

– визначити систему показників для оцінки фінансового стану;

– провести аналіз фінансової стійкості та комплекс розрахунків по оцінці фінансового стану ТОВ «РОМА»;

– розробити методичні підходи до удосконалення методики оцінки фінансової стійкості акціонерних товариств;

– обґрунтувати основні напрями підвищення рівня фінансової стійкості підприємства як необхідної передумови його сталого розвитку.

Об’єкт дослідження – процес аудиту та аналізу фінансової звітності підприємства.

Предметом дослідження виступає інтегрована сукупність теоретичних положень, методичного інструментарію та прикладних підходів, що

стосуються проведення аудиту фінансової звітності (на прикладі ТОВ «РОМА»). Додатково до цього, предметом охоплено систему методів і прийомів, які застосовуються для економічного аналізу ключових показників цієї звітності.

Концептуальною основою дослідження слугує діалектичний метод пізнання. У процесі виконання магістерської роботи був задіяний широкий спектр загальнонаукових та специфічних прийомів наукового пізнання. Історичний та системний підходи було застосовано для комплексного вивчення сутності господарських явищ і процесів. Аналіз і синтез використано при опрацюванні значних обсягів статистичних даних та в ході глибинного аналізу показників фінансової звітності. Індукція та дедукція стали інструментами для визначення пріоритетних напрямків здійснення внутрішнього аудиту фінансової звітності. Застосування логічного та ретроспективного аналізу уможливило обґрунтування концептуальних засад оцінки фінансової стійкості суб'єкта господарювання на базі офіційних форм звітності. Теоретичне узагальнення та порівняння дали змогу уточнити категоріальний апарат кваліфікаційної роботи, зокрема щодо трактування змісту поняття «фінансова звітність». Групування і зіставлення використовувалися для систематизації та узагальнення інформації про діяльність досліджуваного підприємства. Метод наукової абстракції застосовувався під час вивчення окремих визначальних характеристик фінансової звітності. Абстрактно-логічний метод став підґрунтям для формування теоретичних висновків та узагальнень. Графічний та табличний прийоми було залучено для візуалізації та наочного представлення підсумкових результатів аналізу.

Наукова новизна результатів, отриманих у дипломній роботі, полягає у науковому обґрунтуванні та запропонуванні вирішення складного комплексу теоретико-методичних проблем. Ці проблеми безпосередньо стосуються вдосконалення аудиторської перевірки фінансової звітності, а також модернізації методичного підходу до оцінювання фінансової стійкості

суб'єкта господарювання.

У ході проведеного дослідження було досягнуто низки наукових результатів, які характеризуються ознаками наукової новизни, а саме:

– удосконалено модель організації служби внутрішнього аудиту підприємства, що наддасть можливість якісної підготовки фінансової звітності;

– розроблено карту нормативних відхилень фінансових індикаторів;

– розроблено робочий документ внутрішнього аудитора «Оцінка рівня суттєвості», який визначає порядок установлення кількісних та якісних порогів суттєвості, критерії класифікації потенційних викривлень, а також процедури документування рішень аудитора;

– графічно розроблений процес управління фінансовою стабільністю, в якому зазначається процес та етапи ефективного управління фінансовою стійкістю підприємства.

Інформаційною базою дослідження обрано ТОВ «РОМА» м. Чернівці.

Методологічне підґрунтя даного дослідження сформоване на засадах комплексного використання джерел. До його основи увійшли чинні нормативно-правові документи України, що регулюють господарську діяльність. Теоретичну базу становлять фундаментальні наукові доробки українських та іноземних вчених-економістів, присвячені проблемам створення, аудиторської перевірки та аналізу фінансової звітності суб'єктів господарювання. Також як інформаційну опору використано монографії, спеціалізовані фахові періодичні видання, матеріали, представлені на національних і міжнародних науково-практичних форумах, а також релевантні Інтернет-джерела.

Результати, здобуті у процесі дослідження, орієнтовані на комплексне підвищення надійності фінансової звітності підприємств, а також на удосконалення механізмів визначення фінансової стійкості на її основі. Практична реалізація розроблених рекомендацій забезпечить можливість якісного проведення внутрішнього аудиту фінансової звітності. Це, у свою

чергу, дозволить керівництву ефективніше використовувати результати аналізу фінансової стійкості для прийняття стратегічних рішень.

Ключові положення та висновки, сформульовані у кваліфікаційній роботі, успішно пройшли процедуру апробації, будучи представленими на низці міжнародних науково-практичних конференцій.

Кваліфікаційна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Основний зміст кваліфікаційної викладено на 139 сторінках друкованого тексту.

РОЗДІЛ 1
КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ АУДИТУ ТА АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ ТА РИЗИКУ

1.1 Сутність фінансової звітності підприємства, види та принципи складання

В контексті глобалізації та інтернаціоналізації економічних процесів, інформація позиціонується як один із критично важливих ресурсів. Її основне призначення полягає у сприянні зростанню ефективності, посиленню конкурентоспроможності компаній, а також у підвищенні їхньої інвестиційної привабливості. Ключовим засобом комунікації та невід'ємним елементом інформаційного забезпечення для ухвалення обґрунтованих економічних рішень виступає фінансова звітність.

Фінансова звітність визначається як систематизований комплект бухгалтерської звітності, покликаний розкривати ключові відомості щодо фінансового становища, підсумкових результатів господарювання та обігу грошових потоків суб'єкта за визначений звітний інтервал.

Згідно з положеннями чинного законодавства, а саме Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [36], провідною метою формування фінансової звітності є забезпечення її користувачів вичерпними, достовірними та об'єктивними відомостями. Ці дані мають відображати фінансове становище, результати господарської діяльності та зміни грошових потоків суб'єкта, що слугуватиме підґрунтям для ухвалення ними ефективних управлінських рішень [36].

На сучасному етапі звітні показники суб'єктів господарювання набувають критичного значення як оперативна база даних. Ця інформація,

що характеризується як значною кількісною повнотою, так і високою якісною насиченістю, дає змогу ухвалювати ефективні управлінські рішення, а також науково обґрунтовувати тактичні дії та стратегічні вектори розвитку і управління компанією в довгостроковій перспективі.

Левицька С. О. наголошує, що дані про господарську діяльність суб'єкта становлять інтерес для широкого кола осіб: від працівників та засновників (учасників) компанії до представників наглядових структур і навіть місцевих жителів регіону, де підприємство провадить свою діяльність. Для всіх цих груп першочерговим завданням є аналіз ключової системи показників, але спільним очікуванням залишається надійність наданої інформації. Зазначена інформація може бути оформлена як у вигляді пояснювальної записки, так і у формі переліку стандартизованих звітних форм (або бути їх комбінацією), але обов'язково повинна базуватися на системі показників, які є узагальненими результатами бухгалтерського обліку на конкретну звітну дату. Для забезпечення відповідної корисності звітних даних (яка передбачає достовірність, своєчасність та об'єктивність), показники, відображені у звітних формах, зобов'язані відповідати таким вимогам:

– відповідати за розрахунком чинному нормативному полю, що регламентує ведення обліку та підготовку звітності;

– мати єдину методологічну базу розрахунку;

– не суперечити МСБО та МСФЗ;

– забезпечувати співставність для суб’єктів господарювання певного економіко-організаційного поля та інше [21].

Сприяння реалізації згаданих вище факторів залежить, в першу чергу, від вирішення таких фундаментальних завдань: забезпечення стабільності та абсолютної прозорості економіко-правового середовища, в якому функціонує підприємство; започаткування уніфікації звітних документів з метою виключення дублювання даних; а також досягнення гармонізації облікових принципів із вимогами податкового законодавства, особливо в частині

фіксації результатів фінансово-господарської діяльності юридичної особи.

Згідно з позицією Н. М. Давиденко, фінансова звітність за своїм функціональним призначенням має сприяти становленню цивілізованої ринкової фінансової інфраструктури. Її роль полягає у виконанні функцій ключового інструмента взаємодії суб'єкта господарювання з ринковим середовищем. Такий підхід необхідний для того, щоб ринок міг перетворитися на продуктивне джерело залучення фінансових ресурсів для підприємства [10].

Я. В. Шеверя пропонує трактувати фінансову звітність у рамках системи інформаційного забезпечення як набір інформаційних джерел (ресурсів). Цей набір надає вичерпну характеристику фінансово-господарській діяльності суб'єкта через специфічні форми та методи розкриття. Вони, у свою чергу, повинні відповідати якісно-інформаційним характеристикам, а також базовим принципам підготовки звітної інформації. Це необхідно для подальшої аналітичної обробки і забезпечення релевантності даних для прийняття рішень зовнішніми стейкхолдерами [65].

Процедура бухгалтерського обліку логічно завершується етапом формування фінансової звітності, яка комплексно відображає господарську активність суб'єкта. Юридичне регулювання питань, пов'язаних із підготовкою цієї звітності, здійснюється відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», а також національними стандартами (НП(С)БО) та міжнародними стандартами (МСБО і МСФЗ). (Детальне зіставлення відмінностей між ними представлено у Додатку А).

Процес гармонізації національної системи бухгалтерського обліку з Міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ) бере свій початок у 1998 році. Саме тоді уряд започаткував Програму реформування системи бухгалтерського обліку, яка передбачала поступове впровадження і застосування МСБО [40].

У 1999 році було ухвалено Закон України «Про бухгалтерський облік

та фінансову звітність в Україні». У його першій статті зафіксовано наступне визначальне положення: «Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку – це нормативно-правовий акт, схвалений Міністерством фінансів України, який встановлює принципи та методи ведення бухгалтерського обліку і формування фінансової звітності, що не мають суперечити міжнародним стандартам» [36]. Подальшим кроком стала Стратегія застосування МСФЗ, затверджена Кабінетом Міністрів України у 2007 році (розпорядження від 24.10.2007 № 911-р) [44]. Серед її пріоритетних напрямків було окреслено «законодавче врегулювання порядку використання міжнародних стандартів». Зокрема, з 2014 року було запроваджено обов'язкове складання фінансової та консолідованої фінансової звітності відповідно до міжнародних стандартів для підприємств-емітентів, чиї цінні папери пройшли лістинг на організованих фондових ринках, а також для банків і страхових компаній. Інші емітенти цінних паперів та фінансові установи отримали право застосовувати їх за власним рішенням.

У червні 2015 року Верховна Рада ухвалила поправки до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». Згідно з цими змінами, публічні акціонерні товариства та всі фінансові установи отримали обов'язок подавати свою звітність за Міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ). Ці нововведення набули юридичної сили з 2018 року.

Згодом, у 2017 році, був прийнятий Закон України № 2164-VIII «Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»». Цей нормативний акт дозволив уточнити критерії класифікації підприємств за масштабами діяльності, а також розширив коло суб'єктів, для яких застосування міжнародних стандартів стало обов'язковим. Крім того, цим Законом була запроваджена вимога щодо обов'язкового публічного розкриття річної фінансової звітності разом із аудиторським висновком для всіх компаній, які визначені як підприємства, що становлять суспільний інтерес.

З 2018 року для таких суб’єктів стало обов’язковим складання та подання фінансової звітності відповідно до МСФЗ у повному обсязі, включно з консолідованою фінансовою звітністю. Крім того, було встановлено вимогу щодо подання фінансової звітності у форматі, що відповідає затвердженій таксономії МСФЗ, та її електронного подання у визначених випадках.

Подальші зміни були спрямовані на гармонізацію національної системи бухгалтерського обліку з міжнародними вимогами, удосконалення структури й змісту фінансової звітності, а також підвищення прозорості діяльності підприємств, які здійснюють значний вплив на економіку країни.

Згідно зі статтею 1 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», категорія користувачів фінансової звітності охоплює фізичних та юридичних осіб, яким необхідна інформація про господарську діяльність суб'єкта для ухвалення відповідних управлінських чи інвестиційних рішень. (Деталізацію цих користувачів наведено у таблиці 1.1) [36].

Процедура та регламент надання фінансової звітності її користувачам встановлені чинною законодавчою базою. У процесі підготовки до формування та презентації звітних даних суб'єкти господарювання зобов'язані керуватися вимогами Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та фінансової звітності (МСБО та МСФЗ). Крім того, обов'язковим до виконання є Порядок подання фінансової звітності, який був затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 28.02.2000 р. № 419. Цей документ конкретизує перелік суб’єктів, які здійснюють подання звітності, визначає звітний період, а також встановлює її обов'язковий склад і граничні терміни подання [39].

Обов'язок щодо якісного формування та своєчасного подання фінансової звітності покладається безпосередньо на управлінський склад (керівництво) підприємства.

Відомості, які відображаються у фінансових звітах, мають бути доступними для розуміння та орієнтовані на єдине тлумачення з боку

користувача, за умови наявності у нього відповідного рівня знань. Це тягне за собою те, що складні концепції, які є критично важливими для процесу прийняття рішень, не можуть бути виключені зі звітних даних.

Таблиця 1.1 – Інформаційні інтереси різних груп користувачів

Користувачі звітності	Інформаційні запити
Власники	Збільшення прибутковості діяльності, участь у капіталі підприємства, визначення суми дивідендів.
Керівництво підприємства	Оцінка якості управління, регулювання діяльності підприємства.
Персонал	Стабільність підприємства, оплата праці, пенсійне та соціальне забезпечення, можливість матеріального стимулювання.
Інвестори (акціонери)	Захист прав акціонерів, якість управління, придбання, і володіння цінними паперами та здатність підприємств сплачувати дивіденди.
Постачальники	Здатність підприємства своєчасно оплачувати рахунки та виконувати інші зобов'язання.
Кредитори	Своєчасність повернення кредитів та отримання відсотків, забезпечення зобов'язань підприємства, оцінка ліквідності та платоспроможності.
Покупці, замовники, інші дебітори	Стабільність компанії, здатність забезпечувати клієнтів необхідними товарами, продукцією, роботами, послугами, фінансова стійкість і як довго можна погашати кредиторську заборгованість.
Опосередкований інтерес	
Уряд та державні органи	Своєчасна сплата зобов'язань перед державою, показники для формування податкової політики, визначення національного доходу, розподіл ресурсів, формування макроекономічних показників.
Громадськість	Загальні питання, які впливають на добробут населення: зайнятість, екологія, соціальна захищеність працівників тощо.

Крім того, фінансова звітність зобов'язана містити відомості, які впливають на процес прийняття рішень, забезпечуючи можливість своєчасного оцінювання минулих, поточних та прогнозованих подій, а також надаючи базу для підтвердження або коригування оцінок, сформованих у попередніх періодах. Це стає досяжним лише за умови, що під час презентації інформації у фінансовій звітності будуть дотримані такі основні критерії: суттєвість, своєчасність, повнота, нейтральність та об'єктивність.

Інформація вважається суттєвою у випадку, коли її некоректне відображення чи повне ігнорування здатні спричинити зміну рішень, які

ухвалюються користувачем. Своєчасність інформації тотожна її достовірності, оскільки дані втрачають актуальність та економічний сенс, якщо вони надаються зацікавленим сторонам із запізненням.

Визначення порогу суттєвості інформаційних одиниць регламентується відповідними національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку, а також встановлюється безпосередньо керівником суб'єкта господарювання.

Залежно від потреб управління, чинних законодавчих та нормативно-правових актів можна сформувати систему вимог до звітності (рис. 1.1).

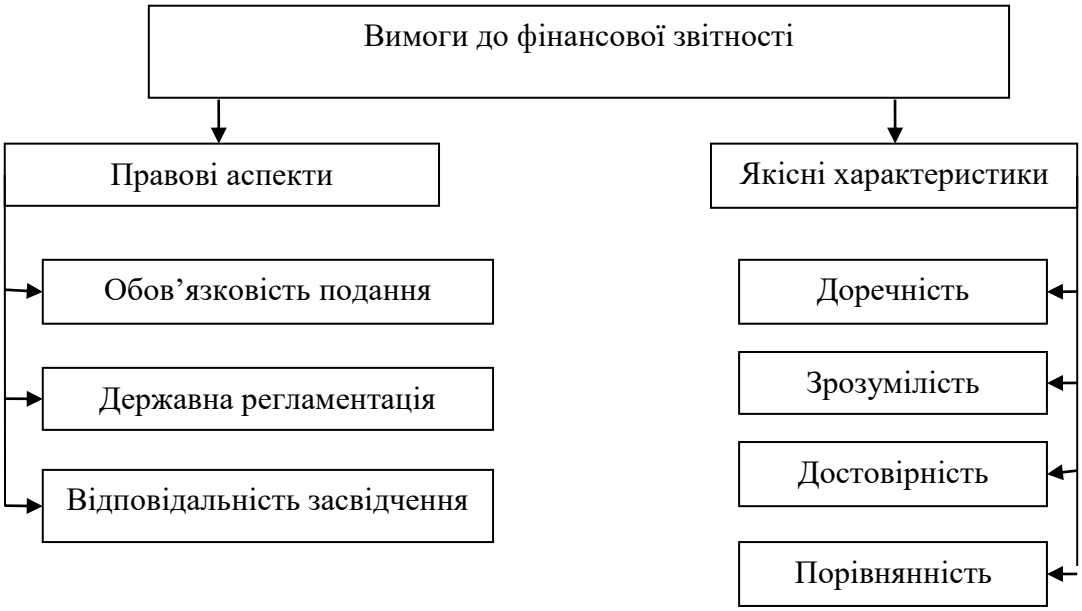

Рисунок 1.1 – Вимоги до звітності

Фінансова звітність підприємства формується з дотриманням таких принципів:

– принцип автономності суб'єкта господарювання, згідно з яким кожна організація розглядається як окрема юридична одиниця, відокремлена від її власників (інвесторів).

– безперервності діяльності, що передбачає оцінку активів і зобов'язань підприємства, виходячи з припущення, що його діяльність

триватиме далі;

– періодичності, що припускає розподіл діяльності підприємства на певні періоди часу з метою складання фінансової звітності;

– історичної (фактичної) собівартості, що визначає пріоритет оцінки активів, виходячи з витрат на їх виробництво та придбання;

– нарахування та відповідності доходів і витрат, за яким для визначення фінансового результату звітного періоду слід зіставити доходи звітного періоду з витратами, які було здійснено для отримання цих доходів;

– повного висвітлення, згідно з яким фінансова звітність має містити всю інформацію про фактичні та потенційні наслідки операцій та подій, яка може вплинути на рішення, що приймаються на її основі;

– послідовності, який передбачає постійне (з року в рік) застосування підприємством обраної облікової політики. Зміна облікової політики має бути обґрунтована і розкрита у фінансовій звітності;

– обачності, згідно з яким методи оцінки, що застосовуються в бухгалтерському обліку, мають запобігати заниженню оцінки зобов'язань та витрат і завищенню оцінки активів і доходів підприємства;

– превалювання змісту над формою, за яким операції мають обліковуватись відповідно до їх сутності, а не лише виходячи з юридичної форми;

– єдиного грошового вимірника, який передбачає вимірювання та узагальнення всіх операцій підприємства в його фінансовій звітності в єдиній грошовій одиниці [37].

До загального комплекту фінансової звітності зазвичай включаються такі складові документи: Баланс (або Звіт про фінансовий стан), Звіт про фінансові результати (або Звіт про сукупний дохід), Звіт про рух грошових коштів, Звіт про власний капітал і Примітки до фінансової звітності (пояснення та розкриття інформації).

В основі підготовки фінансової звітності лежить затверджена підприємством облікова політика. Відповідно до ключового принципу

послідовності, суб'єкти господарювання повинні неухильно дотримуватися цієї обраної єдиної облікової політики з року в рік.

Втім, внесення змін до неї можливе виключно за умов, визначених Міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ). Такі зміни вимагають обґрунтування та обов'язкового розкриття у фінансових звітах. Хоча Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» встановлює чіткі норми щодо порядку організації та ведення бухгалтерського обліку і складання звітності, він при цьому делегує суб'єктам право самостійно встановлювати свою облікову політику, спираючись на специфіку своєї діяльності та загальні принципи обліку та фінансової звітності.

З метою підготовки фінансової звітності, керівний склад суб'єкта господарювання зобов'язаний розробити облікову політику. Це передбачає вибір таких принципів, методів та облікових процедур, які забезпечать правдиве відображення фінансового стану і результатів функціонування компанії, а також гарантують зіставність фінансових звітів у часі та звітних періодах.

Суб'єкти господарювання формують фінансову звітність, яка мусить надавати виключно повну, достовірну та об'єктивну інформацію щодо величини активів, зобов'язань, власного капіталу, а також фінальних результатів діяльності.

З метою забезпечення виконання цих та інших вимог, ключовий фахівець, головний бухгалтер підприємства, несе відповідальність за організацію та здійснення всіх завершальних процедур перед безпосереднім складанням фінансової звітності (рис. 1.2). Масштаб цих робіт корелює із тривалістю звітного періоду. Найбільш значний обсяг підготовчих заходів виконується безпосередньо перед формуванням річного фінансового звіту.

Серед необхідних елементів (реквізитів) усіх форм фінансової звітності визначають повну юридичну адресу суб'єкта господарювання та дату, станом на яку здійснюється її формування.

Рисунок 1.2 – Етапи процесу складання фінансової звітності підприємства

Відомості про підприємство, які потребують обов'язкового розкриття у фінансовій звітності, включають:

– назву, організаційно-правову форму і місцезнаходження підприємства (країну, де зареєстровано підприємство, юридичну адресу);

– стислий опис основної діяльності підприємства;

– назву материнської (холдинговою) компанії підприємства;

– середню кількість працівників підприємства впродовж звітного періоду;

– дату затвердження фінансової звітності;

– повідомлення про складання фінансової звітності за міжнародними стандартами фінансової звітності.

Кожна форма фінансової звітності обов'язково повинна містити конкретну дату, на яку віднесені її кількісні показники, або зазначення проміжку часу (періоду), який вона відображає. У разі, якщо фактичний період, охоплений фінансовим звітом, не збігається зі стандартним звітним періодом, необхідно обов'язково розкрити причини такої невідповідності та її наслідки у примітках до фінансової звітності.

Суб'єкти господарювання, які перейшли на застосування міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) відповідно до вимог законодавства, при представленні своєї першої річної фінансової звітності за міжнародними стандартами (згідно з МСФЗ 1 «Перше застосування міжнародних стандартів фінансової звітності»), зобов'язані відображати у Балансі (Звіті про фінансовий стан) дані на три ключові дати: на початок і кінець звітного періоду, а також на дату безпосереднього переходу на МСФЗ. Усі інші формовані фінансові звіти складаються за звітний період методом наростаючого підсумку від початку поточного року [28].

З метою забезпечення зіставності представлених відомостей, звітна інформація презентується за два послідовні періоди: поточний звітний період та ідентичний період попереднього року. У Звіті про фінансові результати та Звіті про рух грошових коштів дані завжди відображаються за поточний та порівняльний періоди попереднього року. У Балансі, Звіті про фінансові результати та Звіті про власний капітал, показники, що підлягають відніманню при розрахунку підсумкових сум, наводяться в дужках. До таких від’ємних показників відносяться: суми податку на прибуток, витрати,

збитки, всі вирахування з доходу, вибуття грошових коштів та зменшення будь-яких складових власного капіталу. Підприємства мають право не включати до звіту статті, за якими відсутні дані для розкриття (за винятком ситуацій, коли ця інформація була присутня у попередньому звітному періоді). Вони також уповноважені додавати нові статті (зберігаючи їх назву та код рядка з переліку додаткових статей, визначених у Додатку 3 до НП(С)БО 1), якщо така стаття відповідає двом критеріям: представлені відомості визнані суттєвими, а її вартісна оцінка може бути надійно визначена.

У формах фінансової звітності категорично забороняється внесення будь-яких виправлень. Належним чином заповнені та ретельно перевірені бланки звітності засвідчуються підписами керівника та головного бухгалтера суб'єкта господарювання. При цьому підписи мають бути ідентифіковані, тобто обов'язково необхідно зазначити прізвища осіб, які поставили свій підпис на документі.

Підготовлена фінансова звітність підлягає ретельній перевірці головним бухгалтером. Ця перевірка охоплює як точність заповнення усіх звітних статей, так і їхню логічну взаємоузгодженість. Після цього етапу головний бухгалтер та керівник спільно проводять детальний аналіз даних, представлених у формах звітності, і засвідчують їх своїми підписами. Якщо на підприємстві штатна посада головного бухгалтера відсутня, звітний документ підписує фахівець, відповідальний за ведення обліку. Підписи керівника та головного бухгалтера (або фахівця, який веде облік) обов'язково проставляються наприкінці кожної форми фінансової звітності.

Перед тим як річний звіт буде подано за належністю, він повинен бути розглянутий та офіційно затверджений у порядку, регламентованому чинним законодавством і установчими документами підприємства. Процедура затвердження визначається залежно від організаційно-правової форми суб'єкта господарювання та його форми власності:

– для державних підприємств – розглядається загальними зборами

трудового колективу і затверджується найвищим органом управління;

– для акціонерних товариств – розглядається правлінням акціонерного товариства і затверджується загальними зборами акціонерів;

– для товариств з обмеженою відповідальністю – розглядається та затверджується зборами учасників (засновників) товариства;

– для приватних підприємств – власником (засновником);

– для спільних підприємств – радою засновників.

Датою подання фінансової звітності визнається дата її фактичної передачі отримувачу; якщо ж звітність надсилається поштою, враховується дата її одержання адресатом, яка підтверджується поштовим штемпелем. Суб'єкти господарювання зобов'язані подавати квартальну фінансову звітність (окрім зведеної та консолідованої) не пізніше 25-го числа місяця, наступного за звітним кварталом. Річну звітність необхідно надати до 9 лютого року, який іде за звітним. Слід зазначити, що квартальна чи річна фінансова звітність подається підприємствами до органу державної податкової служби в ті ж самі терміни, що й декларація з податку на прибуток підприємств. Важливо, що у разі, коли кінцевий термін подання припадає на вихідний день, він автоматично переноситься на перший робочий день після нього. Звітність дозволяється надсилати поштовим відправленням.

Відповідно до нової редакції «Переліку типових документів, що створюються під час діяльності державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій», яка затверджена Наказом Міністерства юстиції України від 04.01.2024 р. № 40/5, мінімальний термін обов'язкового зберігання бухгалтерської та фінансової звітності становить п'ять років.

Документи, що можуть бути предметом податкових перевірок або стосуються розрахунків із бюджетом, зберігаються не менше 7 років. Строк зберігання продовжується на період проведення перевірки, адміністративного чи судового оскарження [38].

У Примітках до фінансової звітності, концептуальною основою якої слугують Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ), компанії стисло надають інформацію щодо екологічних, соціальних аспектів своєї діяльності та корпоративного управління, включно із суттєвими ризиками у цих напрямках. Натомість, Нефінансова звітність пропонує значно ширший обсяг відомостей про вплив компанії на суспільство, економіку та навколишнє середовище, детально описуючи діяльність суб'єкта господарювання у відповідному суспільному контексті. Як правило, фінансова та нефінансова звітність публікуються окремо, суттєво відрізняються за своїм форматом і слугують різним цілям [28].

Перспективним напрямом розвитку звітності в Україні є інтегрована звітність вона поєднує в собі елементи як фінансової так і нефінансової звітності підприємств [42].

Інтегрований звіт демонструє взаємозв'язок між стратегією компанії, її фінансовими результатами та соціальним, економічним і природним середовищем. Завдяки посиленню цих зв'язків, інтегрована звітність дозволяє менеджерам приймати більш обґрунтовані рішення щодо сталого розвитку, а інвесторам та іншим зацікавленим сторонам – глибше зрозуміти загальну діяльність підприємства.

Щоб допомогти користувачам і укладачам звітності зрозуміти, чим інтегрована звітність відрізняється від звичайної корпоративної звітності, IIRC виділив вісім відмінностей між ними (табл. 1.2).

Таблиця 1.2 – Відмінності між інтегрованою та звичайною звітностями

Показник	Звичайна звітність	Інтегрована звітність
1	2	3
Надійність	Обмежене розкриття інформації	Велика прозорість
Контроль за ресурсами	Фінансовими	Всіма видами капіталу
Часові рамки, період	Короткостроковий період	Короткостроковий, середньостроковий і довгостроковий періоди
Структура	Уривчаста	Системна
Сфокусованість	На минулому, на фінансах	На минулому і на майбутньому

Продовження таблиці 1.2

1	2	3
Здатність до адаптації	Низька, чітке дотримання правилам	Висока, реагування на конкретні обставини
Стиль викладу	Надлишкова, складна інформація	Найбільш суттєві короткі

* узагальнено за джерелами [42]

Основна відмінна риса інтегрованої звітності полягає в тому, що її фокус спрямований на види капіталу (ресурсів), які компанія використовує у своїй діяльності та формує. До них належать: фінансовий, виробничий, людський, інтелектуальний, природний, а також соціальний та репутаційний капітал.

Результативність підприємства в інтегрованій звітності відображається в економічних, екологічних та соціальних показниках (табл.1.3).

Таблиця 1.3 – Основні показники економічної, екологічної та соціальної складових результативності

Складові результативності	Показники результативності
Економічна	Створена і розподілена пряма економічна вартість; доходи; операційні витрати; виплати співробітникам; нерозподілений прибуток; виплати постачальникам капіталу і держави; фінансова допомога від органів державної влади.
Екологічна	Обсяги використання ресурсів, викиди до атмосфери забруднюючих речовин; штрафи і санкції за недотримання екологічного законодавства; витрати та інвестиції на охорону навколишнього природного середовища; істотний впливі діяльності, продукції та послуг на охоронюваних природних територіях та територіях з високою цінністю поза їх кордонів.
Соціальна	Вимірюються такі ключові параметри: загальна чисельність співробітників; рівень травматизму на виробництві та кількість професійних хвороб; середній обсяг годин професійного розвитку на одного співробітника за рік. Відстежується кількість виявлених невідповідностей вимогам законодавства та добровільних кодексів, пов'язаних із впливом товарів і послуг компанії на здоров'я та безпеку кінцевих споживачів. Окрема увага приділяється аналізу впливу на тих стадіях життєвого циклу, де здійснюється оцінка здоров'я та безпеки продукції з метою виявлення можливостей для покращення. Фіксується і відсоткове співвідношення наявних товарів і послуг, що проходять зазначені процедури.

* узагальнено за джерелами [42]

До основних переваг впровадження інтегрованої звітності належать: покращене узгодження звітних даних із інформаційними потребами інвесторів, забезпечення доступу до більш точних даних нефінансового характеру, підвищення рівня довіри у відносинах з усіма зацікавленими сторонами (стейкхолдерами), ефективніше управління ризиками, чіткіше та своєчасніше визначення нових бізнес-можливостей та помітне поліпшення іміджу та репутації компанії.

1.2 Аудиторські процедури в системі методичного забезпечення аудиту

Методику аудиту фінансової звітності підприємств, етапи аудиту та помилки, які можуть виявитися при складанні фінансової звітності досліджують у своїх працях Р. Л. Хом'як, І. Л. Цюцяк, А. Л. Цюцяк.

Н. І. Петренко визначено сутність понять достовірної та фальсифікованої фінансової звітності, а також розроблено технологію аудиту [32].

М. З. Матвійчук, надавши ґрунтовне обґрунтування необхідності розвитку аудиту звітності та фінансових результатів, сформулював низку пропозицій стосовно ключових напрямків удосконалення аудиту фінансової звітності та результатів діяльності підприємств в сучасних умовах економічної невизначеності [25].

Аналіз останніх наукових праць, присвячених ефективності управління ресурсами підприємства, дозволяє окреслити такі ключові дослідження. Теоретичні аспекти вимірювання ефективності застосування ресурсів підприємства були детально вивчені та систематизовані Л. М. Таранюк та А. І. Шаповал [52]. Крім того, Стожок О. З. та Бурбела Т. Н. розробили та представили організаційно-інформаційну модель, призначену для оцінки ефективності використання виробничих ресурсів підприємства, акцентуючи

на суттєвих взаємозв'язках між ними [51].

Формування ринкових відносин та поширення недержавних форм власності призвели до докорінних змін у системі фінансового контролю України. Необхідність гарантувати широкому колу користувачів достовірність, об'єктивність фінансової звітності та її відповідність нормативним вимогам спричинила появу та подальший розвиток аудиту як незалежної форми підтвердження якості фінансової інформації. Законодавче закріплення аудиторської діяльності як системи незалежного фінансового контролю з метою захисту інтересів власників відбулося в Україні після прийняття Закону України «Про аудиторську діяльність». Однак, з 1 жовтня 2018 року цей нормативний акт втратив чинність через набуття сили новим Законом України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» (№ 2258-VIII від 21.12.2017 р.) [35].

Новий закон суттєво реформував систему аудиту відповідно до вимог Європейського Союзу та МСА. Він визначив оновлений порядок регулювання аудиторської діяльності, запровадив механізми забезпечення незалежності аудиторів, посилив вимоги до аудиту підприємств, що становлять суспільний інтерес, а також передбачив створення та функціонування органу публічного нагляду за аудиторською діяльністю. Законом було встановлено вимоги до якості аудиту, професійної етики, прозорості роботи аудиторських фірм та їх відповідальності перед користувачами фінансової звітності.

Спостерігається посилення інтересу до застосування МСФЗ в обліковій діяльності підприємств як на території України, так і у світовій практиці. Поява міжнародних стандартів була зумовлена необхідністю уніфікувати національні вимоги до ведення обліку та складання звітності у різних юрисдикціях. МСФЗ є ключовим елементом глобалізації економіки та сприяють розвитку світових господарських зв’язків. Вони були розроблені для стандартизації процесу розкриття фінансової інформації про компанію по всьому світу. Ці стандарти визначають спільні принципи, підходи та

процедури, регулюючи порядок складання та подання фінансової звітності. МСФЗ насамперед концентрують увагу на фінансових звітах, складених з метою надання користувачам правдивої та повної інформації, необхідної для їх економічного вибору.

Аудиторські стандарти (наприклад, Міжнародні стандарти аудиту – МСА) встановлюють загальну методологію проведення аудиту, визначають масштаб перевірки, форму аудиторських звітів, питання методики та ключові принципи, яких зобов'язані дотримуватися аудитори. Неухильне дотримання цих стандартів дозволяє забезпечити належний рівень гарантій щодо результатів аудиторської перевірки. Якщо аудитор допускає будь-які відхилення від встановлених норм, він зобов'язаний надати обґрунтоване пояснення їхньої причини.

Міжнародні стандарти аудиту (МСА) розроблені переважно для застосування під час аудиту фінансової звітності. Проте вони допускають адаптацію для аудиторської перевірки інших видів інформації, а також для надання супутніх аудиторських послуг. МСА містять:

– вступ, де вказана сфера застосування, цілі, ключові поняття, дата набрання чинності;

– цілі – чітко визначені цілі аудитора за кожним стандартом;

– вимоги – перелік процедур і правил, яких аудитор зобов’язаний дотримуватись;

– матеріали із застосування та інші пояснення – детальні рекомендації щодо виконання вимог;

– додатки (для деяких стандартів).

У виняткових випадках допускається аргументоване відхилення аудитора від окремих положень МСА, якщо таке відхилення є необхідним для досягнення цілей аудиту. МСА застосовуються щодо суттєвих аспектів фінансової звітності, що означає: якщо певні показники або обставини не мають суттєвого впливу на фінансову звітність, аудитор може адаптувати характер, час і обсяг аудиторських процедур.

Документи Міжнародної аудиторської та засвідчувальної ради (IAASB), що належать до категорії Положень з міжнародної аудиторської практики (МАР, англ. – International Auditing Practice Notes, IAPN), розробляються як допоміжні матеріали для більш ефективного застосування МСА. Вони не мають сили стандартів і не встановлюють нових вимог для аудиторів, але містять практичні рекомендації щодо виконання процедур, визначених МСА.

МСА діляться на 8 груп і мають тризначну нумерацію Допоміжна група являє собою ПМПА, що мають чотиризначну нумерацію (рис. 1.3).

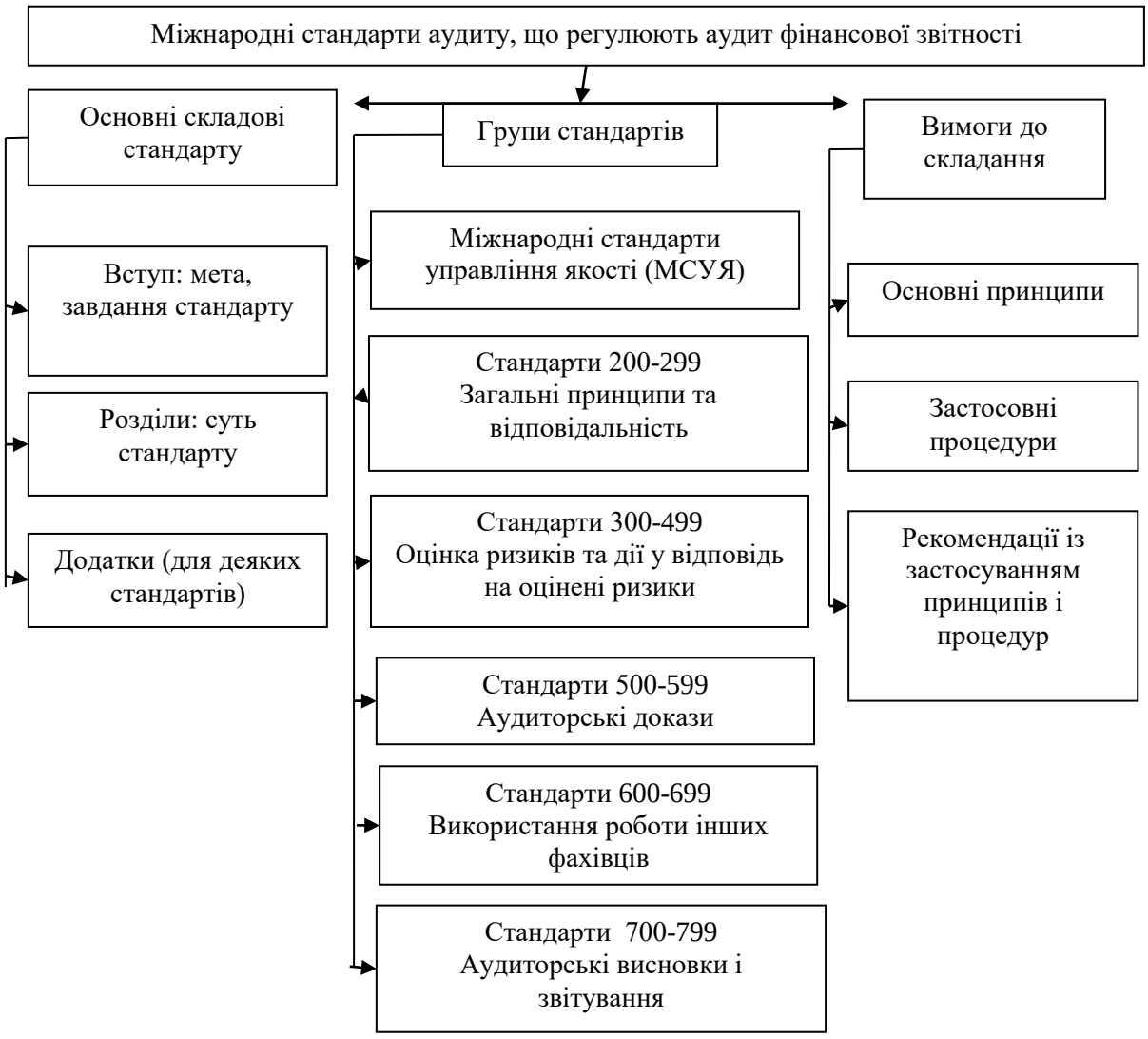

Рисунок 1.3 – Класифікація та вимоги до складання МСА

Стандарти першої групи – Міжнародні стандарти управління якості (МСУЯ).

Стандарти другої групи 200–299, що мають назву «Загальні принципи та відповідальність», об'єднані спільною темою: вони детально розкривають обставини, за яких на аудитора та на керівництво суб’єкта, що перевіряється, покладаються конкретні обов'язки та відповідальність.

Третя та четверта групи стандартів 300–499, які об'єднані темою «Оцінка ризиків та дії у відповідь на оцінені ризики», присвячені таким ключовим аспектам, як: вибір оптимальної стратегії аудиту, дослідження діяльності клієнта, а також визначення необхідного рівня суттєвості й аудиторських ризиків.

Стандарти п'ятої та шостої груп (діапазон 500–699), що мають назви «Аудиторські докази» та «Використання роботи інших фахівців», містить докладні норми та рекомендації щодо порядку одержання аудиторських доказів. Ці норми, зокрема, регулюють залучення та використання результатів роботи внутрішніх аудиторських підрозділів, внутрішніх контролерів та незалежних експертів.

Правила, що стосуються складання аудиторських висновків за результатами аудиту фінансової звітності та перевірки іншої інформації, викладені у стандартах сьомої та восьмої груп (діапазон 700–899). Ці групи мають назви «Аудиторські висновки і звітування» та «Спеціалізовані сфери» відповідно.

Нотатки (або Практичні настанови) з міжнародної практики аудиту слугують джерелом додаткових рекомендацій для аудиторів. Вони досягають цього шляхом деталізації та вичерпного роз'яснення процедур застосування Міжнародних стандартів аудиту (МСА).

МСА використовуються по-різному:

- як національні аудиторські стандарти;
- як база для розробки власних аудиторських стандартів;
- приймаються до уваги і керівництву в країнах, що мають національні

стандарти, за відсутності регулювання якого-небудь аспекту власними стандартами;

– як основа регулювання професійної діяльності при проведенні аудиту транснаціональних корпорацій міжнародними аудиторськими організаціями.

В українській аудиторській практиці Міжнародні стандарти аудиту (МСА) застосовуються з 2004 року, що суттєво сприяє зміцненню чинної системи економічного контролю. Незалежно від місця проведення аудиту, його основні принципи залишаються незмінними, проте сам аудит може відрізнятися за такими параметрами:

– цілями;
– обсягу;
– повноваженням аудитора;
– підходу і стилю аудиту;
– формі аудиторського висновку.

Основне завдання аудитора полягає у забезпеченні високого рівня впевненості в тому, що фінансова та інша перевірена інформація не містить істотних спотворень. Думка аудитора формулюється в аудиторському звіті у формі позитивної впевненості. Наприклад, формулювання може виглядати так: «Звітність достовірно та об'єктивно відображає об'єкти аудиту».

Відповідно до положень МСА 200 «Загальні цілі незалежного аудитора та проведення аудиту згідно з Міжнародними стандартами аудиту», обов'язок висловлення аудиторської думки щодо фінансової звітності лежить на аудиторі. При цьому відповідальність за складання та правдиве представлення зазначеної звітності покладається на керівний склад суб'єкта. Для забезпечення досягнення аудиторських цілей, визначених МСА, вимогами професійних установ, регуляторними актами та умовами укладеного договору, встановлюється діапазон (обсяг) аудиту. Обсяг аудиту включає аудиторські процедури, які визнані необхідними з огляду на конкретні обставини перевірки.

Обов’язок аудитора полягає у забезпеченні достатнього рівня впевненості в тому, що фінансова звітність не містить істотних спотворень. Однак, на можливість їхнього виявлення можуть впливати обмеження, що виникають внаслідок таких факторів:

– використання тестування, неможливості проведення суцільної перевірки, залежності думки аудитора від характеру, термінів, об'єму аудиторських процедур (перевірка проводиться вибірково, достовірність доказів визначається результатами тестів і особистою думкою аудитора);

– недосконаліть систем бухгалтерського уранішнього контролю суб'єкта (наприклад, можлива змова між касиром і головним бухгалтером в цілях привласнення грошових коштів, що приводить до неефективності інвентаризацій і утрудняє виявлення аудитором спотворень, оскільки касова документація, що перевіряється, формально відповідатиме вимогам, що пред'являються);

– особливих обставин, зокрема наявності зв'язаних сторін (операції із зв'язаними сторонами можуть бути направлені на спотворення дійсного стану справ повинен керуватися загальними етичними принципами, викладеними в «Кодексі етики професійних бухгалтерів», прийнятому МФБ.

У загальному виді стандартний процес аудиту або завдання з надання впевненості згідно МСА можна представити як послідовність наступних етапів (рис. 1.4):

1) отримання розуміння предмету перевірки та інших обставин завдання;

2) ідентифікація та оцінка ризиків суттєвого викривлення інформації щодо предмета перевірки;

3) розробка стратегії і програми аудиту;

4) дії аудитора у відповідь на оцінені ризики (аудиторські процедури для виявлення суттєвих викривлень);

5) оцінка отриманих аудиторських доказів, у тому числі виявлених помилок;

6) аудиторський висновок (звіт).

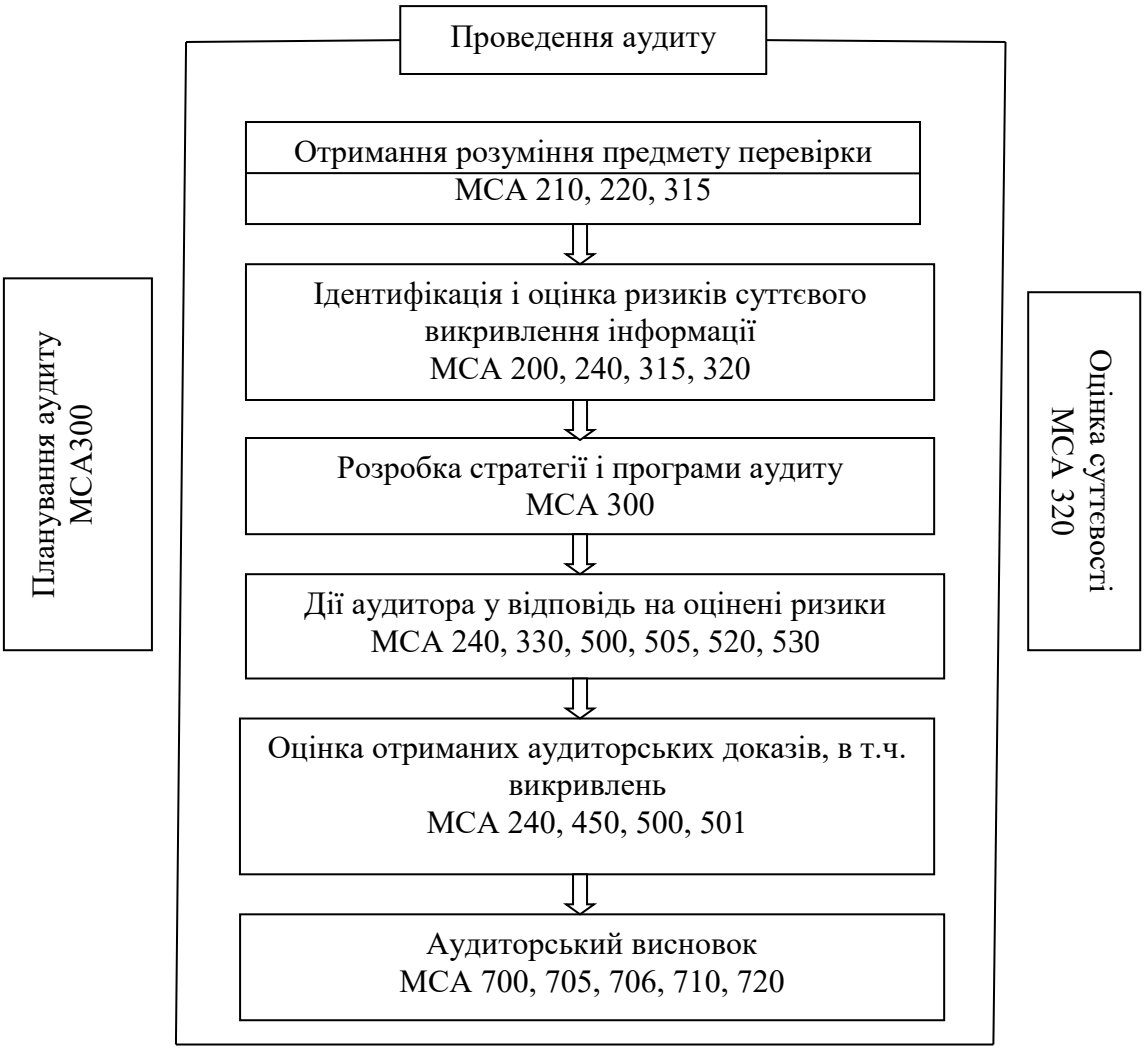

Рисунок 1.4 – Стандартний процес аудиту фінансової звітності згідно з МСА

Надзвичайно важливим для планування та ефективного виконання завдання з надання впевненості є глибоке розуміння предмета перевірки, а саме: суб'єкта господарювання та його середовища (включаючи галузь, нормативну базу, концептуальну основу фінансової звітності, облікову політику, цілі, стратегії, внутрішній контроль, систему управління, структуру, характер, фінансові результати, інформаційну систему та процес підготовки звітності) та інших обставин виконання завдання. Аудитор

накопичує додаткові знання про предмет перевірки протягом усього процесу аудиту, що опосередковано впливає на пошук та виявлення помилок у фінансовій звітності. Наприклад, ці знання є вирішальними при плануванні необхідних аудиторських процедур, визначенні сфер, які потребують особливої уваги, та оцінюванні зібраних аудиторських доказів.

Після початкових кроків, стандартний аудиторський процес переходить до виявлення й оцінки ризиків суттєвих викривлень. МСА надають не лише визначення аудиторського ризику, але й описують його складові елементи. Вони також встановлюють обов'язкові правила і процедури, які аудитору необхідно застосувати з метою оцінки та ідентифікації ризиків. Ці ризики можуть виникати як наслідок помилок, так і внаслідок шахрайства.

Згідно з МСА 315, аудитор розглядає ризик суттєвого викривлення на двох рівнях: загальному рівні фінансових звітів; та на рівні класів операцій, залишків на рахунках, розкриття інформації та пов’язаних із ними тверджень.

МСА 320 надає рекомендації щодо поняття суттєвості та її взаємозв'язків з аудиторським ризиком.

Отже, зберігаючи професійний скептицизм протягом усього процесу аудиту, аудитор зобов’язаний оцінити отриману інформацію щодо суб'єкта господарювання та його середовища, включно з системою внутрішнього контролю, на предмет наявності чинників ризику помилки чи шахрайства. На основі цієї оцінки аудитор ідентифікує та оцінює ризик суттєвого викривлення, спричиненого помилкою або шахрайством. Процедури оцінки ризиків охоплюють: подання запитів управлінському персоналу та іншим працівникам, аналітичні процедури, спостереження та перевірку (інспектування). Важливо пам’ятати, що ці процедури самі по собі не забезпечують достатніх та прийнятних аудиторських доказів, на яких має ґрунтуватися фінальна думка аудитора.

МСА 240 та МСА 315 у своїх додатках містять приклади чинників, умов та подій, які можуть вказувати на наявність ризиків суттєвого викривлення.

Оцінка ризиків на рівні фінансової звітності в цілому є ключовою для визначення загального обсягу аудиторських робіт та сфер їхнього застосування.

Міжнародний стандарт аудиту 300 (МСА 300) у своїх коментарях підкреслює динамічний характер планування: це не одиничний, ізольований етап. Навпаки, планування визнається повторюваним і неперервним процесом, що триває протягом усього аудиту.

Основною діяльністю аудитора, спрямованою на виявлення помилок у фінансовій звітності, згідно з МСА, повинні стати дії у відповідь на оцінені ризики. Цей етап аудиторського процесу охоплює розробку відповідних аудиторських процедур та тестів для пошуку та ідентифікації помилок. Обсяг та ступінь розширення цих процедур визначаються аудитором на основі його професійного судження. Вибір подальших аудиторських процедур також залежить від їхнього призначення (тести заходів контролю або процедури по суті, що включають тести деталей та аналітичні процедури по суті) та типу (наприклад, перевірка, спостереження, запит, зовнішнє підтвердження, перерахунок, повторне виконання або аналітичні процедури).

МСА 330 регулює розробку та проведення аудиторських процедур, які ґрунтуються на попередньо ідентифікованих та оцінених ризиках суттєвого викривлення – як на загальному рівні фінансової звітності, так і на рівні окремих тверджень. У першому випадку (реагування на ризики на рівні звітності в цілому) такі дії аудитора включають: посилення професійного скептицизму; використання більш досвідченого персоналу або залучення експертів; забезпечення посиленого нагляду; внесення додаткових елементів непередбачуваності у відбір подальших аудиторських процедур; внесення загальних змін до характеру, часу та обсягу аудиторських процедур.

МСА 330 вимагає, щоб аудитор за певних умов розробив та виконав тести заходів контролю. Хоча стандарт надає інформацію щодо характеру, можливого обсягу, часу проведення та використання результатів цих тестів, він не містить чіткого, детального плану їхньої розробки, що ускладнює

процес їхнього впровадження на практиці.

МСА 520 встановлює вимоги та надає рекомендації щодо належного застосування аналітичних процедур під час проведення аудиту. Однак, незважаючи на це, стандарт не пропонує конкретної, деталізованої методики для їхньої розробки.

При розробці тестів деталей аудитори звертаються до положень МСА 500 («Аудиторські докази»). Крім того, застосовуються процедури зовнішнього підтвердження згідно з МСА 505. Ці процедури зазвичай представлені у формі запитів, надісланих третім сторонам, з метою отримання підтвердження умов контрактів, угод або операцій між суб'єктом господарювання та цими зовнішніми сторонами.

МСА 240 також регулює дії аудитора у відповідь на оцінені ризики, але виключно ті, що пов'язані з шахрайством. У Додатку 2 до цього стандарту наведені, як приклад, конкретні заходи у відповідь на ризики, спричинені неправдивою фінансовою звітністю та незаконним привласненням активів. Особливої уваги заслуговує той факт, що як МСА 240, так і МСА 330 наголошують на забезпеченні високої ефективності аудиторської перевірки завдяки використанню комп'ютеризованих методів аудиту (CAATs). Ці методи дозволяють: провести більш розширене тестування електронних операцій та файлів з рахунками; відібрати типові операції або сортувати їх за конкретними характеристиками; ідентифікувати незвичайні чи неочікувані зв'язки між елементами фінансової звітності; здійснити більш детальну перевірку; та збільшити обсяг вибірки, аж до перевірки всієї генеральної сукупності.

Очевидно, що в умовах стрімкого розвитку комп'ютерних технологій аудитори прагнуть застосовувати ці переваги у процесі виявлення викривлень у фінансовій звітності, поєднуючи аналітичні процедури з комп'ютеризованими методами. Однак, жоден стандарт аудиту конкретно не визначає, що це за методи та як їх використовувати, а лише наголошує на їхній важливості та перспективності.

На підставі виконаних аудиторських процедур та отриманих аудиторських доказів (МСА 500), аудитор повинен здійснити їх оцінку, що є питанням якості та ґрунтується на професійному судженні. Якщо в ході аудиту були виявлені викривлення, необхідно розглянути їхні причини, суттєвість впливу та потребу у застосуванні додаткових аудиторських процедур. МСА 450 детально пояснює, як застосовується суттєвість під час оцінки впливу ідентифікованих викривлень на сам аудит і впливу невиправлених викривлень на фінансову звітність.

Незважаючи на відсутність у стандартах детальної методики оцінки істотності виявлених викривлень, вони забезпечують аудиторів рекомендаційними матеріалами. Аудитор здійснює оцінку суттєвості як на рівні фінансової звітності загалом, так і у розрізі сальдо окремих рахунків, класів операцій і розкриттів. Окрім того, аудитору належить оцінити, чи свідчить викривлення про наявність шахрайства, і оповістити про це управлінський персонал.

Аудиторський процес завершується складанням висновку, що базується на сукупності всіх отриманих аудиторських доказів. МСА 700 встановлює особливості формулювання думки аудитора, а також формат і зміст звіту. Для досягнення головної мети аудиту – встановити помилки та сформувати думку щодо достовірності звітності – аудитор мусить: ясно визначити об’єкти дослідження, правильно організувати свої дії, використовувати відповідні аудиторські процедури і в кінцевому підсумку мати досить прийнятних доказів для обґрунтування неупередженого висновку.

Успішне виконання мети аудиту гарантується виключно за умови послідовного проходження його базових етапів. Таким чином, МСА виконують функцію забезпечення процесу аудиту фінансової звітності відповідними методами, процедурами та інструментарієм. Цей інструментарій спрямований на підтримку аудитора у виявленні помилок. При цьому, головним результатом всього процесу є встановлення

достовірності фінансових звітів суб'єкта.

У відповідь на оцінені ризики МСА регламентують порядок дій аудитора, рекомендуючи застосування різноманітних процедур для встановлення помилок. До таких процедур належать: запит, спостереження, перевірка, повторне обчислення, повторне виконання та аналітичні процедури. Проте, існує думка, що ці процедури мають певний елемент суб'єктивності. Причина полягає в тому, що їхнє використання та інтерпретація результатів обумовлені професіоналізмом, рівнем компетенції, накопиченим досвідом аудитора і базуються на його власному судженні.

1.3 Інформаційна база та аналітичні процедури в аудиті фінансової звітності

В умовах трансформаційних відносин між суб’єктами господарювання виникає взаємодія, що пояснюється провадженням господарської діяльності у відкритій системі. Результатом даної взаємодії для кожного з них виступає економічна вигода. Дані господарські відносини закріплюються юридичними договорами. Однак, для формування міцних взаємин лише договірних зобов’язань замало. Доцільним є отримання державних гарантій. Вони полягають у стабільності політичної системи, законодавчій підтримці держави, веденні таких форм фіскальної політики, яка є доречною за даних економічних умов та специфікованою для кожного окремого суб’єкта господарювання.

Стратегічна ціль держави на даний час полягає у залученні прямих іноземних інвестицій. Цей фактор сприяє оздоровленню економіки країни, є сходинкою до виходу з кризового стану підприємств, особливо для суб’єктів господарювання основних галузей промисловості, сприяння подальшого їх успішного функціонування. В цей же час, іноземні суб’єкти господарювання,

які мають намір направляти грошові потоки, повинні бути впевнені у державній підтримці підприємств, законодавчо обумовленому м’якому інвестиційному кліматі держави, забезпеченні розвитку підприємства, його фінансовій стабільності.

Показником ефективності державної політики є стимулювання переходу до інноваційно орієнтованого зростання, що акцентує особливу увагу на підтримці інвестиційної діяльності.

У розвитку інноваційної діяльності фінансовий потенціал відіграє важливу роль. Спочатку під ним розуміли грошовий капітал, мобілізований і використовуваний як дійсний капітал для інноваційного розвитку. Проте, в сучасних ринкових умовах господарювання, розуміння фінансового потенціалу як чисто грошового капіталу, що надходить від фінансових інститутів у реальний сектор економіки, поступово трансформується. Це обумовлено тим, що капітал підприємницьких структур фактично формується не лише за рахунок мобілізації коштів з різних джерел, але й шляхом вкладення матеріальних та нематеріальних активів, інтелектуальних ідей тощо. У зв'язку з цим, фінансовий потенціал тепер розглядають як вартість сукупності коштів, залучених із різних джерел і призначених для фінансового забезпечення господарської діяльності підприємницьких структур.

Одним з найвизначальніших елементів фінансового потенціалу є інвестиційна привабливість, яка полягає у забезпеченні умов, сприятливих для розміщення грошових коштів чи інших фінансових ресурсів.

Підвищення фінансового потенціалу невід’ємно пов’язане з фінансовою стабільністю, оскільки це - один з факторів сприяння залучення додаткових інвестицій та гарантія щодо отримання додаткових економічних вигід від вкладеного капіталу.

Дефініція «фінансова стійкість» розглядалась багатьма науковцями. Все ж, вони не прийшли до спільної думки. Наукові підходи до сутності понять «фінансова стійкість» та «фінансова стабільність» відображено у

Додатку Б.

Проаналізувавши наведені визначення дефініції можемо узагальнити, що фінансова стійкість – це якісна категорія, яка відображає рівень самостійності підприємства за умов покриття поточних зобов’язань за рахунок власних активів; відображення забезпеченості грошовими коштами, їх маневреності, здатності повністю та вчасно відповідати за борговими зобов’язаннями та незалежності від мінливих неочікуваних ситуацій на ринку, у зоні дії якого перебуває підприємство.

Зарубіжні вчені-економісти часто ототожнюють поняття «фінансова стійкість» та «фінансова незалежність». Наприклад, К. Хеддервік та К. Друрі стверджують, що оцінка фінансової стійкості підприємства безпосередньо визначається рівнем його фінансової незалежності. Ця незалежність пов'язана із загальною фінансовою структурою підприємства та ступенем його залежності від зовнішніх джерел, таких як кредитори та інвестори. Таким чином, у довгостроковому плані фінансова стійкість характеризується співвідношенням власних і позикових коштів.

Ньюман Дерек Л., Дейвіс Леслі Д. характеризують фінансово стійкі підприємства, як такі, в яких віддача прибутку активів компанії перевищує вартість позичкових коштів, додаткова маржа, відображена у збільшенні віддачі капіталу фірми [74].

Більшість вітчизняних авторів відзначають, що фінансова стійкість підприємств визначається принципами одночасного спрямування грошових коштів на підтримку фінансових структур, що позитивно сприятиме як уникненню ризиків для інвесторів, так і для кредиторів. Отже, поняття «фінансова стійкість» вітчизняними вченими розглядається у більш широкому розумінні, що призводить до можливості незначних відхилень показників стабільності під час уніфікації аналізу. Однак, висновок щодо інвестування коштів формується порівнюючи визначений ринок, на якому працює підприємство за допомогою системи абсолютних та відносних показників.

Основною метою оцінки фінансової стійкості підприємства є проведення об'єктивного аналізу величини та структури його активів і пасивів. На основі цього аналізу необхідно визначити: міру фінансової стабільності та незалежності суб'єкта господарювання, а також відповідність його фінансово-господарської діяльності цілям, закріпленим у статутній документації.

При цьому для проведення аналізу фінансової стійкості підприємства висувається ряд завдань, основними з яких є:

– вивчення характеру впливу економічних законів на діяльність підприємства, а також встановлення закономірностей та тенденцій економічних явищ і процесів у конкретних умовах діяльності підприємства;

– наукове обґрунтування поточних і перспективних планів;

– контроль за виконанням планів та управлінських рішень;

– пошук резервів підвищення ефективності функціонування підприємства на основі вивчення передового досвіду, наукових та практичних досягнень;

– оцінка результатів діяльності підприємства та виконання ним поставлених планів; а також оцінка досягнутого рівня розвитку та ефективності використання наявних можливостей;

– розробка заходів щодо використання виявлених резервів у процесі функціонування підприємства; а також формування рекомендацій щодо коригування тактики (стратегії/напрямків) діяльності підприємства.

Аналіз фінансової стійкості підприємства, проведений на певну дату, дозволяє встановити раціональність управління власними та запозиченими коштами протягом попереднього періоду. Критично важливо, щоб структура джерел власних та запозичених засобів відповідала стратегічним цілям розвитку підприємства. Недостатня фінансова стійкість може призвести до неплатоспроможності, тобто до відсутності необхідних грошових коштів для своєчасних розрахунків із внутрішніми та зовнішніми партнерами, а також із державою.

Одночасно наявність значних залишків вільних грошових коштів створює труднощі стосовно управління, призводить до здійснення незапланованих витрат, втрат альтернативних вигід.

Зміст фінансової стійкості характеризується ефективним формуванням та використанням грошових ресурсів, необхідних для нормальної господарської діяльності.

Зовнішня стійкість підприємства обумовлена стабільністю економічного середовища, в якому воно функціонує. Ця стабільність забезпечується відповідним державним регулюванням макроекономічних процесів у країні, рівнем економічного розвитку, ринком (галуззю), на якому функціонує підприємство, державним фінансуванням галузі, наявністю системи дотацій, фіскальним регулюванням, законодавчим регулюванням.

Внутрішні чинники відіграють значну роль у формуванні фінансової стійкості підприємства, оскільки вони залежать від характеру діяльності підприємства, облікової політики, наявності стратегічних та тактичних цілей, політики апарату управління.

До внутрішніх чинників відносять:

– вибір виду діяльності, а також складу, структури та асортименту продукції (послуг);

– впровадження нових технологічних моделей та забезпечення випуску конкурентоспроможної продукції;

– забезпечення оптимального співвідношення між умовно-постійними та умовно-змінними витратами;

– аналіз розміру та динаміки витрат у співставленні з грошовими доходами;

– аналіз складу та структури майна (активів) та фінансових ресурсів (пасивів);

– ефективне управління оборотними активами, недопущення понаднормативних залишків сировини, матеріалів або готової продукції, яка не має попиту;

– розмір сплаченого статутного капіталу;

– правильний вибір тактики та стратегії управління фінансовими ресурсами та прибутками;

– фінансове прогнозування, дослідження та розроблення можливих шляхів розвитку фінансів підприємства в перспективі (рис. 1.5).

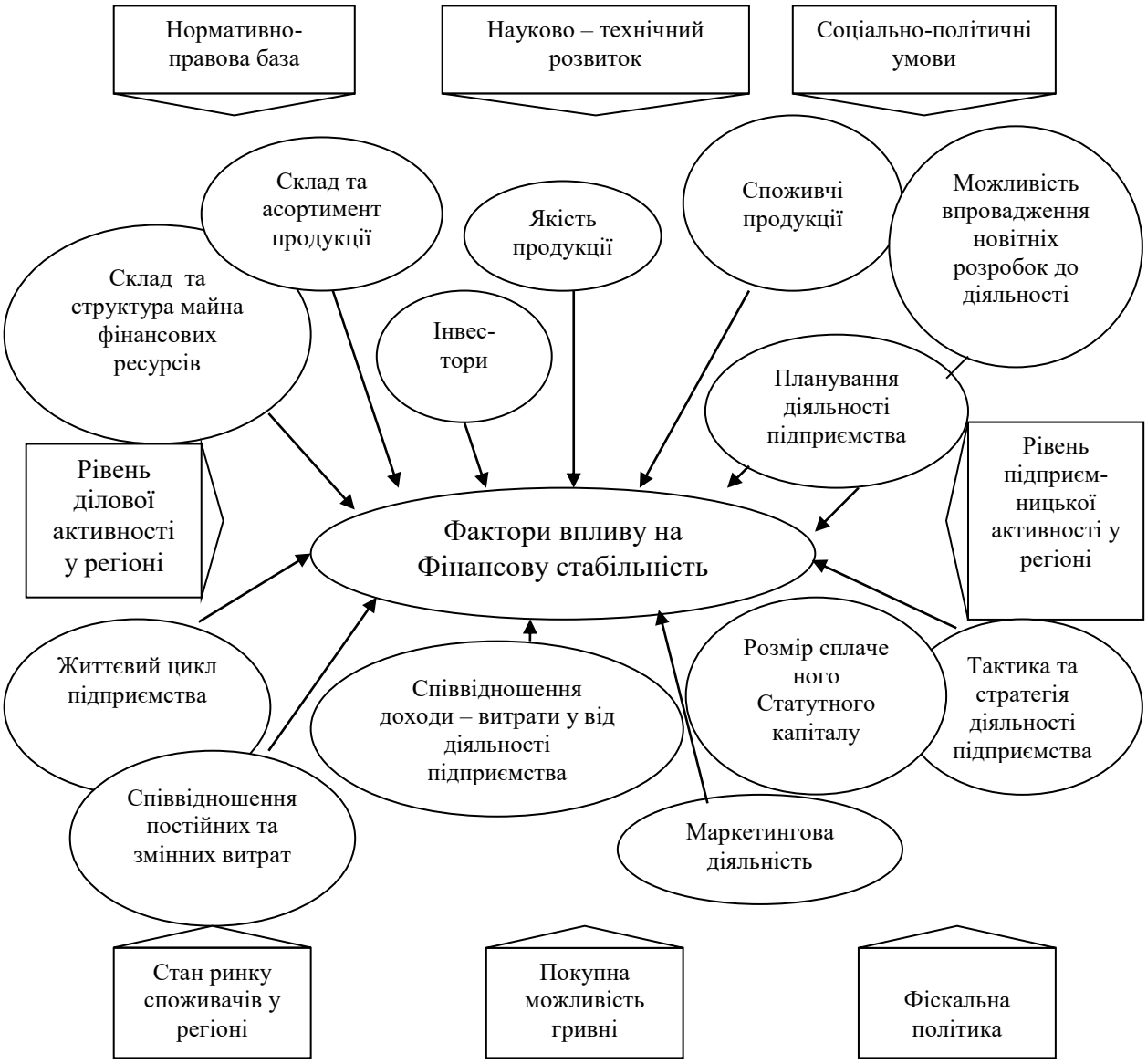

Рисунок 1.5 – Зовнішні та внутрішні фактори впливу на фінансову стійкість підприємства

Оцінка фінансової стійкості здійснюється за допомогою двох груп показників: абсолютних, які визначають ступінь забезпеченості запасів

джерелами фінансування, та відносних, які характеризують рівень фінансової залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування (рис. 1.6).

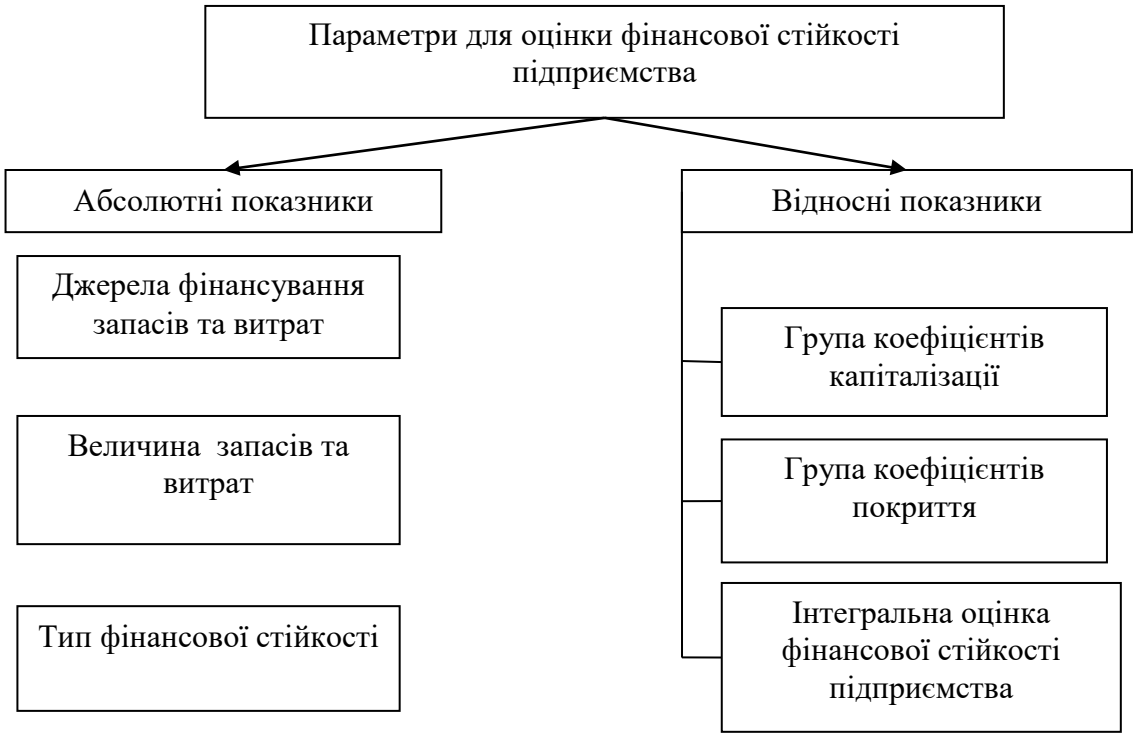

Рисунок 1.6 – Показники, що характеризують фінансову стійкість підприємства

Порівняння обсягу запасів та джерел їх фінансування дозволяє визначити тип фінансової стійкості підприємства. Обсяг запасів визначається виробничою програмою та включає: виробничі запаси, поточні біологічні активи, незавершене виробництво, готову продукцію, товари та витрати майбутніх періодів (у частині оборотних активів). Джерелами фінансування запасів є, в першу чергу, власні оборотні кошти. У разі їхньої нестачі додатково використовуються довгострокові та короткострокові кредити банків [25].

Оцінка джерел формування запасів здійснюється за допомогою системи показників, які характеризують ступінь охоплення запасів різними видами джерел фінансування:

– наявність власних оборотних коштів (ВОК), які розраховуються за формулою 1.1:

$$ВОК = ВК – НА \quad (1.1)$$

де, ВК – власний капітал;

НА – необоротні активи.

$$ВОК = р.\ 1495 - р.1095$$

– наявність власного капіталу і довгострокових кредитів (ВД) розраховуються за формулою 1.2:

$$ВД = ВОК + ДК \quad (1.2)$$

де, ДК – довгострокові кредити.

$$ВД = ВОК + р.1595$$

– загальна величина основних джерел формування запасів і витрат (ЗК) розраховуються за формулою 1.3:

$$ЗК = ВОК + ДК + ПЗ \quad (1.3)$$

де, ПЗ – поточні зобов’язання

$$ЗК = ВД + р.1695$$

На наступному етапі сума запасів і витрат співставляється з можливими варіантами джерел їх фінансування. Це дозволяє визначити три ключові абсолютні показники забезпеченості запасів і витрат джерелами їх

фінансування:

– надлишок (+) або недостача (-) власних оборотних засобів для формування запасів і витрат (Ф1) розраховуються за формулою 1.4:

$$\pm Ф1=ВОК-ЗВ \quad (1.4)$$

де, ЗВ – вартість запасів ;

– надлишок (+) або недостача (-) довгострокових джерел формування для формування запасів і витрат (Ф2) розраховуються за формулою 1.5:

$$\pm Ф2=ВД-ЗВ \quad (1.5)$$

– надлишок (+) або недостача (-) загальної величини джерел для формування запасів і витрат (Ф3) розраховуються за формулою 1.6:

$$\pm Ф3=ЗК-ЗВ \quad (1.6)$$

Для визначення типу фінансової стійкості використовують трьохкомпонентний показник: S (Ф) = 1, якщо Ф > 1; 0 якщо Ф < 0.

Дані показники дозволяють визначити тип фінансової стійкості підприємства (табл. 1.4).

Для характеристики фінансової стійкості підприємства на практиці виділяють чотири типи ситуацій:

– абсолютна фінансова стійкість – характеризується надлишком джерел фінансування над загальною сумою запасів і витрат. Цей тип фінансової стійкості зустрічається вкрай рідко;

– нормальна фінансова стійкість – виникає, коли для покриття своїх запасів підприємство, окрім власних оборотних коштів, використовує довгострокові кредити. Така ситуація вважається нормальною, оскільки вона гарантує платоспроможність підприємства;

– нестійкий фінансовий стан – виникає, коли запаси і витрати забезпечуються за рахунок всіх основних джерел формування: власних оборотних коштів, довгострокових позикових джерел та короткострокових кредитів. Ця ситуація характеризується нестачею у підприємства джерел фінансування запасів і витрат, що пов'язано з порушенням його платоспроможності.

– кризовий фінансовий стан – характеризується тим, що підприємство не забезпечує потреб поточної діяльності необхідними фінансовими ресурсами. Воно має непогашені своєчасно кредити та позики, а також прострочену дебіторську і кредиторську заборгованість. Такий стан свідчить, що підприємство перебуває на межі банкрутства [1].

Таблиця 1.4 – Оцінка ступеня фінансової стійкості в залежності від рівня відповідних показників

Тип фінансової стійкості	Абсолютна стійкість	Нормальна стійкість	Нестійке фінансове становище	Кризовий фінансовий стан
Наявність власних оборотних засобів	+ВОК ≥ 0	-ВОК ≤ 0	ВОК < 0	ВОК < 0
Наявність довгострокових джерел формування запасів	+ВД ≥ 0	+ВД ≥ 0	ВД < 0	ВД < 0
Показник загальної величини джерел формування запасів	+ЗК≥ 0	+ЗК ≥ 0	ЗК ≥ 0	ЗК < 0
Трикомпонентний показник S	1,1,1	0,1,1	0,0,1	0,0,0

Фінансова стійкість підприємства також характеризується системою фінансових коефіцієнтів (які, як зазначено, наведені у Додатку В). Ці коефіцієнти розраховуються як співвідношення абсолютних показників активу і пасиву балансу.

Аналіз фінансових коефіцієнтів полягає у порівнянні їхніх значень з

базисними (нормативними) величинами, а також у вивченні їхньої динаміки протягом звітного періоду та за декілька років. Оскільки існують різні підходи до трактування сутності фінансової стійкості, внаслідок цього відсутній уніфікований підхід і щодо показників, які використовуються для її оцінки.

В економічній літературі науковці пропонують використання різноманітних наборів та кількості коефіцієнтів для оцінки фінансової стійкості підприємства.

Слід зазначити, що відносні показники фінансової стійкості можна поєднати у три групи:

– коефіцієнти капіталізації – ця група показників характеризує фінансовий стан підприємства з позиції структури джерел засобів. До цієї групи входять: коефіцієнт автономії, коефіцієнт фінансової залежності, коефіцієнт фінансового ризику, коефіцієнт забезпечення оборотних активів, коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами, коефіцієнт маневреності власного капіталу;

– коефіцієнти покриття – ця група показників характеризує фінансову стійкість з позиції витрат, пов’язаних з обслуговуванням зовнішніх джерел фінансування. До них належать: коефіцієнт поточної заборгованості, коефіцієнт покриття боргу власним капіталом, коефіцієнт довгострокової фінансової незалежності, коефіцієнт структури покриття довгострокових вкладень, коефіцієнт забезпеченості за кредитами;

– інтегральна оцінка фінансової стійкості підприємства.

Самі по собі ці фінансові коефіцієнти несуть недостатньо інформації. Тому для формування висновків про стан підприємства, їх необхідно зіставити з деякими нормативними чи середньостатистичними показниками, а також порівняти аналітичні показники по окремих підприємствах.

У світовій практиці нормативні значення широко використовують, оскільки вони визначені на основі значної багаторічної практики аналізу діяльності підприємств.

На жаль, сьогодні в Україні звернутися до аналогічної усталеної національної практики немає можливості. З іншого боку, використання зарубіжного набору індикаторних показників для оцінки в умовах України – де функціонує нерозвинений вітчизняний фондовий ринок та поширений «тіньовий» сектор – неможливе. Це пов'язано з тим, що вони відображають зовсім інше середовище господарювання. Інтегральна оцінка є ефективним механізмом аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств. Це зумовлює важливість визначення інтегральної оцінки фінансового стану підприємства і актуальність питань, пов'язаних з розробкою нових і поліпшенням існуючих методик її проведення.

Вирішенням зазначеної проблеми може стати розробка єдиної методологічної основи інтегральної оцінки фінансового стану підприємства. Така основа дозволила б всебічно оцінити його фінансово-господарську діяльність, визначити недоліки в роботі та відшукати шляхи поліпшення фінансового становища.

Одним із різновидів інтегральної оцінки є рейтингова оцінка, яка по суті є порівняльним аналізом одиниць досліджуваної сукупності.

Стандартизація вибраних показників здійснюється шляхом ділення фактичних показників на стандартне (базисне) значення. Таким чином, інтегральний показник фінансового стану визначається за формулою 1.7:

$$I = \sum_{1}^{m} \frac{x_i}{a_i} \omega_i \qquad (1.7)$$

де, x_i – фактичне значення фінансового показника;

a_i – стандартне значення фінансового показника;

$\acute{\omega}_i$ – вага (значимості) фінансового коефіцієнта.

За допомогою експертного методу були встановлені стандартні значення фінансових показників та відповідні вагові коефіцієнти, які

детально відображені у табл. 1.5.

Таблиця 1.5 – Стандартні значення фінансових показників та їх вагові коефіцієнти після формалізації процесу формування інтегральної оцінки

Показник	ω_i	a_i
Показники ефективності використання капіталу, Z		
Прибутковість поточних активів	6	0,1
Ефективність використання власного капіталу	2	0,06
Загальна рентабельність продукції	10	0,1
Рентабельність продажу за чистим прибутком	4	0,05
Коефіцієнт оборотності оборотних коштів.	3	2,4
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	3	5
Показники платоспроможності та ліквідності, У		
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	2	0,2
Коефіцієнт покриття	2	0,7
Показники фінансової стійкості, Х		
Коефіцієнт забезпеченості запасів власними оборотними коштами	2	0,1
Коефіцієнт фінансової незалежності	2	0,5

В цілому, отримана модель оцінки має підвищену достовірність, оскільки всі етапи, які містили суб'єктивний характер, пройшли процес математичної обробки. Це надає математичним моделям більш точного та надійного характеру. Таким чином, із раніше розглянутої методики рейтингової оцінки зберігся лише спосіб стандартизації показників. Характеристика узагальнених типів фінансового стану підприємств, залежно від значення розрахованого інтегрального показника, наведена в табл. 1.6.

Таблиця 1.6 – Класифікація видів фінансового стану підприємства в залежності від значення інтегрального показника фінансового стану

Значення I	Фінансовий стан	Характеристика
1	2	3
Менш 0	Незадовільний фінансовий стан	Характеризується збитковою діяльністю, низьким рівнем ліквідності та залежністю від зовнішніх джерел фінансування.
0-38	Задовільний фінансовий стан	Низький рівень ефективності використання капіталу, характерна нестабільна структура капіталу та недостатній рівень ліквідності.
39-60	Нестабільний фінансовий стан ресурсномістким	Високий рівень прибутковості та оборотності активів при низькій платоспроможності та фінансовій стійкості.

Продовження таблиці 1.6

1	2	3
61-99	Впевнений фінансовий стан	Показники, що характеризують фінансовий стан, знаходяться на оптимальному рівні.
Більш 99	Куражний фінансовий стан	Характеризується надвисоким рівнем прибутковості та платоспроможності. Частіш за все підприємства недовгий проміжок часу перебувають в такому стані, оскільки такий стан.

Слід зазначити, що деталізація лінгвістичного визначення типу фінансового стану залежить від цілей конкретного аналізу та прогнозування. Доцільно проводити оцінку як на основі складових інтегральної оцінки, так і на основі самого інтегрального показника, оскільки ці лінгвістичні характеристики взаємно доповнюють одна одну.

В умовах економічної кризи підтримання фінансової стійкості на достатньо високому рівні вимагає впровадження систематичного управління комплексом заходів, спрямованих на запобігання зниженню рівня цієї важливої характеристики підприємства.

РОЗДІЛ 2
ОРГАНІЗАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ АУДИТУ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ НА ТОВ «РОМА»

2.1 Організаційно – економічна характеристика підприємства

ТОВ «РОМА» засновано 9 листопада 1998 року в місті Чернівці. За час свого функціонування підприємство послідовно нарощувало масштаби діяльності та формувало стійкі позиції на ринку дистрибуції продовольчих товарів. На сьогодні компанія є одним із провідних дистриб'юторів Західної України.

З моменту заснування ТОВ «РОМА» активно розвивало мережу збуту на території Чернівецької області. Нині покриття регіону охоплює понад 5 000 торговельних точок різних форматів – від малих роздрібних магазинів до спеціалізованих торгових майданчиків.

У 2010 році підприємство розширило діяльність на ринок Тернопільської області, де сьогодні обслуговує близько 3 000 торговельних точок. Подальше стратегічне зростання було забезпечене у 2019 році, коли компанія вийшла на ринки Хмельницької та Івано-Франківської областей. Сукупне покриття у чотирьох регіонах становить понад 8 500 торговельних точок, що засвідчує значну присутність підприємства у регіональному секторі FMCG-дистрибуції.

Основним видом діяльності компанії є дистрибуція напоїв, снекової та кондитерської продукції, а також товарів для домашніх тварин. Підприємство підтримує партнерські відносини з низкою національних і міжнародних виробників, забезпечуючи оперативну логістику та стабільну доступність товарів у роздрібній мережі.

Окрім дистрибуційної діяльності, ТОВ «РОМА» є виробником та власником бренду крафтового пива «Гойра». Наявність власного виробництва підсилює конкурентні позиції підприємства, дозволяє розширювати асортимент і формувати додану вартість у межах власного бізнес-процесу.

Виробництво крафтового пива під торговельною маркою «Гойра» розпочало свою діяльність у 2011 році на пивоварні, розташованій у місті Чернівці. З моменту заснування асортимент продукції включав п’ять основних сортів пива, які залишаються базовими і сьогодні: «Світле», «Преміум», «Пшеничне», «Чорне» та «IPA-ель». Продукція позиціонується як буковинське крафтове пиво, виготовлене за традиційними та авторськими рецептурами.

У 2021 році підприємство модернізувало процес фасування, розпочавши розлив продукції в алюмінієві банки. Такий формат упаковки відповідає сучасним вимогам ринку, є екологічно безпечним, практичним та забезпечує кращу збереженість органолептичних властивостей пива.

Виробничі потужності пивоварні оснащені сучасним технологічним обладнанням, що забезпечує здійснення всіх основних етапів пивоваріння: бродіння, дозрівання та охолодження. Підприємство використовує високотехнологічні установки провідних світових виробників, регулярно оновлюючи обладнання з метою підвищення ефективності та стабільності якості продукції.

Виробництво крафтового пива здійснюється відповідно до вимог національних та міжнародних стандартів якості. Підприємство впровадило та підтримує систему управління безпечністю харчових продуктів, що відповідає принципам HACCP. Це забезпечує контроль критичних точок виробництва та гарантує відповідність кінцевого продукту вимогам щодо безпечності.

Станом на сьогодні ТОВ «РОМА» належить до найбільших дистрибуційних організацій Західної України, охоплюючи діяльністю

Чернівецьку, Тернопільську, Івано-Франківську та Хмельницьку області. Розгалужена логістична мережа, стабільні партнерські зв'язки та диверсифікація товарного портфеля забезпечують високий рівень конкурентоспроможності підприємства.

ТОВ «РОМА» зареєстровано в журналі обліку реєстрації справ суб'єктів підприємницької діяльності, номер ЄДРПОУ 30208421.

До стратегічних цілей ТОВ «РОМА» належать:

– забезпечення високої якості сервісу та створення оптимальних умов для ефективного руху товарів від виробника до кінцевого споживача. Компанія має на меті створити максимально доступний та оперативний канал постачання продукції, що сприяє підвищенню рівня задоволеності споживачів та зміцненню партнерських відносин із виробниками;

– активна участь у соціально-економічному розвитку регіонів присутності. Підприємство долучається до підтримки бізнес-ініціатив та соціальних проєктів у Чернівецькій, Тернопільській, Івано-Франківській та Хмельницькій областях, що підвищує його репутаційну цінність та соціальну відповідальність;

– сприяння зайнятості населення та формування стабільного кадрового потенціалу. ТОВ «РОМА» забезпечує своїх працівників робочими місцями, конкурентним рівнем оплати праці та можливостями професійного розвитку, що створює умови для динамічного організаційного зростання.

До ключових конкурентних переваг підприємства можна віднести:

– широкий та диверсифікований портфель брендів у сегменті напоїв. Компанія співпрацює з великою кількістю національних і міжнародних виробників, що дозволяє формувати конкурентоспроможний асортимент та стабільно забезпечувати ринок продукцією різних цінових і товарних категорій;

– охоплення всіх основних каналів дистрибуції. ТОВ «РОМА» працює з роздрібом різного типу (традиційна торгівля, мережеві магазини, HoReCa), що дає можливість гнучко реагувати на зміни ринкової кон'юнктури та

підтримувати високу доступність продукції;

– комплексний підхід до просування товарів на ринку. Підприємство реалізує повний цикл послуг – від дистрибуції та логістичного забезпечення до роботи з роздрібними мережами. Такий підхід дозволяє виробникам отримувати комплексне рішення, а споживачам – стабільну якість обслуговування та широкий вибір продукції.

Підприємство має відповідні дозволи, ліцензії, сертифікати якості для проведення виготовлення продукції.

Майно Товариства складається з виробничих та невиробничих фондів, оборотних коштів, а також інших цінностей, загальна вартість яких відображається в самостійному балансі Товариства.

Джерелами формування майна Товариства є:

– майно та майнові права, що передані йому засновником у власність;

– доходи, одержані від реалізації продукції, виконання послуг та здійснення інших видів господарської діяльності;

– кредити банків та інших кредиторів;

– майно, придбане у інших суб'єктів господарювання, організацій та громадян у встановленому законодавством порядку;

– інше майно, набуте на підставах, не заборонених чинним законодавством.

Згідно Статуту органи управління то контролю ТОВ «РОМА» складаються з:

– Вищого органа Товариства – Збори учасників Товариства;

– Виконавчого органа Товариства – Директор або рада директорів;

– Ревізійна комісія Товариства.

Організаційна структура управління ТОВ «РОМА» є лінійно – функціональною (Додаток Д).

Органи управління та контролю в межах своєї компетенції зобов'язані вживати своєчасних заходів для здійснення мети діяльності Товариства та запобігання банкрутству Товариства.

Вищим керівним органом Товариства є Збори Учасників. Вони формуються з учасників або їхніх уповноважених представників. До компетенції Зборів належить вирішення абсолютно всіх питань, пов'язаних із діяльністю Товариства. Голова Зборів обирається на безстроковий термін і виконує свої функції до моменту обрання нового Голови.

Для керівництва поточною діяльністю створюється виконавчий орган. Поточне управління здійснює Директор, який виконує функцію цього виконавчого органу. Директор має заступників, які, у свою чергу, відповідають за керівництво та контроль представництв, структурних підрозділів та відділів, діючи згідно з покладеними на них обов'язками. Директор здійснює безпосереднє управління Товариством, самостійно вирішує всі питання його функціонування, за винятком тих, що належать до виключної компетенції Зборів Учасників. Він контролює та забезпечує цілісність системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності Товариства, а також відповідає за наявність необхідних систем контролю, зокрема, систем управління ризиками, фінансового та операційного контролю за дотриманням законодавства та відповідних стандартів. Директор підзвітний Зборам, організовує виконання їхніх рішень та несе персональну відповідальність за реалізацію доручених йому завдань, розподіляючи обов’язки між заступниками структурних підрозділів. Директор та його заступники несуть повну відповідальність перед Товариством та учасниками за збитки, заподіяні з їхньої вини. Директор прагне надавати підлеглим самостійність, відповідно до їхньої кваліфікації та виконуваних функцій, залучає їх до визначення цілей, оцінки роботи, підготовки та прийняття рішень, створює необхідні передумови для роботи та справедливо оцінює їхні зусилля.

Важливе місце у системі управління займає фінансовий напрям, який охоплює фінансовий відділ, бухгалтерію та інші підрозділи, що забезпечують формування, облік і контроль фінансових ресурсів підприємства. Планування економічного розвитку та аналіз результатів діяльності здійснюється

відповідними службами у складі фінансового блоку.

З огляду на сучасні вимоги до управління підприємством, особлива роль відводиться дирекції, що займається плануванням та аналітичною роботою, до складу якої (відповідно до загальних функцій такого напряму) можуть входити:

– спеціалісти з інформаційних технологій (зокрема у підпорядкуванні директора з інформаційних технологій);

– фінансовий відділ;

– економічні та планово-аналітичні служби;

– відділ автоматизації та цифровізації управлінських процесів;

– аналітичні бюро з оцінки фінансово-господарських показників;

– підрозділи, що займаються розробкою та впровадженням інформаційних систем.

Основні завдання підрозділів, відповідальних за фінансово-економічну аналітику та ІТ-підтримку, включають:

– формування та реалізацію фінансової та економічної політики підприємства;

– стратегічне, середньострокове та поточне планування фінансово-господарської діяльності;

– здійснення контролю та всебічного аналізу показників діяльності структурних підрозділів;

– забезпечення розвитку та модернізації інформаційних технологій, включно з впровадженням автоматизованих систем управління, оптимізацією ІТ-процесів та підтримкою цифрових інструментів у роботі підприємства.

Бухгалтерський облік на підприємстві ведеться відповідно до таких ключових законодавчих та нормативних актів України: Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р., Податкового Кодексу України від 02.12.2014 р. № 2755-VI, та згідно з Національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку, затвердженими Наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р.

№ 73, зареєстрованими в Міністерстві юстиції України 28 лютого 2013 р. за № 336/22868. При цьому фінансова звітність складається згідно з Міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ).

На підприємстві діє облікова політика введена Наказом про затвердження та введення в дію Облікової політики №01 від 27.12.2022 р. Облікова політика переглядається кожен рік.

На підприємстві ТОВ «РОМА» дотримуються таких основних принципів бухгалтерського обліку:

- принцип обачності;
- принцип повного висвітлення;
- принцип автономності;
- послідовність;
- принцип безперервність;
- принцип нарахування та відповідність доходів та витрат;
- принцип переважування сутності над формою;
- принцип історичної (фактичної) собівартості;
- принцип єдиного грошового вимірника,
- принцип періодичності.

На Товаристві також встановлені принципи облікової політики, згідно з наказом про облікову політику підприємства й організацію бухгалтерського обліку:

– застосувати прямолінійний метод амортизації нематеріальних активів;

– встановлені такі методи оцінки вибуття запасів: метод собівартості перших за часом надходжень.

Забезпечення бухгалтерського обліку на підприємстві доручено бухгалтерській службі на чолі з головним бухгалтером.

Облікова політика на підприємстві ТОВ «РОМА» відповідає вимогам чинного законодавства.

На підприємстві застосовується на підприємстві журнально-ордерну

систему обліку. Журнали-ордери та інші облікові регістри складаються щомісячно. Роздруківки з комп'ютерної програми підписує оператор – виконавець і бухгалтерії, який відповідає за складання облікового документа.

На підставі даних, отриманих із журналів-ордерів, інших облікових регістрів та додаткових довідок, головний бухгалтер повинен відображати інформацію у Головній книзі підприємства (яка також є оборотним балансом). Ця книга слугує підставою для складання Балансу підприємства. Після завершення обробки, всі журнали-ордери, облікові регістри та довідки підлягають обов'язковому зберіганню в електронному вигляді.

На ТОВ «РОМА» використовується автоматизована форма бухгалтерського обліку – BAS Бухгалтерія разом із BAS Управління торгівлею, це дозволяє вводити господарські операції декількома способами:

1) ручне введення операцій;

2) використання типових операцій;

3) використання режиму «документи і розрахунки».

На підставі введених господарських операцій програма формує звітність по синтетичному обліку та різні допоміжні документи, зокрема:

– оборотно-сальдову відомість за рахунками і субрахунками;

– відомість по рахунку;

– аналіз рахунка за підсумками і кореспонденцією даного рахунка з відповідними рахунками;

– обороти по дебету і кредиту рахунка і відповідне сальдо;

– сальдо по рахунках за відповідний період; журнал-ордер і відомість, по рахунку;

– зведені проводки-підсумки за відповідною кореспонденцією;

– аналіз рахунка за датами;

– звіт по журналу операцій – вибірку проводок із журналу операцій за визначеними рахунками, кореспонденцією та іншими ознаками;

– картку рахунка і всі проводки з даним рахунком.

Програма може утримувати відомості за будь-який період часу.

Програма дає змогу створювати звіти довільної форми, що використовують дані не лише синтетичного, а й аналітичного обліку.

Відповідно підвищуються вимоги до автоматизованих систем: це й можливість надання даних для фінансового аналізу.

Підприємство здійснює подання звітів в електронному вигляді відповідно до законодавства.

Ринкова частка продажів компанії в розрізі сегментів зображено на рис. 2.1.

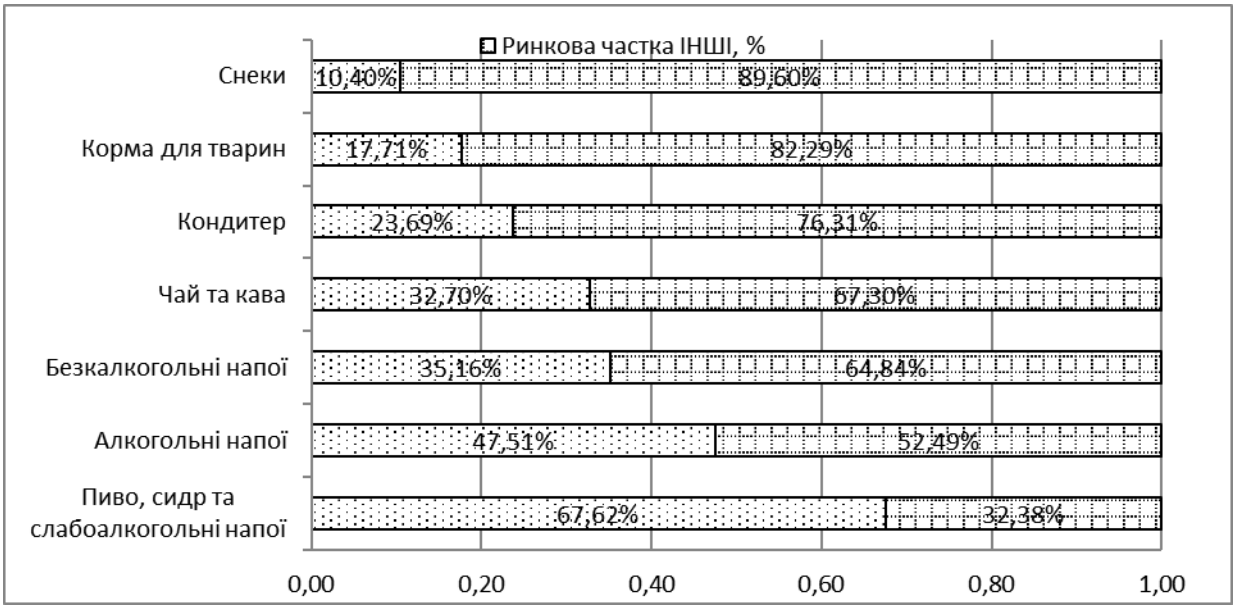

Рисунок 2.1 – Ринкова частка продажів в розрізі сегментів 2024 р.

ТОВ «РОМА» станом на 31.12.2024 р. має власні основні засоби на суму 16217464 тис. грн. по залишковій вартості, табл. 2.1.

Таблиця 2.1 – Основні засоби ТОВ «РОМА» за 2023-2024 рр., тис. грн.

Найменування основних засобів	2023	2024	Абсолютне відхилення, +-	Відносне відхилення,%
1	2	3	4	5
Основні засоби, у т.ч.	85640	94692	9052	10,57
Будівлі та споруди	35795	40038	4243	11,85
Машини та обладнання	13738	15851	2113	15,38
Транспортні засоби	26200	30529	4329	16,52

Продовження таблиці 2.1

1	2	3	4	5
Інструменти прилади та інвентар	626	123	-503	-80,35
Інвестиційна нерухомість	7245	6427	-818	-11,29
Інші основні засоби	1256	1121	-135	-10,75
Інші необоротні матеріальні активи	780	603	-177	-22,69

Вартість основних засобів зросла переважно за рахунок суттєвого збільшення вартості транспортних засобів та будівель, що відбулося у результаті оновлення та модернізації матеріально-технічної бази підприємства. Таке підвищення вартості обумовлене придбанням нових одиниць техніки та проведенням модернізаційних робіт, що в комплексі забезпечило загальне зростання вартості основних засобів. Терміни та умови користування основними засобами поділено на групи (табл. 2.2)

Таблиця 2.2 – Терміни використання ОЗ на ТОВ «РОМА»

Група основних засобів	Період (років)
будівлі та споруди	20-40
машини та обладнання	2-7
транспортні засоби	5-10
інструменти, прилади, інвентар (в т.ч. меблі)	4

Оцінимо результативність праці, проаналізувавши при цьому показники чисельності працівників підприємства, їх заробітної платні та продуктивності (табл. 2.3).

Таблиця 2.3 – Показники продуктивності праці за 2023-2024 рр.

Показник	2023	2024	Відхилення	
			Абсолютне	Відносне, %
1	2	3	4	5
1. Чистий дохід від реалізації продукції , тис. грн.	2444727	2678372	233645	9,56
2. Фонд оплати праці, тис. грн.	129573	165266	35693	27,54
3. Чисельність працюючих, осіб	959	946	-13	-1,36
5. Продуктивність праці одного працівника	2549,76	2831,13	281,37	11,06

Продовження таблиці 2.3

1	2	3	4	5
7. Середня з/п одного працівника, грн.	135,14	174,63	39,49	29,30
8. Темпи росту продуктивності праці	X	11,06	X	X
9. Темпи росту середньої заробітної плати, %	X	29,30	X	X
10. Коефіцієнт темпів росту продуктивності праці над темпами росту середньої з/п	X	0,38	X	X

Протягом 2024 року, порівняно з попереднім періодом, фонд оплати праці штатних працівників збільшився на 27,5%, досягнувши приросту в 35 693 тис. грн. Це зростання ФОП було зумовлене, головним чином, підвищенням середньої заробітної плати на 29,3% (що становить 39,49 тис. грн у розрахунку на одного працівника).

Варто зазначити, що чисельність персоналу скоротилася на 1,36% (або на 13 осіб), що стримувало загальний темп збільшення фонду оплати праці.

Крім того, у 2024 році було зафіксовано значне підвищення продуктивності праці, яка зросла на 11,1%.

Це зростання свідчить про покращення ефективності використання трудових ресурсів на підприємстві. Фінансовий стан підприємства – це комплексне поняття, що описується системою показників, які відображають наявність, розміщення та використання фінансових ресурсів суб'єкта господарювання.

Фінансовий стан формується в процесі всієї його виробничо-господарської діяльності.

Основним джерелом інформації для аналізу фінансової діяльності підприємства є бухгалтерська звітність. Ключові показники діяльності підприємства представлені у табл. 2.4.

У 2024 році, якщо порівнювати з 2023 роком, на підприємстві фіксується сприятлива динаміка основних економічних показників.

Зокрема, чистий дохід від реалізації продукції зріс на 9,56%, що в

абсолютному вираженні становить 233 645 тис. грн. Це зростання є підтвердженням розширення ринків збуту та збільшення обсягів продажів.

Таблиця 2.4 – Основні показники діяльності підприємства у 2023-2024 рр.

Показники	2023	2024	Абсолютне відхилення	Відносне відхилення
Чистий дохід від реалізації продукції , тис. грн.	2444727	2678372	233645	9,56
Собівартість реалізованої продукції тис. грн.	2068855	2227250	158 395	7,65
Прибуток до оподаткування, тис. грн.	84140	55621	-28519	-33,90
Чистий прибуток (збиток), тис.грн.	67349	44758	-22591	-33,53
Рентабельність продажів, %	3,44	2,08	-1,36	-39,53
Чиста рентабельність продажів, %	2,75	1,67	-1,08	-39,27
Середньооблікова чисельність працівників підприємства, осіб	959	946	-13	-1,36
Продуктивність праці, тис. грн./осіб	2549,76	2831,13	281,37	11,06

За результатами діяльності підприємство отримало 1,67 грн. чистого прибутку на кожні 100 грн реалізованої продукції, що відображає фактичний рівень рентабельності реалізації та демонструє стабільну прибутковість, незважаючи на зростання витрат та складні ринкові умови.

Графічно зміни показників фінансової діяльності зображені на рис. 2.2.

Отже, виходячи з проведеного аналізу, можна зробити висновок, що діяльність підприємства демонструє позитивну динаміку розвитку. За більшістю ключових показників спостерігається стабільне зростання: збільшується чистий дохід від реалізації продукції, підвищується продуктивність праці, покращуються показники ефективності використання трудових ресурсів.

Навіть за умов незначного скорочення чисельності працівників, підприємство змогло підвищити результативність своєї діяльності, що свідчить про ефективну організацію виробничих процесів та оптимізацію внутрішнього управління.

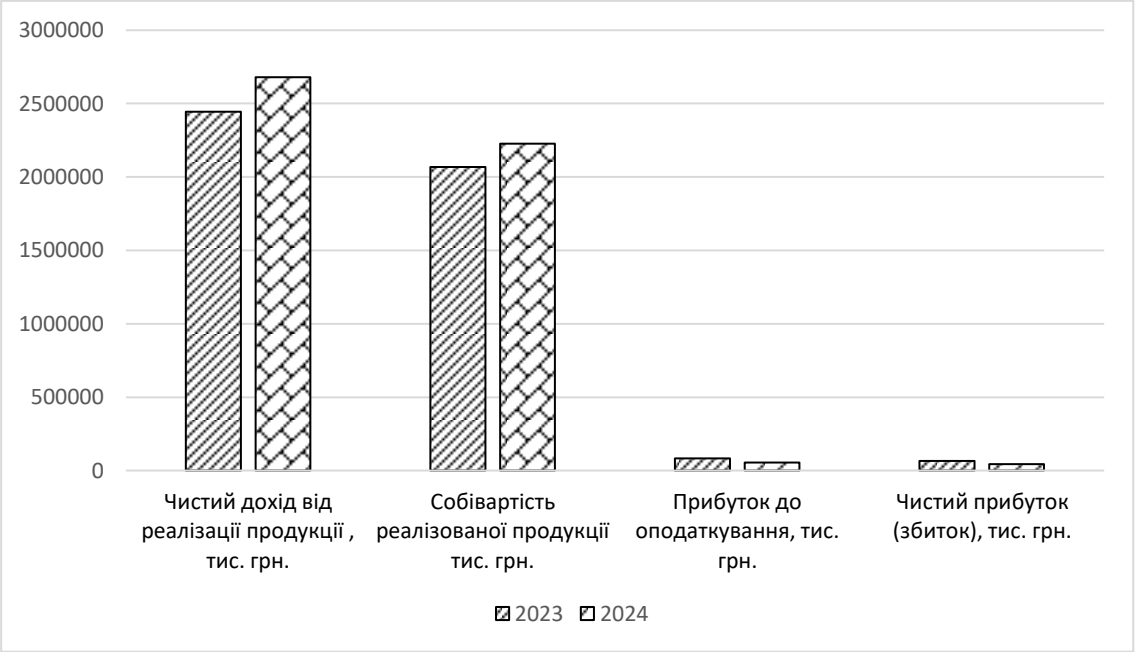

Рисунок 2.2 – Показники фінансового стану підприємства у 2023-2024 рр.

Позитивні зміни у фінансових результатах – такі як збільшення чистого прибутку та покращення показників рентабельності – підтверджують здатність підприємства адаптуватися до ринкових умов, забезпечувати зростання обсягів реалізації та підтримувати стійкий фінансовий стан. Сукупність зазначених факторів дозволяє стверджувати, що підприємство продовжує розвиватися та зміцнювати свої позиції на ринку.

2.2 Процедурне забезпечення зовнішнього аудиту фінансової звітності

Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», підприємства, що належать до категорії великих, зобов’язані забезпечувати проведення обов’язкового аудиту річної фінансової звітності. Аналіз показників діяльності ТОВ «РОМА» свідчить, що за обсягом чистого доходу та іншими характеристиками підприємство

відповідає критеріям великих суб’єктів господарювання.

Отже, ТОВ «РОМА» підлягає обов’язковому зовнішньому аудиту відповідно до чинного законодавства.

З 2021 року аудитором ТОВ «РОМА» є аудиторська фірма АФ ТОВ «НІКА-АУДИТ». Яка щороку підтверджує фінансову звітність підприємства.

Зовнішній аудит здійснюється на основі договору, укладеного між ТОВ «РОМА» та суб'єктом, що надає аудиторські послуги. Договір на проведення аудиту є ключовим документом, який підтверджує факт досягнення домовленості між замовником та виконавцем щодо проведення перевірки. Процедура укладення такого договору, за якою було досягнуто домовленості на виконання завдання з аудиту операційних витрат, наочно представлена на рис. 2.3.

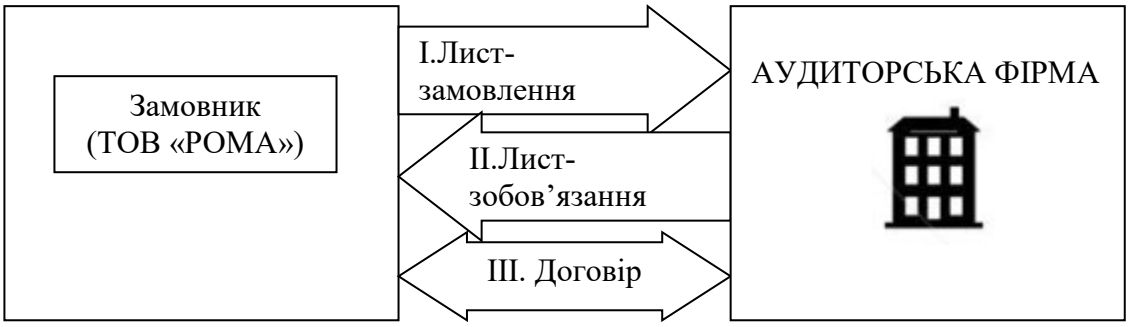

Рисунок 2.3 – Схема укладення договору на проведення аудиту

Проте перед тим як ТОВ «РОМА» надішле лист-замовлення аудиторська фірма має здійснити попереднє ознайомлення з:

– бізнес-середовищем підприємства;

– наявною системою внутрішнього контролю;

– обліковими аспектами щодо операційних витрат ТОВ «РОМА».

На етапі попереднього ознайомлення аудиторська фірма займається розробкою тесту контролю стосовно аудиту операційних витрат. Після

проведення оцінки можливості прийняти завдання, на адресу підприємства-замовника надсилається Лист-зобов'язання.

Наступним кроком, після обговорення всіх суттєвих аспектів перевірки, укладається договір на проведення аудиторської перевірки витрат. Цей договір слугує підтвердженням того, що сторони досягли повної згоди з усіх його пунктів. Далі розпочинається попередній етап аудиту, який передбачає планування.

На цій стадії аудитор здійснює вивчення бізнесу клієнта та його системи внутрішнього контролю, а також оцінює ризики суттєвих спотворень у фінансовій звітності на основі тестів контролю (див. рис. 2.4). Завершується етап розробкою програми аудиту.

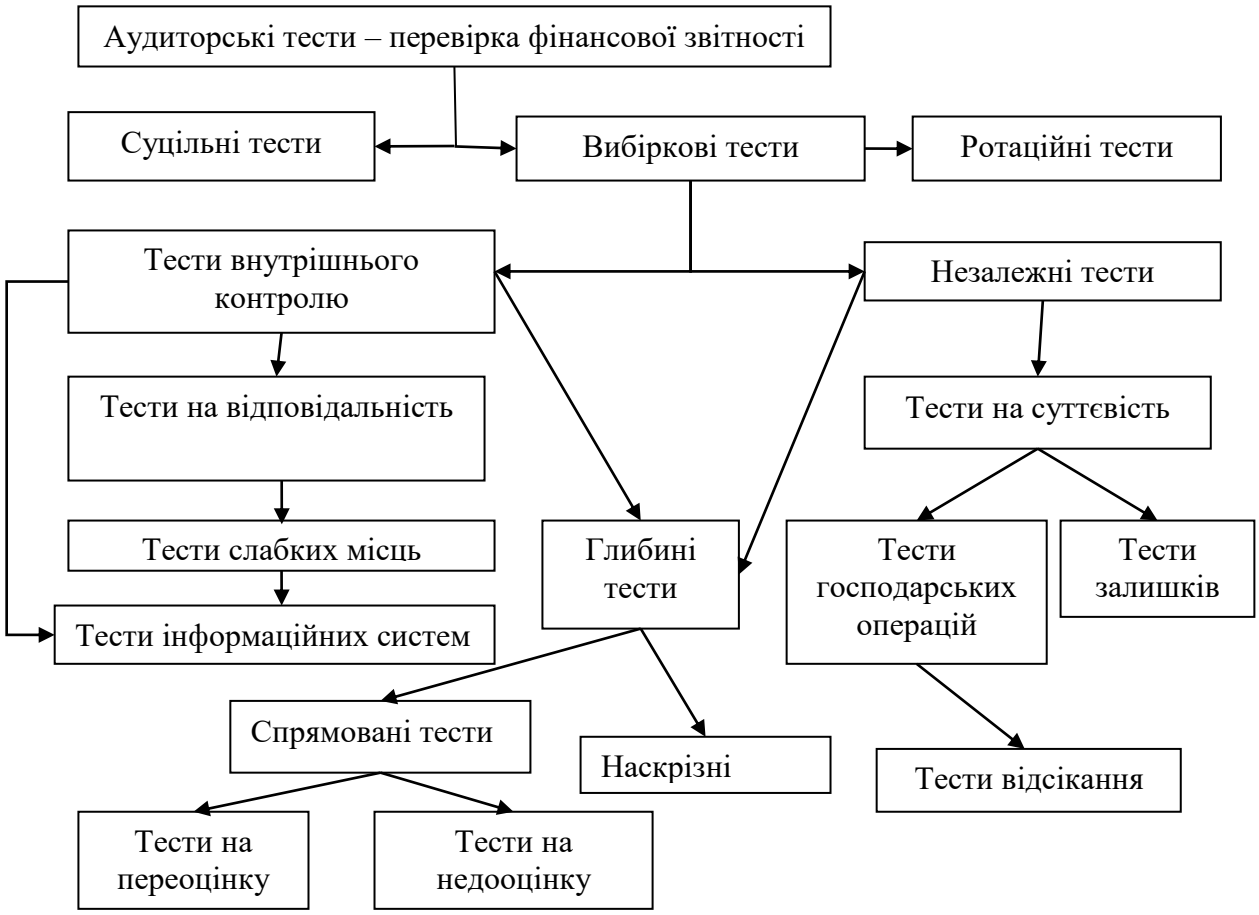

Рисунок 2.4 – Аудиторські тести перевірки фінансової звітності

Потім проводяться безпосередні аудиторські процедури стосовно

фінансової звітності: інтерв’ю зі співробітниками, запитуються первинні документи, перевіряється правильність їх відображення в обліку, вивчаються договори, графіки, бюджети та ін.

Аудит фінансової звітності проходить в декілька етапів:

Етап 1. Перевірка правильності складання Балансу. На першому етапі проводиться перевірка коректності складання Балансу. Необхідно, щоб дані статей Балансу на початок звітного фінансового року відповідали даним Балансу на кінець попереднього фінансового року. Якщо ж відбувається зміна вступного балансу на початок року порівняно зі звітним за попередній період, то в примітках до фінансової звітності обов'язково мають бути наведені відповідні роз'яснення. Крім того, дані заключного Балансу на кінець звітного року повинні відповідати залишкам по рахунках синтетичного та аналітичного обліку, а також записам у Головній книзі, журналах, відомостях чи іншому аналогічному регістрі бухгалтерського обліку.

Етап 2. Перевірка узгодженості показників річної бухгалтерської звітності. На другому етапі здійснюється перевірка узгодженості (взаємозв'язку) показників у різних формах річної бухгалтерської звітності. Як правило, для проведення цієї перевірки аудиторські фірми використовують спеціально розроблені таблиці. При створенні таких таблиць слід враховувати специфіку ведення бухгалтерського обліку в окремих галузях промисловості та сферах діяльності, а також особливості господарських операцій низки підприємств.

Прикладом такої загальної таблиці ув'язування звітних показників може слугувати інформація, зображена у табл. 2.5.

Таблиця 2.5 – Таблиця ув’язування звітних показників

Пор.	Показники, які зіставляються	Показники, з якими проводиться зіставлення	Відмітка про виконання
1	Форма №3, ряд.3000, гр.3	Форма №2, ряд.2350, гр..3	+

Аудитор відповідає за заповнення останньої графи таблиці, здійснюючи перевірку взаємоузгодження показників різних форм звітності. Якщо співвідношення між зіставлюваними показниками виконується, у графі 4, що має назву «Відмітка про виконання», проставляється позначка «+» (або інша, яка підтверджує виконання співвідношення). У протилежному випадку ставиться позначка «-», що вказує на невиконання співвідношення між показниками. Надалі проводиться більш ґрунтовний аналіз причин такого невиконання. У результаті цього детального аналізу можливі два варіанти дій: внесення змін до самої таблиці взаємоузгодження показників (якщо при її складанні не були враховані специфічні особливості ведення обліку або організації господарської діяльності клієнта), або формування аудитором висновку про помилку бухгалтерського персоналу клієнта, допущеної при заповненні форм звітності.

У другому випадку (виявлення помилки) до звітності клієнта вносяться виправлення, які мають бути засвідчені підписами керівника та головного бухгалтера клієнта.

Етап 3. Перевірка Головної книги та складання альтернативного балансу. На цьому етапі проводиться перевірка Головної книги (або іншого аналогічного регістру бухгалтерського обліку): перевіряється відповідність залишків за Головною книгою сумам, відображеним у Балансі та інших формах звітності. Далі здійснюється складання альтернативного балансу, для чого, як правило, використовується спеціалізоване комп'ютерне програмне забезпечення. Складання альтернативного балансу важливе для коректного розташування залишків по рахунках Головної книги у відповідних рядках Балансу та підтвердження збігу величин валюти балансу. Особливу увагу вимагає вимога, щоб дебіторська та кредиторська заборгованості були відображені у Балансі розгорнуто (брутто).

Етап 4. Узгодження даних синтетичного обліку. На четвертому етапі перевіряється відповідність оборотів і залишків по всіх журналах і відомостях синтетичного обліку з даними, зафіксованими у Головній книзі.

Особливу увагу приділяють сумам статей Балансу, що стосуються розрахунків з фінансовими, податковими органами, банківськими установами тощо. Важливою вимогою є те, що дата початку аудиторської перевірки річного звіту повинна передувати даті складання аудиторського звіту.

Період між датою початку аудиторської перевірки та датою складання аудиторського звіту являє собою час, фактично витрачений аудитором на виконання завдання. Цей час включає: планування (якщо воно не було завершене раніше), збирання необхідних аудиторських доказів згідно з планом перевірки, а також складання, оформлення та передачу клієнту аналітичної частини аудиторського висновку – звіту аудитора. Дата складання аудиторського звіту повинна передувати даті підписання аудиторського висновку.

Період між цими двома датами відводиться клієнту для внесення змін та виправлення помилок відповідно до рекомендацій, викладених у звіті аудитора. Аудитор, своєю чергою, оцінює суттєвість як внесених, так і не внесених виправлень для достовірності звітності, і на цій основі формує підсумкову частину аудиторського висновку.

Протягом цього часу необхідно внести всі суттєві зміни та виправлення, узгодити всі звітні показники та підготувати нову редакцію приміток до річної звітності. Дата підписання аудиторського висновку повинна передувати даті надання річної фінансової звітності зацікавленим користувачам.

Дата затвердження річної фінансової звітності радою директорів (спостережною радою) акціонерного товариства повинна бути наступною після дати підписання аудиторського висновку.

За підсумками проведеної перевірки ТОВ «НІКА-АУДИТ» надає звіт незалежного аудитора. Цей звіт має підтвердити достовірність фінансової звітності або ж містити аргументоване обґрунтування відмови від такого підтвердження. Крім того, аудитори готують письмові рекомендації для керівництва компанії, де вони викладають усі виявлені зауваження та

пропонують конкретні пропозиції щодо усунення недоліків у системі бухгалтерського обліку.

Мінімальний перелік параметрів, на відповідність яким слід перевіряти об’єкти аудиту фінансової звітності, наведено на рис. 2.5.

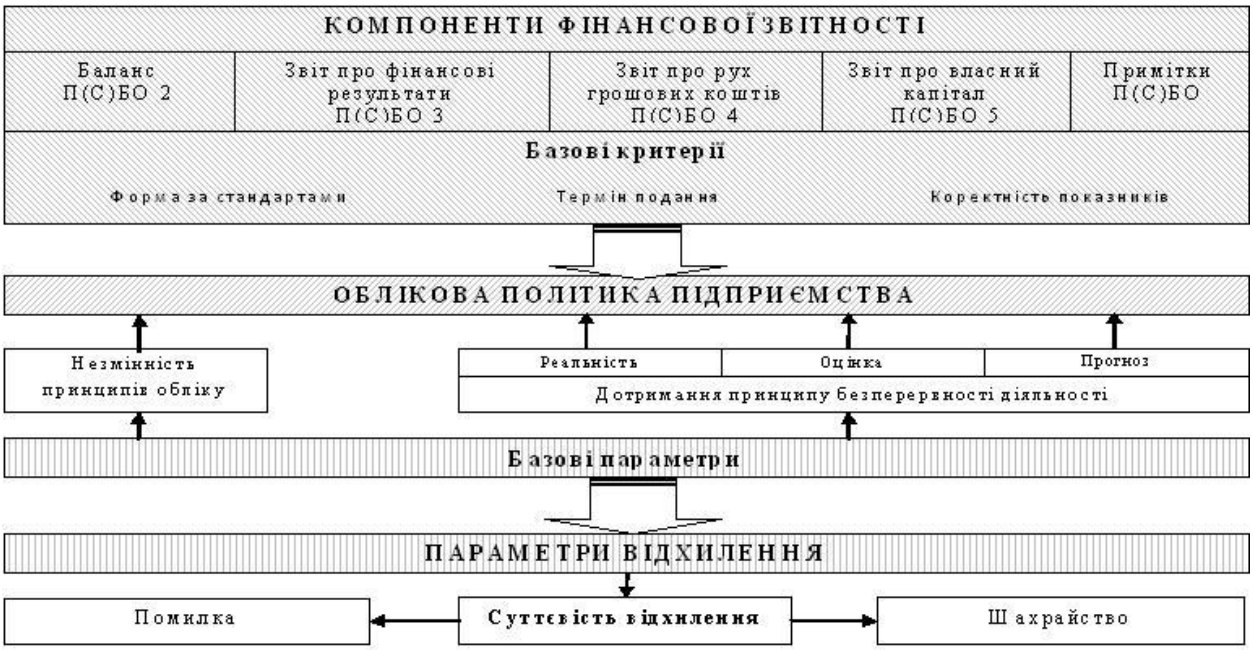

Рисунок 2.5 – Параметричний мінімум для обов’язкового етапу аудиту фінансової звітності

В табл. 2.6 представлені параметри якими керуються аудитори при проведені вибіркового аудиту.

Таблиця 2.6 – Параметри фінансової звітності для вибіркового аудиту

Контрольний параметр	Умови	Елементи звітності, які можуть перевірятись за параметром
1	2	3
Реальність	Фактична наявність (реальність залишку)	Грошові кошти в касі, цінні папери – фактична наявність, усі інші – підтверджені документально.
	Реальність надходження	Усі – санкціонування.
	Реальність вибуття	Усі – санкціонування.
Суттєвість	Помилка	Усі
	Шахрайство	

Продовження таблиці 2.5

1	2	3
Визнання	Очікуване збільшення/зменшення майбутньої вигоди	Активи, зобов’язання, доходи і витрати – рішення керівництва.
	Достовірна оцінка:	
	Чиста реалізаційна вартість	Дебіторська заборгованість.
	Справедлива вартість, амортизована собівартість або за методом участі в капіталі	Фінансові інвестиції, капітал, прибуток.
Ознака власності	Власні	Капітал, прибуток.
	Чужі	Позики, кредити, зобов’язання.
Відповідність місця та часу	Відповідність місця	Доходи, витрати.
	Відповідність часу	Доходи, витрати.

При застосуванні однієї аудиторської процедури є можливість дослідити одразу декілька параметрів фінансової звітності. Вибір цих параметрів безпосередньо залежить від об'єкта, що перевіряється. Залежність параметру звітності від об’єкта перевірки представлена у табл. 2.7.

Таблиця 2.7 – Розподіл параметрів звітності за об’єктом бухгалтерського обліку

Об’єкт обліку	Параметри звітності				
	Реальність	Визнання	Власність	Відповідність періоду	Суттєвість
Активи					
Фінансові інвестиції	Х	Х	Х		Х
Дебіторська заборгованість	Х	Х	Х		Х
Грошові кошти	Х				Х
Зобов’язання					
Довгострокова заборгованість	Х	Х	Х		Х
Кредити	Х	Х	Х		Х
Кредиторська заборгованість	Х	Х	Х		Х
Капітал					
Власний капітал	Х		Х		
Прибуток/збиток	Х		Х		
Доходи					
Усі доходи	Х	Х	Х	Х	Х
Витрати					
Усі витрати	Х	Х	Х	Х	Х

Особливу увагу слід приділити параметрам відхилення. Згідно з пунктом 3 розділу III НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», достовірною фінансовою звітністю вважається та, що не містить помилок і суттєвих спотворень, здатних вплинути на рішення користувачів звітності.

Найпоширенішими випадками викривлення даних фінансової звітності є: завищення суми дебіторської заборгованості через нестворення (невикористання) резерву сумнівних боргів; завищення вартості запасів після первісного визнання їх активами, оскільки не використовується метод оцінки запасів на дату балансу за меншою з величин: первісною вартістю або чистою вартістю реалізації; порушення принципу співвідношення доходів і витрат, коли доходи вже визнано, а відповідні витрати помилково віднесено до складу витрат майбутніх періодів; списання частини витрат безпосередньо на рахунок 44 «Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)», що призводить до завищення прибутку поточного періоду у «Звіті про фінансові результати».

Законодавче регулювання бухгалтерського обліку в Україні передбачає жорстку вимогу щодо обов'язкового проведення звірки (інвентаризації) всієї сукупності активів та фінансових зобов'язань суб'єкта господарювання. Цей імператив закріплено положеннями статті 10 Закону «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні». Метою такої процедури є забезпечення підтвердження вірогідності інформації, яка фігурує в системі бухгалтерського обліку, а також у підсумковій фінансовій звітності. Слід зазначити, що у разі ігнорування необхідності здійснення інвентаризації, рівень абсолютної достовірності даних, відображених у фінансових звітах підприємства, може бути поставлений під сумнів.

Кінцевим продуктом аудиторської діяльності є спеціалізований висновок, який адресований перш за все зовнішнім користувачам публічної фінансової звітності. Документ містить вступні дані, що стосуються як компанії-аудитора (ТОВ «НІКА-АУДИТ»), так і економічного суб'єкта, що підлягав перевірці (ТОВ «РОМА»). У його змісті детально описуються

ключові положення укладеного договору, визначається чіткий масштаб проведених контрольних заходів, представляється аналіз фінансових показників та надаються результати оцінки як активної, так і пасивної частини балансу. Фінальний звіт аудиторської фірми ТОВ «НІКА-АУДИТ» за результатами верифікації звітності ТОВ «РОМА» підлягає розміщенню у відкритому доступі через офіційний електронний ресурс підприємства.

2.3 Організаційно-методичні засади внутрішнього аудиту фінансової звітності

Міжнародний інститут внутрішніх аудиторів (The Institute of Internal Auditors) трактує внутрішній аудит як процес, що фокусується на наданні як незалежних та об'єктивних гарантій, так і фахових консультацій, основна мета яких – сприяти вдосконаленню операційної діяльності організації. Таким чином, термін «внутрішній аудит» слід розглядати як діяльність, регламентовану внутрішніми нормативними актами компанії, спрямовану на верифікацію усіх елементів системи управління та різних функціональних аспектів її роботи. Ця діяльність виконується працівниками спеціалізованого контрольного підрозділу у суворій відповідності до затверджених внутрішніх стандартів і нормативів.

Визначення цілей та конкретних завдань внутрішнього аудиту в межах господарюючих суб'єктів залежить від оцінки поточної системи внутрішнього контролю. Це включає аналіз рівня кваліфікації як вищого керівництва, так і рядового персоналу, а також ефективності впровадженої системи управління ризиками. При цьому основна мета внутрішнього аудиту полягає у виявленні методів підвищення результативності функціонування як самого суб’єкта господарювання, так і його окремих структурних одиниць. Проте, рішення щодо доцільності створення відділу внутрішнього аудиту

приймається власниками та вищим керівництвом компанії з урахуванням низки ключових аспектів: характер розподілу повноважень між володінням та оперативним управлінням бізнесом; загальна величина та ступінь складності організаційної структури; територіальна розпорошеність філій та відокремлених структурних підрозділів; існуючий рівень ризиків, притаманних економічній діяльності компанії, а також загальний обсяг реалізованих бізнес-процесів та інші чинники. Важливо підкреслити, що необхідність формування служби внутрішнього аудиту повинна бути обґрунтована виключно економічною доцільністю.

Так, наприклад, для суб'єктів малого і, частково, середнього бізнесу, ймовірно, не виникає гострої потреби у функціональній одиниці внутрішнього аудиту. Однак у міру збільшення масштабів компанії та ускладнення її управлінських процесів, у власників, які продовжують особисто керувати справами, може сформуватися хибне уявлення про те, що діяльність підприємства залишається повністю під їхнім контролем, попри всі організаційні зміни. Тим не менш, у переважній більшості випадків, керівництво не має змоги повноцінно охопити всю ситуацію. Це спричиняє об'єктивну необхідність створення спеціалізованої служби внутрішнього аудиту. З іншого боку, якщо керівні повноваження у компанії делегуються найманим топ-менеджерам, а власники концентруються виключно на формуванні стратегії та ключових векторах розвитку, ігноруючи операційні деталі ведення справ, тоді особливої актуальності набуває задача контролю за ефективністю роботи цих менеджерів та функціонуванням компанії загалом.

За таких умов підрозділ внутрішнього аудиту функціонує як ключовий інструмент забезпечення майнових прав власників і невід’ємний компонент загальної системи корпоративного управління. Це зумовлено тим, що в основі формування теорії корпоративного управління лежить так звана проблема «принципала-агента», сутність якої зводиться до дисонансу: власник, зберігаючи право власності, не здійснює безпосереднього

керівництва, тоді як менеджер, фактично управляючи майном, не володіє ним. При цьому існує ймовірність того, що інтереси та дії найманого менеджменту не завжди збігатимуться з інтересами самих власників.

Однак, необхідність функціонування служби внутрішнього аудиту в організації продиктована потребами не тільки власників, яким вона надає достовірну інформацію про стан справ, а й управлінського персоналу. Беручи до уваги, що основна функція менеджерів полягає в забезпеченні ефективності функціонування підприємства та досягненні стратегічних цілей, успішне виконання цієї функції безпосередньо залежить від наявності у керівника повної та вірогідної інформації для прийняття рішень, а також від дієвості системи контролю за їхнім виконанням. Водночас, менеджери не завжди здатні самостійно провести об’єктивну оцінку поточної ситуації. Навіть якщо управлінський персонал переконаний у ефективному контролі над усіма бізнес-процесами, вони, як правило, не мають достатнього часу та вузькоспеціалізованих навичок для всебічного збору й подальшого структурування необхідних даних.

Внутрішній аудит, завдяки своїй специфіці, має безперешкодний доступ до інформації з усіх аспектів діяльності компанії та виступає як інструментарій для узагальнення та аналітичної обробки даних. З огляду на це, плідна взаємодія з підрозділом внутрішнього аудиту суттєво підвищує якість прийняття управлінських рішень.

Саме внутрішній аудит виступає об'єктивним джерелом інформації, надаючи керівнику можливість неупереджено переоцінити якість реалізації ухвалених ним управлінських рішень. Критично важливим є значення внутрішнього аудиту для холдингових структур та організацій, що мають широку мережу філій. Його роль у таких випадках визначається потребою головної (материнської) компанії у своєчасному отриманні об'єктивних даних про функціонування її філій або дочірніх структур.

Завдяки внутрішньому аудиту, що проводиться у філіях/дочірніх компаніях, вони отримують глибше розуміння політики та операційних

процедур, встановлених материнською компанією. Хоча внутрішній аудит є структурною частиною загальної системи внутрішнього контролю підприємства, він одночасно здійснює оцінювання ефективності цієї системи контролю в цілому.

Таким чином, формується механізм зворотного зв'язку (як показано на рис. 2.6), який забезпечує стійкість системи внутрішнього контролю та дозволяє здійснювати її оперативне налаштування відповідно до поточних змін у зовнішньому та внутрішньому середовищі.

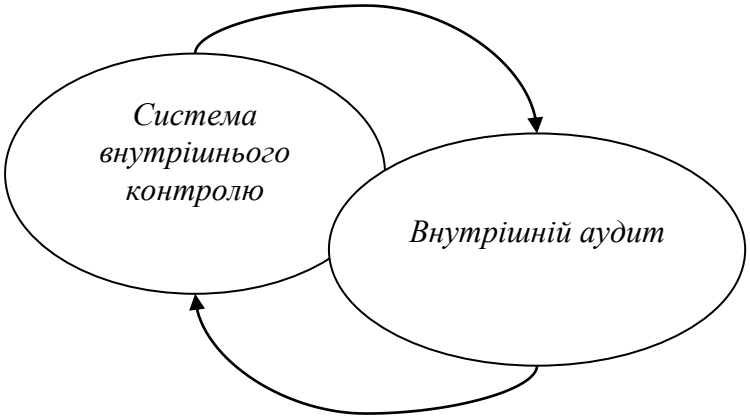

Рисунок 2.6 – Зв'язок системи внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту

Організацію служби внутрішнього аудиту ми пропонуємо проводити за етапами, наведеними на рис. 2.7, що дозволить забезпечити ефективне функціонування служби внутрішнього аудиту на підприємстві.

Окрім зазначеного, процес формування підрозділу внутрішнього аудиту вимагає прийняття рішення щодо його оптимальної організаційної будови.

Існують кілька можливих моделей: однією з них може бути підпорядкування внутрішньому аудитору спеціалістів із різних відділів підприємства, які можуть виконувати певні функції в межах встановлених аудиторських завдань.

Іншим варіантом є забезпечення підпорядкування головному

внутрішньому аудитору материнської компанії керівників відповідних підрозділів внутрішнього аудиту, які функціонують у дочірніх структурах.

Рисунок 2.7 – Етапи впровадження служби внутрішнього аудиту

Внутрішній аудит на підприємстві може організовуватись кількома способами (рис. 2.8).

Варто зазначити, що незалежно від обраного підприємством організаційного підходу, внутрішній аудит, попри значний потенціал, не може слугувати універсальним засобом для розв'язання абсолютно всіх проблем суб'єкта господарювання.

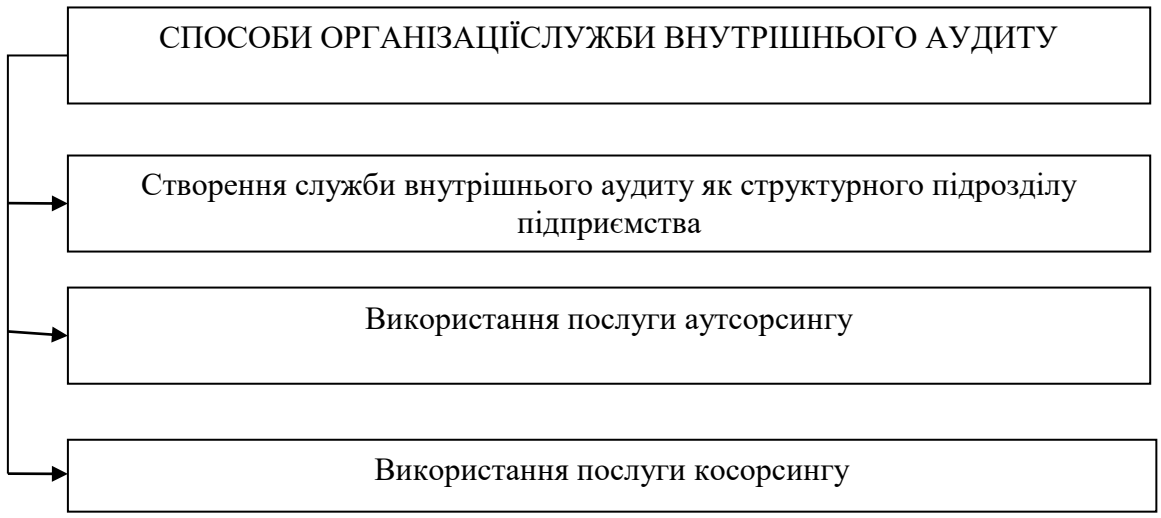

Рисунок 2.8 – Способи організації служби внутрішнього аудиту

Проте ми вважаємо, що для організацій, які характеризуються великою кількістю філій, підрозділів та значними операційними обсягами, найбільш доцільним рішенням є інституціоналізація служби внутрішнього аудиту як повноцінного структурного підрозділу в межах самої компанії. На нашу думку, організацію такої служби на підприємствах зазначеного типу варто проводити відповідно до наступної моделі (рис. 2.9).

Рисунок 2.9 – Модель організації служби внутрішнього аудиту

Примітка до запропонованої моделі організації служби внутрішнього аудиту:

– здійснення контролю за вірогідністю даних бухгалтерського обліку, а також оцінювання дієвості функціонуючої системи внутрішнього контролю; надання експертних консультацій управлінському апарату під час стратегічного та оперативного планування, а також надання рекомендацій щодо оптимізації ефективності бізнес-процесів;

– контроль та оцінка достовірності відображення господарських операцій у бухгалтерському обліку, а також аналіз ефективності системи внутрішнього контролю, що діє у відокремлених філіалах головної структури; забезпечення консультаційною підтримкою менеджменту економічних одиниць під час їхнього оперативного планування та формування пропозицій щодо підвищення результативності ведення бізнесу;

– надання достовірних даних власникам про стан компанії та її філій;

– безпосереднє підпорядкування служби внутрішнього аудиту власникам компанії.

Отже, відповідно до візуалізації, представленої на моделі (рис. 2.9), підрозділ внутрішнього аудиту функціонує як централізована структура. Такий підхід вважається найбільш ефективним для суб'єктів господарювання, які мають широке географічне розгалуження та для холдингових об’єднань. Весь штатний персонал служби територіально розташований у приміщеннях головного або керуючого підприємства.

Фінальною стадією процесу інституціоналізації служби внутрішнього аудиту в структурі організації є розробка внутрішніх стандартів. Головне призначення цих стандартів полягає у наступному:

1. Встановити основні принципи практики внутрішнього аудиту.

2. Визначити, концептуальну базу, що лежить в основі широкого спектру послуг в сфері внутрішнього аудиту.

3. Створити основу для оцінювання діяльності внутрішнього аудиту.

4. Сприяти вдосконаленню систем і процесів внутрішнього аудиту. Безумовно, підприємство має право розробити власні стандарти самостійно, але нам представляється доцільним використовувати міжнародні стандарти

аудиту, а так само досвід провідних світових фахівців у галузі внутрішнього аудиту.

Кодекс етики та Міжнародні професійні стандарти внутрішнього аудиту (які надалі іменуються Міжнародними Стандартами внутрішнього аудиту) були розроблені Інститутом внутрішніх аудиторів. Структурно Міжнародні Стандарти внутрішнього аудиту поділяються на три основні групи:

– Стандарти якісних характеристик (Attribute Standards);

– Стандарти діяльності (Performance Standards);

– Стандарти практичного застосування (Implementation Standards), які розроблені з урахуванням особливостей діяльності з надання аудиторських гарантій («А») та діяльності з консультування («С»).

У розділі Стандартів якісних характеристик необхідно визначити вимоги, що стосуються суб’єктів, які здійснюють внутрішній аудит, а також встановити ключові принципи його організації, що забезпечують належний рівень якості цієї діяльності. Перша вимога полягає у тому, що місія, повноваження, відповідальність та функціональні обов'язки підрозділу внутрішнього аудиту мають бути закріплені в документальній формі та затверджені Радою засновників організації. Як правило, таким регламентуючим документом, що фіксує завдання новоствореної служби, її права та відповідальність, слугує Положення про службу внутрішнього аудиту.

Функціональні цілі та обов'язки підрозділу внутрішнього аудиту на підприємстві можна представити у такій формі:

1. Забезпечення проведення всебічного (комплексного) контролю за всією діяльністю підприємства;

2. Верифікація збереження активів та майна підприємства, а також перевірка коректності;

3. Перевірка обліку витрат на виробництво і формування фінансових результатів;

4. Контролювання законності здійснюваних операцій з фінансово-господарської діяльності;

5. Проведення правової та економічної експертизи бухгалтерської, фінансової та іншої документації з метою запобігання негативним наслідкам;

6. Здійснення комплексного аналізу діяльності підприємства;

7. Координування взаємодії із зовнішніми аудиторами;

8. Сприяння в розслідуванні шахрайств та інформування вищого керівництва про результати розслідувань;

9. Надання консультацій з удосконалення систем бухгалтерського обліку і внутрішнього контролю, з питань застосування законодавства тощо;

10. Виконання інших завдань і участь в інших проектах за запитом вищого керівництва.

Відповідальність відділу внутрішнього аудиту, на наш погляд, полягає в такому:

1. Керівник підрозділу внутрішнього аудиту (або головний аудитор) неоднозначно відповідає за належну якість та своєчасну реалізацію всіх функціональних обов'язків, які покладаються на очолювану ним службу відповідно до затвердженого Положення про службу внутрішнього аудиту.

2. З метою гарантування належного виконання співробітниками відділу внутрішнього аудиту своїх функціональних та посадових інструкцій, головний аудитор мусить своєчасно повідомляти директора про будь-які обставини, що унеможливлюють або ускладнюють виконання цих обов'язків, для якнайшвидшого усунення виявлених перешкод.

Рівень відповідальності решти персоналу відділу регламентується їхніми посадовими інструкціями. Для того, щоб підрозділ міг якісно реалізовувати покладені на нього функціональні завдання, його необхідно наділити відповідними правами. Керівник, а також усі співробітники відділу мають наступні повноваження:

1. Мати беззаперечний доступ до всіх активів, документації, бухгалтерських реєстрів та будь-яких інших даних, що стосуються діяльності

організації; здійснювати копіювання необхідних документів, а також вимагати від структурних підрозділів надання звітних документів, планів, довідок і письмових роз'яснень, що мають відношення до об'єкта аудиторської перевірки.

2. Ініціювати запит і отримувати необхідне сприяння від персоналу структурних підрозділів, де проводиться аудиторська перевірка, а також залучати до співпраці співробітників інших відділів підприємства.

3. Подавати на розгляд вищого управлінського персоналу пропозиції, спрямовані на оптимізацію чинних систем, процедур, процесів, а також методів ведення господарської діяльності, обліку та контролю, а також надавати коментарі з усіх питань, що входять до сфери компетенції внутрішнього аудиту.

4. Подавати керівництву організації (підрозділу) пропозиції про накладення стягнень (матеріальних та дисциплінарних) на осіб, які порушують чинне законодавство або внутрішній регламент.

5. Залучати сторонніх експертів при виникненні такої необхідності.

Наступна вимога, яку необхідно відобразити у внутрішніх регламентах про службу внутрішнього аудиту – «Незалежність і об'єктивність». Її виконання забезпечується дотриманням двох умов:

– організаційна незалежність служби внутрішнього аудиту. Керівник внутрішнього аудиту повинен бути підпорядкований лише вищому керівництву підприємства, а також має бути виключене втручання третіх осіб у процеси внутрішнього аудиту;

– персональна об'єктивність та самостійність внутрішніх аудиторів. Незалежність підрозділу внутрішнього аудиту є умовною, оскільки його працівники залишаються штатним персоналом підприємства (компанії). Через це не всі положення щодо забезпечення незалежності аудиторів, викладені в Законі України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність», підлягають повноцінному застосуванню.

Сформулюємо ці вимоги з огляду на специфіку внутрішнього аудиту.

Для забезпечення дотримання засадничого принципу незалежності, функціонал внутрішнього аудиту заборонено здійснювати наступним категоріям осіб:

1. суб'єкти, які виступають засновниками (учасниками) організації; керівники підприємства (компанії) у цілому або будь-якого його структурного підрозділу; бухгалтери, а також інші особи, на яких покладено відповідальність за постановку і здійснення обліку та контролю;

2. особи, які перебувають з особами, із зазначених у п. 1, у близьких родинних зв’язках (батьки, подружжя, брати, сестри, діти, а також батьки, брати, сестри і діти подружжя);

3. особи, що надавали послуги з відновлення та/або ведення бухгалтерського обліку, а також з надання консультацій стосовно тієї сфери (ділянки обліку, підрозділу тощо), за якою мають надаватися гарантії;

4. особи, зобов'язані за родом своєї діяльності приймати управлінські рішення.

Для дотримання вимог щодо об'єктивності внутрішнім аудиторам слід виконувати такі правила поведінки:

1. Вони не повинні брати участь у будь-якій діяльності, яка могла б завдати шкоди їх неупередженості або сприйматися як така, що завдає такої шкоди. Це також поширюється на діяльність та відносини, які можуть суперечити інтересам підприємства.

2. Їм не слід приймати в подарунок нічого, що могло б завдати шкоди їх професійній думці або сприйматися як таке, що завдає такої шкоди.

3. Вони повинні розкривати всі відомі їм матеріальні факти, які, не будучи оприлюднені, можуть спотворити звіти про об'єкт аудиту.

Вимога «Компетентність та професійне відношення до виконання обов'язків», на нашу думку, є обов'язковою для відображення у внутрішніх стандартах. Оскільки для якісної реалізації своїх функцій внутрішній аудитор потребує певних професійних знань та навичок, необхідно у нормативній документації, що регламентує внутрішній аудит, визначити мінімальні

критерії щодо рівня освіти, трудового стажу та професійних компетенцій для осіб, які приймаються до штату служби внутрішнього аудиту. Ми вважаємо, що працівники цього відділу мають володіти вищою спеціалізованою освітою та мати стаж у відповідній сфері від трьох років, або середньою спеціальною освітою зі стажем роботи не менше десяти років. Крім того, варто передбачити обов'язковість безперервного підвищення кваліфікації внутрішніх аудиторів, забезпечуючи їх відповідними можливостями. Принцип безперервного вдосконалення кваліфікації можна окреслити так: внутрішні аудитори зобов'язані систематично поглиблювати свої знання та навички через аналіз нормативно-правової та методичної літератури, а також шляхом участі у профільних семінарах, конференціях та інших навчальних заходах.

З метою забезпечення повноти та якості аудиторських процедур, у разі ідентифікації дефіциту необхідних знань або вузькоспеціалізованих навичок серед внутрішніх аудиторів, критично важливим є розроблення та документальне закріплення порядку оперативного залучення незалежних експертів або консультантів. Якщо ж потреба у використанні аутсорсингу експертних функцій має перманентний характер щодо певного напрямку діяльності, обґрунтованим є відокремлене нормування цього процесу. Фінансування послуг цих сторонніх фахівців у такому випадку рекомендується передбачати як окрему статтю в кошторисі служби внутрішнього аудиту.

Діяльність внутрішніх аудиторів вимагає підходу, який ґрунтується на належній обачності та високій професійній компетентності. Слід враховувати, що професійне ставлення до виконання функціональних обов'язків не може повністю виключити помилки, проте вимагає обов’язкової оцінки якості внутрішнього аудиту. Саме тому під час формування стандартів внутрішнього аудиту необхідно започаткувати чіткий регламент, який забезпечуватиме систематичне відстеження та об’єктивне оцінювання його ефективності. Програма гарантії та підвищення якості розробляється та

затверджується безпосередньо керівником служби внутрішнього аудиту і передбачає комплексний підхід, що охоплює як постійний внутрішній моніторинг, так і періодичні оцінки якості, які можуть бути виконані як внутрішніми, так і незалежними зовнішніми експертами.

Стандарти діяльності (Performance Standards) визначають ключову сутність внутрішнього аудиту, надаючи якісні критерії для подальшого оцінювання його результативності. На основі аналізу міжнародних професійних стандартів нами було розроблено та пропонується для практичної імплементації на підприємствах наступне формулювання зазначених стандартів [41].

Згідно зі Стандартом «Планування», обов'язком керівника служби внутрішнього аудиту є формування стратегічних планів, які мають не лише визначати пріоритетні напрямки діяльності аудиту, але й бути чітко узгоджені з загальними корпоративними цілями суб'єкта господарювання. Зазначений річний план роботи служби внутрішнього аудиту підлягає розробці на основі регулярного оцінювання ризиків, що проводиться мінімум раз на рік. Окрім того, кожен внутрішній аудитор несе відповідальність за таке організаційне планування своїх індивідуальних завдань, яке забезпечить максимальну ефективність проведення аудиторських перевірок.

Розглядаючи доцільність прийняття завдання з консультування, головний аудитор повинен оцінювати потенційну вигоду завдання щодо поліпшення процесу управління ризиками та діяльності підприємства. Прийняті до виконання завдання повинні бути включені в план. Внутрішніми аудиторами для кожного аудиторського завдання повинен бути розроблений і документально оформлений план роботи, що включає завдання, обсяг, терміни і розподіл ресурсів. Процес планування діяльності служби внутрішнього аудиту включає такі етапи: стратегічне планування внутрішнього аудиту; підготовка і складання загального плану внутрішнього аудиту; підготовка та складання програми внутрішнього аудиту.

При оцінюванні доцільності виконання консалтингових завдань

головний аудитор несе відповідальність за аналіз потенційних переваг від такої діяльності з точки зору вдосконалення системи управління ризиками та підвищення ефективності операційної діяльності підприємства. Усі завдання, які були схвалені та прийняті до реалізації, підлягають обов'язковій інтеграції у загальний робочий план. Крім того, для кожного аудиторського завдання персонал служби внутрішнього аудиту зобов'язаний розробити та задокументувати деталізований план роботи, який охоплює конкретні цілі, визначений обсяг перевірки, часові рамки та механізм розподілу ресурсів. Загальний процес планування функціоналу служби внутрішнього аудиту є багатокомпонентним і передбачає стратегічне планування, а також послідовну підготовку та формування загального плану й безпосередньо програми внутрішнього аудиту.

Стратегічний план служби внутрішнього аудиту слугує відображенням вектора її майбутнього розвитку. Його формування має відбуватися з обов'язковим врахуванням прогнозованих трансформацій, які очікуються протягом наступних кількох років як у внутрішньому, так і в зовнішньому операційному середовищі підприємства.

Головний аудитор уповноважений подавати робочі плани відділу внутрішнього аудиту на розгляд та фінальне затвердження вищому керівництву, деталізуючи необхідний для їхньої реалізації обсяг ресурсів. Додатково він зобов'язаний інформувати про суттєві корективи, внесені до планів протягом звітного періоду, а також доповідати про потенційні наслідки у разі виникнення обмежень у фінансуванні чи ресурсному забезпеченні.

Відповідно до Стандарту «Управління ресурсами», керівник відділу внутрішнього аудиту несе відповідальність за гарантування наявності адекватних ресурсів та їхнє раціональне й ефективне застосування з метою якісного виконання затвердженої програми.

Стандарт «Координація діяльності» вимагає, щоб головний аудитор здійснював активний обмін інформацією та забезпечував синхронізацію

діяльності з усіма внутрішніми й зовнішніми суб’єктами, які надають підприємству послуги із забезпечення аудиторських гарантій або консультування. Це необхідно для оптимізації визначення обсягу аудиту та мінімізації дублювання зусиль.

Відповідно до Стандарту «Звітність», керівник відділу внутрішнього аудиту зобов'язаний на регулярній основі подавати звіти вищому керівництву, деталізуючи функціональні завдання, надані повноваження та коло обов'язків відділу, а також інформуючи про статус виконання затвердженого плану роботи. Крім того, звітний документ повинен обов'язково містити дані щодо істотних ризиків, виявлених недоліків у системі контролю та корпоративного управління, а також іншу релевантну інформацію, необхідну для прийняття управлінських рішень вищим керівництвом.

Відповідно до Стандарту «Сутність роботи відділу внутрішнього аудиту», основна місія внутрішнього аудиту полягає у систематичному оцінюванні та послідовному сприянні оптимізації процесів управління, контролю та ризик-менеджменту. Служба внутрішнього аудиту зобов’язана надавати підтримку підприємству в процесі ідентифікації та верифікації істотних ризиків, активно долучаючись до вдосконалення функціоналу систем контролю та управління ризиками.

Щодо Стандарту «Виконання аудиторського завдання», він передбачає необхідність збору внутрішніми аудиторами достатньої кількості релевантної, достовірної та корисної інформації, що є критично важливим для успішного досягнення поставлених цілей. Усі дані, які використовуються для обґрунтування висновків та фіксації результатів аудиторського завдання, повинні бути належним чином задокументовані та архівовані.

Внутрішні аудитори зобов’язані формулювати висновки та презентувати результати аудиторських завдань, ґрунтуючись на ретельному аналізі та об’єктивному оцінюванні всієї зібраної інформації. Оскільки документація, що стосується внутрішнього аудиту, містить дані, які

становлять комерційну таємницю, головний аудитор має забезпечувати суворий контроль доступу до цих документів. З цією метою підприємство повинно розробити внутрішні нормативні акти, узгоджені з вимогами чинного законодавства. Ці акти мають регламентувати: правила зберігання документації аудиторських завдань, політику її збору та архівування, а також порядок передачі документів і результатів аудиту як внутрішнім, так і зовнішнім користувачам. Перед здійсненням передачі документації зовнішнім сторонам, керівник відділу внутрішнього аудиту повинен отримати попереднє схвалення вищого керівництва та служби безпеки організації, а також контролювати подальше поширення інформації через встановлення відповідних обмежень щодо її використання.

Стандарт «Подання звітності про результати» вимагає, щоб внутрішні аудитори по завершенні реалізації аудиторського завдання обов'язково подавали фінальний звіт. Цей документ повинен містити не лише деталізовані відомості про поставлені цілі та фактичний обсяг проведеного аудиту, але й конкретні висновки, обґрунтовані рекомендації та плани подальших дій. При цьому формат і зміст звітних документів, що відображають прогрес виконання завдань та досягнуті результати, можуть варіюватися. Це варіювання залежить від специфіки конкретного завдання, що виконувалося, та індивідуальних вимог або побажань замовника аудиторських послуг.

Стандарт «Контроль» визначає, що служба внутрішнього аудиту (СВА) зобов'язана надавати підтримку підприємству в забезпеченні стійкості та ефективності функціонування системи внутрішнього контролю через систематичне оцінювання її результативності та сприяння безперервному вдосконаленню. Базуючись на результатах ідентифікації та оцінки ризиків, СВА має проаналізувати адекватність та дієвість механізмів контролю в ключових сферах: управління, фінансово-господарської діяльності та інформаційних систем підприємства. Така оцінка повинна, зокрема, охоплювати: достовірність і повноту звітних даних про фінансово-

господарську діяльність; рівень результативності й ефективності господарських операцій; забезпечення збереження активів; а також дотримання вимог чинного законодавства, нормативних актів і договірних зобов'язань.

Внутрішні аудитори зобов’язані здійснити комплексний аналіз фінансово-господарської діяльності підприємства та її планових показників з метою верифікації відповідності фактично досягнутих результатів стратегічно поставленим цілям і завданням. Цей аналіз дозволяє встановити, чи здійснюється економічна діяльність відповідно до затвердженого плану. При цьому фінальний аудиторський звіт має відповідати жорстким вимогам якості та бути об'єктивним, чітким, лаконічним, конструктивним, вичерпним і, що критично важливо, наданим своєчасно.

Стандарт «Нагляд за діями, що здійснюються за результатами аудиту» передбачає обов’язкове запровадження службою внутрішнього аудиту системи моніторингу та оцінки заходів, які вживаються менеджментом за підсумками аудиторських завдань. Ключова мета цієї системи полягає у верифікації факту вжиття керівництвом ефективних заходів, спрямованих на реалізацію наданих рекомендацій, або ж підтвердження того, що вище керівництво свідомо прийняло на себе ризик, пов'язаний з їхнім невиконанням. У випадку, коли керівник відділу внутрішнього аудиту вважає, що вищим керівництвом був акцептований залишковий ризик, рівень якого може виявитися неприйнятним для підприємства, він зобов'язаний ініціювати обговорення цього питання з відповідними управлінськими ланками.

Отже, імплементація представленого у роботі стандарту забезпечить уніфікацію процесу здійснення аудиторської перевірки фінансової звітності на підприємстві, одночасно сприяючи підвищенню якості та надійності контрольних процедур. Ключовим елементом наукової новизни є сформовані пропозиції щодо оптимального складу та структури стандарту, який регламентує діяльність внутрішнього аудитора під час проведення перевірок

на суб'єкті господарювання.

Одним із ключових напрямів удосконалення системи внутрішнього аудиту на підприємстві є впровадження сучасних підходів до визначення, оцінки та документування суттєвості. Проведений аналіз свідчить, що на українських підприємствах питання встановлення суттєвості на етапі планування аудиту нерідко має декларативний характер або здійснюється без чіткого методичного підґрунтя. Це призводить до низки проблем: нерівномірного розподілу аудиторських ресурсів, фокусування на другорядних ділянках обліку, зростання ризику необґрунтованих професійних суджень, а також підвищення загального аудиторського ризику.

З метою усунення зазначених недоліків у межах магістерського дослідження розроблено робочий документ внутрішнього аудитора «Оцінка рівня суттєвості», який є складовою запропонованої системи внутрішньофірмових регламентуючих документів з організації внутрішнього аудиту. Документ адаптований до специфіки діяльності підприємства, вимог Міжнародних стандартів внутрішнього аудиту, МСА 320 «Суттєвість при плануванні та виконанні аудиту», МСА 450 «Оцінка викривлень, виявлених під час аудиту», а також до можливостей інформаційної системи підприємства.

Запропонований робочий документ забезпечує:

– установлення порогів суттєвості за фінансовою звітністю в цілому та для окремих статей;

– визначення якісних та кількісних критеріїв суттєвості, що дозволяє врахувати як характер, так і розмір потенційних викривлень;

– класифікацію викривлень за їх впливом на користувачів фінансової інформації;

– формування бази для оцінки аудиторського ризику та планування обсягу аудиторських процедур;

– уніфікацію оформлення робочої документації, що сприяє підвищенню якості та відтворюваності аудиторських дій;

– створення підґрунтя для автоматизації процесу оцінювання суттєвості у майбутньому.

Розроблений документ передбачає використання кількох методичних підходів до визначення суттєвості:

– базування на ключових фінансових показниках (дохід, прибуток, активи, власний капітал);

– поєднання абсолютної та відносної суттєвості;

– застосування різних рівнів суттєвості для операційної, інвестиційної та фінансової діяльності;

– урахування якісних ознак – характер операції, вплив на прийняття рішень, репутаційні ризики, відповідність законодавству тощо.

Практична значущість документа полягає в тому, що він:

– забезпечує прозорість процесу прийняття аудиторських рішень щодо включення певної ділянки до плану аудиту;

– дає можливість зменшити випадковість і суб’єктивність професійних суджень аудиторів;

– сприяє формуванню єдиного внутрішньофірмового стандарту, що впорядковує роботу аудиторів та підвищує якість контролю;

– виступає методичною основою для побудови системи внутрішнього контролю, орієнтованої на ризики.

Важливо підкреслити, що запропонований документ не лише виконує функції методичного інструмента, але й може стати частиною комплексного внутрішньофірмового стандарту внутрішнього аудиту, який регламентує:

– порядок планування аудиту;

– визначення аудиторських ризиків;

– документування аудиторських процедур;

– оцінку результатів аудиту та формування рекомендацій.

У Додатку Е наведено повний текст робочого документа «Оцінка рівня суттєвості», який може бути впроваджений на підприємстві як нормативний

елемент системи внутрішнього контролю. Його застосування дозволить підвищити ефективність внутрішнього аудиту, посилити контроль за достовірністю фінансової інформації та оптимізувати використання аудиторських ресурсів.

Таким чином, розроблений у межах дослідження документ виступає інструментом практичної реалізації науково-методичних положень, сформованих у роботі, та становить собою цінне практичне напрацювання, придатне до використання підприємствами різних галузей діяльності.

РОЗДІЛ 3
АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ТОВ «РОМА» ТА ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЙОГО СТАБІЛЬНОГО ФІНАНСОВОГО СТАНУ

3.1 Аналіз фінансової стійкості підприємства

Максимально повно сутність фінансової стійкості підприємства розкривається через аналіз фінансової рівноваги між ключовими статтями активу та пасиву балансу. Власне, саме ця збалансованість активів і пасивів є фундаментальною основою для оцінювання стійкості фінансового стану суб'єкта господарювання.

На постійній основі на підприємстві здійснюється процес формування запасів товарно-матеріальних цінностей, для фінансування якого застосовуються як власний капітал, так і залучені кошти. Шляхом зіставлення обсягу запасів і відповідних витрат, а також ідентифікації виявленої невідповідності (тобто надлишку чи дефіциту), визначаються абсолютні індикатори фінансової стійкості.

Таблиця 3.1 – Аналіз фінансової стійкості ТОВ «РОМА» за 2023-2024 рр.

Показник	2023	2024	Відхилення (+, -) (гр.3-гр.2)
1	2	3	4
1. Джерела власних засобів (ф.1 р. 1495)	308828	353586	44758
2. Необоротні активи (ф.1 р.1095)	99809	109690	9821
3. Наявність власних оборотних засобів (ряд. 1 – ряд. 2)	209019	243896	34877
4. Довгострокові кредити і позичкові засоби (ф.1 р.1595)	7792	5165	-2627
5.Наявність власних засобів і довгострокових позичкових джерел формування запасів і витрат (ряд. 3 + ряд. 4)	216811	249061	32250

Продовження таблиці 3.1

1	2	3	4
6. Короткострокові кредити і позичкові засоби (ф.1 р.1695)	123592	122355	-1237
7. Загальна величина основних джерел формування запасів (ряд. 5 + ряд. 6)	340403	371416	31013
8. Загальна величина запасів (ф.1 р. 1100)	149306	165971	16665
9. Надлишок (+) або недостатність (–) власних оборотних засобів (ряд. 3 – ряд. 8)	59713	77925	18212
10. Надлишок (+) або недостатність (–) власних і довгострокових позичкових джерел формування запасів і витрат (ряд. 5 – ряд. 8)	67505	83090	15585
11. Надлишок (+) або недостатність (–) загальної величини основних джерел формування запасів і витрат (ряд. 7 -ряд. 8)	191097	205445	14348
12. Тривимірний показник фінансової ситуації (ряд. 9, ряд. 10, ряд. 11)	(+59713; +67505; +191097)	(+77925; +83090; +205445)	—

Аналіз даних таблиці 3.1 свідчить, що фінансовий стан підприємства не можна вважати повністю нестійким, однак у його діяльності наявні окремі ознаки фінансової напруженості. Зокрема, спостерігається недостатність власних оборотних засобів для повного покриття запасів, що формує певний дефіцит стабільних джерел фінансування. Водночас позитивною тенденцією є зростання величини власного капіталу та скорочення обсягу позикових ресурсів, що свідчить про поступове зміцнення фінансової бази підприємства та підвищення його здатності розраховуватися за залученими коштами.

За таких умов стратегія управління фінансовою стійкістю повинна бути спрямована на забезпечення стабільності фінансових потоків та зменшення залежності від короткострокового позикового капіталу. Це передбачає раціональне використання оборотних активів і оптимізацію структури їх фінансування, своєчасне оновлення та ефективну експлуатацію необоротних активів, формування достатнього рівня самофінансування через прибуток, оптимізацію податкового навантаження, а також вибір найбільш доцільних і економічно обґрунтованих форм залучення позикових коштів відповідно до потреб підприємства.

З метою оцінки фінансової стійкості необхідно проаналізувати не тільки структуру фінансових ресурсів, але й напрямки їхнього вкладення. Тому наступним етапом аналізу фінансової стійкості ТОВ «РОМА» є розрахунок коефіцієнтів фінансової стійкості. Розрахунки коефіцієнтів фінансової стійкості наведені в табл. 3.2.

Таблиця 3.2 – Оцінка коефіцієнтів фінансової стійкості за 2023-2024 рр.

Показник	2023	2024	Відхилення (+,-) (гр.3-гр.1)	Оптимальне (рекомен-доване) значення
1. Коефіцієнт фінансової незалежності	0,701	0,735	0,034	>0,5
2, Коефіцієнт фінансової залежності	0,298	0,265	-0,033	<0,5
3, Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,677	0,690	0,013	>0,4
4, Коефіцієнт забезпечення запасів власним капіталом	1,400	1,470	0,070	>0,6
5, Коефіцієнт співвідношення власного і залученого капіталу (коефіцієнт фінансової стійкості)	2,350	2,770	0,420	> 1
6, Коефіцієнт співвідношення залученого і власного капіталу (коефіцієнт фінансування)	0,425	0,360	-0,065	<0,5
7, Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами	0,615	0,658	0,043	>0,1
8, Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,298	0,265	-0,033	< 0,4-0,5
9, Коефіцієнт концентрації поточної заборгованост	0,940	0,960	0,020	>0,5
10, Коефіцієнт структури покриття довгострокових вкладень	3,170	3,270	0,100	Високе значення показника є нормальним
11, Коефіцієнт співвідношення необоротних і власних коштів	0,323	0,310	-0,013	>0,5
12, Коефіцієнт забезпеченості за кредитами	40,660	69,210	28,550	> 1
13, Коефіцієнт покриття зобов'язань капіталом	2,350	2,770	0,420	<1
14, Коефіцієнт маневровості оборотних активів	0,615	0,658	0,043	-
15, Коефіцієнт маневровості позикового капіталу	0,940	0,960	0,020	<0,5

Аналіз коефіцієнтів фінансової стійкості підприємства свідчить, що

більшість із них перебувають у межах рекомендованих значень або демонструють позитивну динаміку. Найважливіші показники – коефіцієнт фінансової незалежності, коефіцієнт фінансування та коефіцієнт співвідношення власного і залученого капіталу – повністю відповідають нормативам, що вказує на достатній рівень забезпеченості підприємства власним капіталом та відносно невисоку залежність від зовнішніх джерел фінансування.

Переважна більшість інших коефіцієнтів фінансової стійкості також демонструє покращення. Показники, зростання яких позитивно впливає на стабільність діяльності підприємства (коефіцієнт маневреності власного капіталу, забезпеченості запасів власними коштами, забезпеченості за кредитами тощо), у 2024 році наблизилися або перевищили нормативні значення. Це свідчить про підвищення рівня ліквідності, зміцнення структури капіталу та зростання фінансової автономії підприємства.

У підсумку можна зазначити, що динаміка фінансових коефіцієнтів є переважно позитивною, що свідчить про поступове зміцнення фінансової стійкості підприємства та зменшення фінансових ризиків.

Однак, фінансові коефіцієнти самі по собі не є достатньо інформативними для формування обґрунтованих висновків про фінансовий стан суб'єкта господарювання. Тому критично важливим є зіставлення отриманих аналітичних індикаторів з релевантними нормативними або середньостатистичними показниками. У міжнародній практиці поширене використання нормативів, які визначені на підставі багаторічного досвіду фінансового аналізу. На жаль, в сучасних українських реаліях застосування аналогічного емпіричного досвіду суттєво ускладнене. Водночас, недоцільно використовувати для оцінки національних компаній набір індикаторних показників, імплементованих за кордоном, з огляду на специфіку вітчизняного середовища господарювання, яке характеризується нерозвиненістю фондового ринку та значним масштабом «тіньового» сектору економіки. Через неповну визначеність коефіцієнтів даних показників

недостатньо, для того щоб однозначно стверджувати про низьку платоспроможність ТОВ «РОМА», тому додатково необхідно розрахувати показники платоспроможності на підприємстві.

Аналіз платоспроможності підприємства оцінюється на основі показників ліквідності. У свою чергу, аналіз ліквідності балансу полягає в порівнянні коштів по активу, згрупованих за ступенем їх ліквідності і розташованих у порядку убування ліквідності, із зобов'язаннями по пасиву, згрупованими за термінами їх погашення і розташованими у порядку зростання термінів погашення. Для аналізу коефіцієнтів ліквідності складемо табл. 3.3 та табл. 3.4.

Таблиця 3.3 – Аналіз коефіцієнтів ліквідності 2023 р.

Показники	2023	Показники	2023	Платіжний надлишок або недолік (+;-)
Найбільш ліквідні активи (А1)	18 618	Найбільш термінові зобов'язання (П1):	112 485	-93 867
Швидко ліквідні активи (А2)	170 847	Короткострокові пасиви (П2)	237 184	-66 337
Повільно ліквідні активи (А3)	149 472	Довгострокові зобов'язання (П3)	7 792	141 680
Важко-ліквідні активи (А4)	99 809	Постійні пасиви (П4)	308 828	-209 019

Аналіз коефіцієнтів ліквідності за 2024 р. наведено в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4 – Аналіз коефіцієнтів ліквідності 2024 р.

Показники	2024	Показники	2024	Платіжний надлишок або недолік (+;-)
Найбільш ліквідні активи (А1)	9 897	Найбільш термінові зобов'язання (П1):	108 876	-98 979
Швидко ліквідні активи (А2)	177 476	Короткострокові пасиви (П2)	233 094	-55 618
Повільно ліквідні активи (А3)	166 995	Довгострокові зобов'язання (П3)	5 165	161 830
Важко-ліквідні активи (А4)	109 690	Постійні пасиви (П4)	353 586	-243 896

Аналітична оцінка ліквідності балансу ґрунтується на верифікації здатності активів покривати зобов’язання пасиву, при цьому термін їхньої конвертації у грошові кошти має корелювати з терміном погашення відповідних зобов’язань. Співставлення агрегованих підсумків групи I активів (А1) та пасивів (П1), які мають терміни до трьох місяців, віддзеркалює поточне співвідношення між платіжними зобов'язаннями та грошовими надходженнями. Порівняння підсумків групи II (А2 і П2), з термінами від трьох до шести місяців, дозволяє прогнозувати тенденції до зростання або зниження поточної ліквідності у найближчій перспективі. Натомість, зіставлення підсумкових даних активу та пасиву для груп III і IV характеризує співвідношення надходжень і платежів у відносно довгостроковому горизонті.

Проведений аналіз згідно з викладеною методологією дозволяє повною мірою оцінити фінансовий стан підприємства з точки зору потенціалу своєчасного здійснення платіжних операцій. Отримані розрахункові дані на прикладі аналізованої організації (табл. 3.3, 3.4) свідчать, що співвідношення підсумків груп активів та пасивів у ТОВ «РОМА» характеризується наступним чином: А1 < П1; А2 < П2; А3 > П3; А4 < П4.

Такі співвідношення свідчать, що ліквідність балансу підприємства є недостатньою. Перше нерівність (А1 < П1) показує, що найбільш ліквідні активи не забезпечують погашення найбільш термінових зобов’язань. Аналогічно, друге нерівність (А2 < П2) вказує на те, що швидко ліквідних активів також недостатньо для повного покриття короткострокових пасивів. За результатами розрахунків за 2024 рік платіжний дефіцит за найбільш і швидко ліквідними активами навіть збільшився порівняно з попереднім роком, що погіршує ситуацію з поточною платоспроможністю.

Разом із тим третє нерівність (А3 > П3) свідчить про наявність платіжного надлишку в перспективному періоді. Це означає, що підприємство має достатній обсяг повільно ліквідних активів для погашення довгострокових зобов’язань, а отже здатне забезпечити виконання своїх

фінансових зобов’язань у середньостроковій перспективі.

У цілому можна зазначити, що, незважаючи на певні труднощі з покриттям термінових поточних зобов’язань, підприємство зберігає задовільний рівень перспективної ліквідності, що підтверджує можливість виконання зобов’язань протягом року за рахунок повільно ліквідних активів.

Проведений за викладеною схемою аналіз ліквідності балансу є приблизними. Більш детальним є аналіз платоспроможності за допомогою фінансових коефіцієнтів.

Таблиця 3.5 – Фінансові коефіцієнти платоспроможності ТОВ «РОМА» за 2023-2024 рр.

Показники	Рекомендовані значення	2023	2024	Відносне відхилення
Коефіцієнт абсолютної ліквідності: Кал = $А_1 / (П_1 + П_{2)}$	≥ 0,2	0,053	0,029	-45,3
Коефіцієнт швидкої ліквідності: КБЛ = $(А_1 + А_{2)} / (П_1 + П_{2)}$	0,7-1,5	0,542	0,548	1,1
Коефіцієнт поточної ліквідності: КТЛ = $(А_1 + А_2 + А_{3)} / (П_1 + П_{2)}$	≥ 2	0,963	1,025	6,4
Показник ліквідності при мобілізації коштів: КЛМ = $А_3 / (П_1 + П_{2)}$	0,5-1,0	0,427	0,488	14,3

Аналіз даних таблиці 3.5 свідчить про змішану динаміку показників ліквідності ТОВ «РОМА». Незважаючи на те, що більшість коефіцієнтів продемонстрували певне покращення у 2024 році порівняно з 2023 роком, їх фактичні значення залишаються нижчими за рекомендовані нормативи.

Показник абсолютної ліквідності, що відображає здатність суб’єкта господарювання оперативно погасити найбільш критичні зобов'язання за рахунок високоліквідних активів (грошових коштів), у 2024 році зафіксував зниження на 45,3%. Його поточне значення істотно не відповідає встановленому нормативному мінімуму (≥0,2), що прямо вказує на неможливість підприємства повністю покрити поточні зобов'язання виключно за рахунок наявних грошових ресурсів.

Індикатор швидкої ліквідності, що відображає частку зобов’язань, яку

суб'єкт господарювання здатен покрити за рахунок грошових ресурсів та поточної дебіторської заборгованості, продемонстрував незначне зростання (на 1,1%). Незважаючи на позитивну динаміку, його значення все ще залишається істотно нижчим за прийнятний нормативний діапазон (0,7–1,5). Цей факт свідчить про дефіцит ліквідних активів, необхідних підприємству для повного покриття своїх короткострокових зобов’язань.

Коефіцієнт поточної ліквідності, який визначає, чи достатній загальний обсяг оборотних активів для погашення всіх поточних зобов’язань, також демонструє позитивну тенденцію – його значення зросло з 0,963 до 1,025. Однак показник все одно значно нижчий за нормативне значення (≥2), що свідчить про недостатність оборотних активів для повного покриття короткострокової кредиторської заборгованості.

Показник ліквідності при мобілізації коштів, який характеризує здатність підприємства погасити борги шляхом залучення (мобілізації) коштів із матеріальних запасів, у 2024 році зріс на 14,3 %. Незважаючи на позитивну динаміку, його значення (0,488) також лише наближається до нижньої межі нормативного діапазону (0,5–1,0), але не досягає його.

Узагальнюючи результати, можна зробити висновок, що хоча ліквідність підприємства поступово поліпшується, його короткострокова платоспроможність залишається недостатньою. Для підвищення рівня ліквідності необхідно зменшити частку короткострокових зобов’язань та наростити обсяг високоліквідних активів.

3.2 Комплексний аналіз фінансової стабільності підприємства

З огляду на незадовільні показники ліквідності ТОВ «РОМА», виникає обґрунтована необхідність у проведенні діагностичного аналізу ймовірності банкрутства. Однією з найбільш доступних та візуально зрозумілих методик

прогнозування фінансової неспроможності, яка вимагає розрахунку впливу лише двох ключових індикаторів, є двофакторна модель. Цими індикаторами виступають: коефіцієнт поточної ліквідності та питома вага залучених коштів у структурі пасивів. Відповідно, формула моделі Альтмана набуває такого вигляду:

$$Z = - 0,3877 - 1,0736 \times Кпл + 0,0579 \times (ПК/П) \quad (3.1)$$

де, Кпл – коефіцієнт поточної ліквідності;

ПК – позиковий капітал;

П – пасиви.

$Z2023 = –0,3877 – 1,0736 \times 0,963 + 0,0579 \times (131384 / 440212) = –1,4043$

$Z2024 = –0,3877 – 1,0736 \times 1,025 + 0,0579 \times (127520 / 481106) = –1,4728$

Якщо $Z < 0$ – ймовірність банкрутства менше 50% і далі знижується в міру зменшення Z. Можна зробити висновок, що оскільки показник Z на ТОВ «РОМА» $Z < 0$ то підприємство є платоспроможним, та ризику банкрутства немає, також спостерігається позитивна тенденція до зниження показника Z.

Одним з негативних моментів щодо застосування моделі Альтмана відносно українських підприємств є наявність у її складі показника ринкової вартості капіталу, що затрудняє його оцінку через відсутність фондового ринку у нашій країні.

Інший недолік – невідповідність вагових значень показників, визначених Альтманом, сформованих на основі дослідження підприємств США і Західної Європи до вітчизняної перехідної економіки, що робить спотвореними отримані висновки без належної адаптації до особливостей вітчизняної економіки під час розрахунку коефіцієнтів.

На наш думку, ефективним вирішенням даної проблеми є модифікація показників та їх вагових співвідношень, що відповідатиме типу економіки

нашої країни (формула 3.2):

$$Z = 1{,}2Коб + 3{,}3Кр + 0{,}6Кп + 1{,}0Кот \quad (3.2)$$

У модифікованій моделі Альтмана другий показник (Кнп) дорівнює нулю. Це пояснюється відставанням розвитку вітчизняних товариств від західних аналогічного типу та відсутністю фондового ринку.

Визначимо схильність до банкрутства ТОВ «РОМА» розрахувавши та згрупувавши дані показники у таблицю 3.6.

Модифікувавши критеріальні значення коефіцієнта Z – моделі Альтмана (що на нашу думку є дуже важливим фактором) відносно особливостей вітчизняної перехідної економіки отримаємо:

– якщо $Z < 1{,}11$ – вірогідність банкрутства дуже висока;
– $1{,}11 < Z < 2{,}065$ – вірогідність банкрутства середня,
– $2{,}065 < Z < 2{,}29$ – вірогідність банкрутства невелика;
– $Z > 2{,}29$ – вірогідність банкрутства нікчемна.

Таблиця 3.6 – Розрахунок імовірності банкрутства за модифікованою моделлю Альтмана

Показник	Формула для розрахунку	Значення за період
Коефіцієнт оборотності	$\frac{\text{Власні оборотні активи}}{\text{Загальна сума активів}}$	0,5070
Коефіцієнт рентабельності	$\frac{\text{Прибуток (балансовий)}}{\text{Загальна сума активів}}$	0,1156
Коефіцієнт покриття	$\frac{\text{Оборотні активи}}{\text{Короткострокові пасиви}}$	1,464
Коефіцієнт віддачі активів	$\frac{\text{Виручка від релізації}}{\text{Загальна сума активів}}$	5,565
Загальне значення коефіцієнта Альтмана		7,4334

Як показує аналіз установлених порогових значень для модифікованої Z-моделі Альтмана, вони є нижчими порівняно з класичною п’ятифакторною моделлю, що відображає специфіку функціонування підприємств у

перехідній економіці України. Отриманий для ТОВ «РОМА» модифікований показник Z = 7,43 суттєво перевищує верхню межу критерію фінансової безпеки (2,29), що дає підстави зробити висновок про практично нікчемну ймовірність банкрутства підприємства у найближчому звітному періоді.

Таким чином, за результатами оцінки фінансового стану підприємство демонструє високу стійкість та здатність і надалі ефективно виконувати свої зобов'язання. Для більш достовірної оцінки імовірності настання банкрутства вважаємо за потрібне провести додаткову оцінку, використовуючи модель Ліса, що була розроблена у 1972 році для підприємств Великобританії (формула 3.3):

$$Z = 0{,}063X1 + 0{,}092X2 + 0{,}057X3 + 0{,}001X4 \qquad (3.3)$$

де, X1 – коефіцієнт оборотності, що відображає оборотність власного капіталу протягом звітного періоду;

X2 – коефіцієнт прибутковості – відображає долю прибутку від реалізації у загальній сумі активів підприємства;

X3 – коефіцієнт нерозподіленого прибутку – відображає розмір реінвестованого прибутку підприємством протягом звітного року;

X4 – коефіцієнт фінансової стабільності, який відображає співвідношення власного та позикового капіталу.

Розрахункові дані загального коефіцієнта за моделлю Ліса по підприємству ТОВ «РОМА» відображено у таблиці 3.7.

Таблиця 3.7 – Розрахунок коефіцієнта Ліса за підприємством ТОВ «РОМА»

Показник	Формула для розрахунку	Значення
1	2	3
Коефіцієнт оборотності	$\frac{\text{Власний оборотний капітал}}{\text{Загальна сума активів}}$	0,5067

Продовження таблиці 3.7

1	2	3
Коефіцієнт прибутковості	$\frac{\text{Прибуток від реалізації}}{\text{Загальна сума активів}}$	0,1156
Коефіцієнт нерозподіленого прибутку	$\frac{\text{Нерозподілений прибуток}}{\text{Загальна сума активів}}$	0,0930
Коефіцієнт фінансової стабільності	$\frac{\text{Власний капітал}}{\text{Залучений капітал}}$	2,772
Загальне значення коефіцієнта Ліса		0,0506

Оскільки, отримане значення коефіцієнта Ліса менше граничного (Z = 0,13) – можемо свідчити, що аналізованому підприємству банкрутство не загрожує.

Дослідимо імовірність настання банкрутства на підприємстві ТОВ «РОМА», використовуючи модель Таффлера і Тісшоу (формула 3.4).

$$Z = 0{,}53X1 + 0{,}13X2 + 0{,}18X3 + 0{,}16X4 \qquad (3.4)$$

де, X1 – коефіцієнт віддачі короткострокових пасивів;

X2 – коефіцієнт покриття;

X3 – коефіцієнт забезпеченості;

X4 – коефіцієнт прибутковості.

Розрахуємо коефіцієнт ймовірності настання банкрутства за допомогою моделі Таффлера і Тісшоу: Z = 0,53 * 11,4905 + 0,13 * 1,5909 + 0,18 * 0,6577 + 0,16 * 0,1156 = 6,433.

Якщо значення Z – рахунку більше 0,3 – це говорить про те, що у фірми непогані довгострокові перспективи, якщо менше 0,2 – то банкрутство більш ніж імовірне. Отже, дані проведеного аналізу для ТОВ «РОМА» свідчать, що банкрутство підприємству не загрожує.

Як бачимо, результати аналітичних досліджень, що були проведені за допомогою закордонних методик оцінки настання банкрутства дещо відрізняються одна від одної. Звісно, недоліком кожної з них є

непристосованість до економічного становища України, вітчизняних стандартів бухгалтерського обліку, фінансової звітності, тому не можна повністю покладатися на результати аналітичних даних. Вважаємо за потрібне застосувати для оцінки імовірності настання банкрутства Іркутську чотирьох факторну модель (модель R), використовуючи формулу 3.5.

$$R = 8{,}38k1 + k2 + 0{,}054k3 + 0{,}63k4 \quad (3.5)$$

де, k1 – коефіцієнт оборотності;

k2 – коефіцієнт прибутковості власного капіталу;

k3 – коефіцієнт покриття;

k4 – коефіцієнт рентабельності прибутку.

Розрахуємо коефіцієнт імовірності настання банкрутства для підприємства ТОВ «РОМА» за допомогою Іркутської моделі: R = 8,38 * 0,5067 + 0,1573 + 0,054 * 1,5909 + 0,63 * 0,0208 = 4,502.

Вірогідність банкрутства підприємства відповідно до значення моделі R визначається співставленням отриманого коефіцієнта з відсотковими значеннями імовірності настання банкрутства (таблиця 3.8).

Таблиця 3.8 – Коефіцієнтне та відсоткове співставлення імовірності настання банкрутства за допомогою Іркутської моделі

Значення, R	Вірогідність банкрутства, відсотків
Менше 0	Максимальна (90-100)
0 – 0,18	Висока (60-80)
0,18 – 0,32	Середня (35-50)
0,32 – 0,42	Низька (15-20)
Більше 0,42	Мінімальна (до 10)

Отже, як видно з результатів аналізу та нормативних значень, відображених у таблиці, вірогідність банкрутства підприємства є мінімальною.

Загальний висновок, щодо імовірності настання банкрутства підприємства за результатами проведеного аналізу відображено у таблиці 3.9.

Таблиця 3.9 – Вірогідність настання банкрутства, узагальнена відповідно за використовуваними для оцінки моделями

Назва моделі	Вірогідність настання банкрутства
П'ятифакторна модель Альтмана	нікчемна
Модифікована модель Альтмана	невисока
Модель Ліса	невисока
Модель Таффлера та Тісшоу	невисока
Іркутська модель	мінімальна

Отже, за результатами підсумкового аналізу, отримали висновок, що ТОВ «РОМА» банкрутство не загрожує.

Оскільки, проведений аналіз свідчить про деякі недоліки, що стосуються достовірності отриманих висновків, шляхом сумнівності правильності відображення результатів діяльності підприємства у фінансовій звітності, вважаємо за доцільне сформувати власну методику оцінки фінансових результатів шляхом проведення аналізу достовірності фінансової звітності, що характеризується простотою процесу дослідження та дозволить робити оперативні висновки щодо прийняття управлінських рішень. Вона полягає у розставленні акцентів на конкретних відмежованих показниках та створенні на їх основі карти нормативних відхилень фінансових індикаторів (рис. 3.1).

Застосування запропонованої системи оціночних показників фінансової стійкості дозволяє вести цілеспрямовану роботу щодо:

– фінансового аналізу діяльності організації;

– формування раціональної структури балансу;

– знаходження основних факторів, що впливають на фінансові результати;

– визначення зони ризику для діяльності підприємства;

– окреслення політики формування джерел фінансування активів на

майбутнє;

– розробки заходів щодо оптимізації обсягу і темпів приросту прибутку.

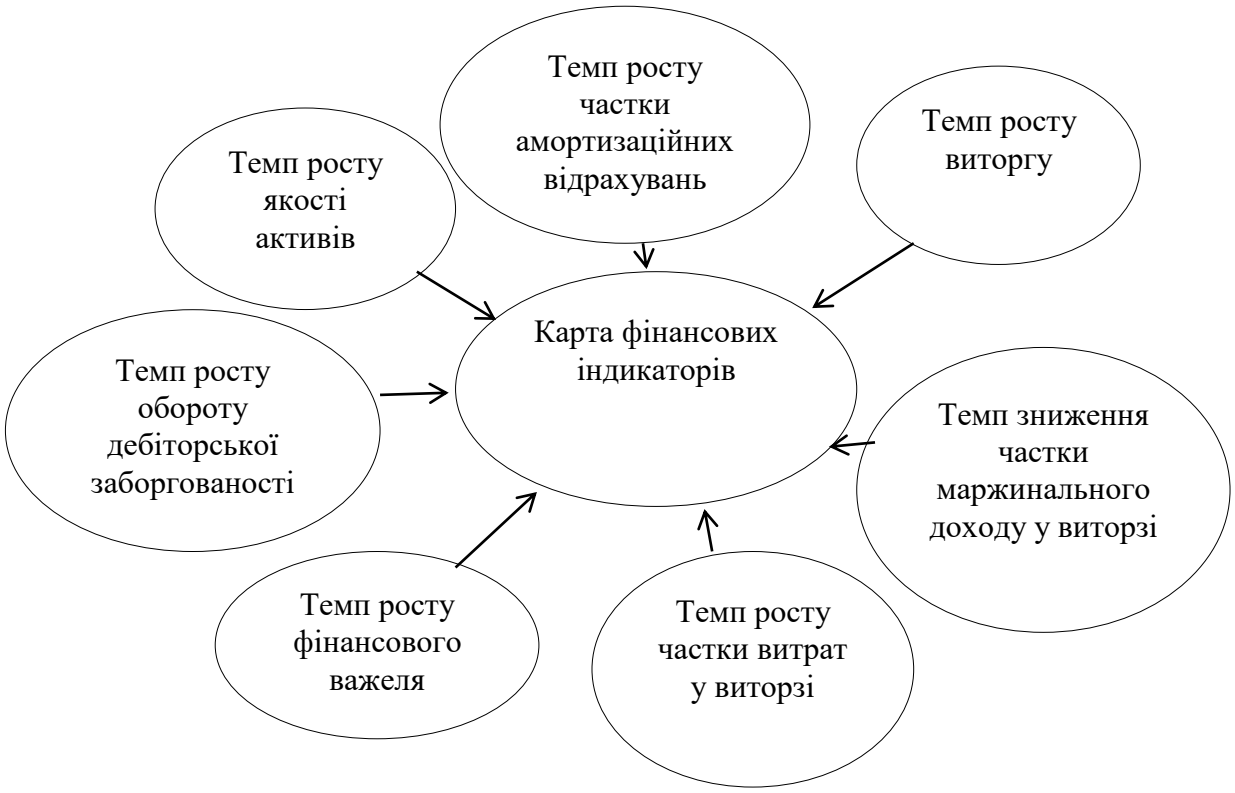

Рисунок 3.1 – Карта нормативних відхилень фінансових індикаторів

Однією з вимог до даних показників є побудова логічного взаємозв’язку між ретроспективним аналізом та окресленими тактичними та стратегічними цілями підприємства. Вони повинні охоплювати всі сфери діяльності підприємства, характеризувати наявні ресурси та невикористані можливості.

На нашу думку, даним вимогам задовольняють показники, що були включені до карти фінансових показників-індикаторів (Додаток Ж).

Описавши загальні характеристики включених коефіцієнтів до карти нормативних відхилень фінансових індикаторів дослідимо кожне зі значень на підприємстві ТОВ «РОМА» за період з 2023 по 2024 роки (таблиця 3.10).

Таблиця 3.10 – Аналіз фінансових показників-індикатори підприємства за 2023-2024 рр.

Показники / роки	2023	2024	Відхилення	
			абсолютне	відносне
Темп росту якості активів	0,4749	0,5067	0,0318	6,69
Темп росту оборотності дебіторської заборгованості	14,31	15,09	0,78	5,45
Темп росту частки витрат у виторзі від продажів	0,8464	0,8313	-0,0151	-1,78
Темп росту фінансового важеля	1,426	1,361	-0,065	-4,56

Протягом аналізованих років спостерігається зростання темпу підвищення якості активів, що свідчить про збільшення питомої ваги необоротних активів у валюті балансу. У 2023 році зростання становило близько 17 %, аналогічна тенденція утрималася і у 2024 році. Це означає посилення матеріально-технічної бази підприємства.

Темп зростання оборотності дебіторської заборгованості у 2023 році зріс майже удвічі (до 1,88), а вже у 2024 році знизився на 5,85 %. Подібні різкі зміни можуть свідчити про маніпулювання моментом визнання доходів або неповне відображення дебіторської заборгованості. Керівництву доцільно звернути увагу на достовірність даної статті балансу та перевірити її на предмет можливих спотворень.

Темп зміни частки витрат у виручці від продажів у 2023 році залишався на рівні попереднього року, тоді як у 2024 році зменшився на 8 %, досягнувши значення 0,97. Це свідчить про зростання ефективності виробничих процесів, підвищення рентабельності реалізації та зниження частки собівартості в структурі доходу.

Темп зростання фінансового важеля становив 387 % у 2023 році та 16,63 % у 2024 році. Хоча у 2023 році спостерігалося суттєве збільшення залежності підприємства від позикових коштів, у 2024 році відбулося помітне зниження рівня фінансового ризику, що позитивно вплинуло на загальну стабільність підприємства.

Отже, узагальнюючи результати аналізу фінансових індикаторів карти

нормативних відхилень, можна стверджувати, що у 2024 році підприємство демонструє покращення виробничої діяльності, зміцнення фінансового стану та підвищення ефективності управління ресурсами, що позитивно відобразилося на результативності звітного періоду.

3.3 Основні напрямки стабілізації фінансової стійкості підприємства

Мінливість зовнішнього середовища протягом останнього часу підвищується прямо пропорційно швидкості змін макроекономічних показників. А оскільки рівень ефективності діяльності залежить від розвитку та умов ринку, на якому функціонує підприємство, то даний фактор пояснює деструктивні зрушення у його діяльності.

Проте, фінансово стійкі суб'єкти господарювання зобов'язані навіть в умовах економічної кризи утримувати свою ринкову частку та консолідувати стабільну позицію. Ці критичні умови знаходять своє відображення саме через систему показників ділової активності.

Аналіз цього аспекту виконується на підставі низки якісних критеріїв, до яких належать: масштабність ринків реалізації продукції, обсяг експортних поставок, а також ділова репутація підприємства, що, зокрема, визначається рівнем лояльності та популярності серед клієнтів, які використовують його послуги [27].

Ділова активність суб'єкта господарювання, розглянута з фінансової точки зору, маніфестується передусім через інтенсивність та швидкість оборотності його сукупних активів.

Її аналіз полягає у дослідженні зміни різнобічних коефіцієнтів оборотності, які є відносними показниками фінансових результатів діяльності господарюючого суб’єкта. Розглянемо показники ділової активності підприємства за 2023-2024 рр. (таблиця 3.11).

Таблиця 3.11 – Показники ділової активності ТОВ «РОМА» за 2023-2024 рр.

Показник	2023	2024
Коефіцієнт ділової активності	5,55	5,57
Оборотність коштів у розрахунках, оборотів	14,31	15,09
Оборотність коштів у розрахунках, днів	25,51	24,18
Оборотність виробничих запасів, оборотів	18,59	14,92
Оборотність виробничих запасів, днів	19,64	24,47
Тривалість операційного циклу, днів	45,15	48,65

За даними, наведеними в таблиці, можна відзначити, що протягом 2023–2024 років ділова активність ТОВ «РОМА» демонструє відносну стабільність із окремими змінами по ключових показниках.

Коефіцієнт ділової активності (оборотність активів) у 2024 році дещо зріс у порівнянні з 2023 роком (з 5,55 до 5,57). Незважаючи на незначний приріст, показник свідчить про високу інтенсивність використання активів у процесі генерування доходу, що є позитивною характеристикою операційної ефективності підприємства.

Оборотність коштів у розрахунках у 2024 році також покращилася (15,09 проти 14,31 у 2023 році). Це означає підвищення ефективності управління дебіторською заборгованістю та пришвидшення її погашення. Підтвердженням цього є скорочення тривалості обороту дебіторської заборгованості з 25,51 до 24,18 днів, що вказує на покращення політики надання комерційного кредиту покупцям.

Оборотність виробничих запасів, навпаки, дещо знизилася: з 18,59 оборотів у 2023 році до 14,92 оборотів у 2024 році. Відповідно, збільшилася і тривалість перебування запасів у виробничому циклі (з 19,64 до 24,47 днів). Такі зміни можуть бути зумовлені зростанням обсягу запасів, формуванням страхових запасів або тимчасовим уповільненням обертання складських ресурсів.

Тривалість операційного циклу відповідно збільшилася з 45,15 до 48,65 днів. Зростання цього показника свідчить про певне уповільнення обороту оборотних активів, що може вимагати перегляду політики управління

запасами та дебіторською заборгованістю.

Коефіцієнт стійкості економічного росту у 2024 році набув від'ємного значення. Це зумовлено зниженням чистого прибутку підприємства, що свідчить про те, що поточний фінансовий результат не забезпечує внутрішніх можливостей для розширення діяльності.

Загалом, аналіз показників ділової активності ТОВ «РОМА» свідчить, що підприємство у 2023–2024 роках продовжує забезпечувати достатньо високі темпи оборотності активів і дебіторської заборгованості, однак потребує підвищеної уваги до управління запасами та рентабельністю діяльності.

Незважаючи на складну економічну ситуацію в країні, підприємство забезпечує достатньо стабільний рівень операційної ефективності та підтримує високі темпи обігу активів.

Для того щоб визначити вплив ключових факторів ділової активності на загальну стабільність та конкурентні позиції ТОВ «РОМА», доцільно здійснити якісну оцінку їх змін за 2023-2024 рр. З цією метою використано методику бальної оцінки, яка передбачає присвоєння кожному показнику 1 бала, якщо його зміна позитивно впливає на діяльність підприємства, або 0 балів, якщо спостерігається негативна тенденція. Такий підхід дозволяє комплексно оцінити ділову активність підприємства та визначити, у який період вона була більш результативною.

У таблиці 3.12 наведено результати бальної оцінки основних показників ділової активності ТОВ «РОМА».

Загальну суму балів, отриману у результаті проведеної оцінки всіх показників розмежуємо за чотирма класами:

- клас 1 (успіх) 7,0 балів
- клас 2 (стійка рівновага) 5,0 – 6,0 балів
- клас 3 (нестійка рівновага) 3,0 – 4,0 бали
- клас 4 (криза) 1,0 – 2,0 бали

Таблиця 3.12 – Бальна оцінка показників ділової активності підприємства ТОВ «РОМА» за 2023-2024 рр.

Показник	2023	2024
Коефіцієнт ділової активності	0	1
Оборотність коштів у розрахунках, оборотів	0	1
Оборотність коштів у розрахунках, днів	0	1
Оборотність виробничих запасів, оборотів	1	0
Оборотність виробничих запасів, днів	0	1
Тривалість операційного циклу, днів	0	1
Коефіцієнт стійкості економічного росту	1	0
Всього	2	5

Охарактеризуємо детальніше класи фінансової стійкості та за результатами проведеної оцінки сформуємо висновок відносно належності підприємства до того чи іншого класу:

– клас 1 – успішна діяльність підприємства у всіх сферах. Отримані значення за даними показниками свідчать про позитивну тенденцію розвитку підприємства у майбутньому, проте необхідно потурбуватися щодо укріплення власних позицій, оцінці та застосуванні невикористаних можливостей;

– клас 2 – незначні труднощі у фінансово – господарській діяльності або диспропорція у розвитку, що пояснюється невідповідністю обраних цілей підприємства наявним загрозам, що з’явились на ринку, методам фінансування даних цілей;

– клас 3 – не досить успішна фінансово – господарська діяльність - пояснюється проблемами регулювання відносин з контрагентами та споживачами продукції. Можливе погіршення оцінки за рахунок недостатньої забезпеченості власним капіталом. Для поліпшення ситуації бажано розробити план заходів стабілізації відносин, удосконалити та уніфікувати структуру сформованого капіталу;

– клас 4 – кризовий стан підприємства. Дана ситуація потребує належної уваги управлінського персоналу до процесу ведення діяльності з фінансової точки зору, негайне втручання та корегування основних

показників діяльності, зміни стратегічних, тактичних та поточних цілей фірми та засобів їх досягнення.

За результатами проведеної бальної оцінки діяльності ТОВ «РОМА» встановлено, що:

– у 2023 році підприємство набрало 2 бали, що відповідає 4-му класу (кризовий стан). Це свідчить про наявність низки проблемних аспектів у функціонуванні підприємства, що вимагали управлінських рішень щодо підвищення ефективності використання оборотних активів та покращення фінансових результатів;

– у 2024 році підприємство набрало 5 балів, що відповідає 2-му класу (стійка рівновага). Попри наявні недоліки, діяльність ТОВ «РОМА» демонструє позитивні зміни: покращилася оборотність активів, зросла ефективність управління дебіторською заборгованістю, підвищилася ділова активність. Однак підприємство ще не досягло максимального рівня стабільності й має потенціал для подальшого вдосконалення.

Особливу увагу керівництву слід приділити забезпеченню стійкого економічного зростання, оскільки саме цей механізм формує довгострокову фінансову стабільність, сприяє підвищенню ринкової вартості підприємства та покращенню його конкурентоспроможності.

Підсумовуючи, проведений комплексний аналіз фінансової стійкості, ліквідності, платоспроможності та ділової активності ТОВ «РОМА» дав змогу сформувати всебічну оцінку фінансового стану підприємства та окреслити ключові вектори його подальшого розвитку.

Оцінка фінансової стійкості за допомогою розробленої карти фінансових індикаторів сприяє виявленню негативних моментів у використанні фінансових ресурсів підприємства і своєчасному розробленні заходів щодо їх усунення та забезпечення високого рівня фінансової стабільності в динамічному середовищі ринку товарів та послуг.

Проведений аналіз абсолютних показників фінансової стійкості ТОВ «РОМА» свідчить, що протягом 2024 року підприємство перебувало у

стані нестійкої рівноваги.

Головною передумовою цього стала недостатність власного оборотного капіталу для фінансування запасів та потреб оборотної діяльності. Унаслідок цього значну частину потреб було покрито за рахунок довгострокових і короткострокових позикових ресурсів, що призвело до формування залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування.

Аналіз структури капіталу свідчить про використання підприємством агресивної фінансової політики:

– необоротні активи фінансувалися переважно за рахунок власного та довгострокового позикового капіталу;

– оборотні активи – переважно за рахунок короткострокових зобов’язань.

На нашу думку, більш доцільною для ТОВ «РОМА» є помірна модель фінансування, яка передбачає:

– покриття необоротних активів та частини оборотних активів за рахунок власного капіталу;

– фінансування іншої частини оборотних активів – за рахунок довгострокових залучених коштів.

Саме така модель дозволяє забезпечити вищу фінансову гнучкість та нижчий рівень ризику, зберігаючи стабільність і мінімізуючи залежність від короткострокових позикових ресурсів.

Оскільки підприємство протягом аналізованого періоду демонструвало істотну залежність від позикового фінансування, виникає потреба у проведенні оцінки ефекту фінансового важеля. Це дозволить визначити, наскільки ефективно ТОВ «РОМА» використовує власний і позиковий капітал, та чи сприяє залучення кредитних ресурсів зростанню прибутковості власного капіталу.

Для оцінювання ефекту фінансового важеля доцільно розрахувати такі показники:

– загальна рентабельність інвестованого капіталу (рентабельність

інвестованого капіталу (ІК) до оподаткування та після сплати податку);

– ставка рентабельності позиченого капіталу (РПК);

– ефективність використання власного капіталу (РВК).

Різницю між рентабельністю власного та інвестованого капіталу після виплати податків одержують за рахунок ефекту фінансового важеля (формула 3.6).

$$ЕФВ = ІК((1 - Кн) - СП)\frac{ПК}{ВК} \quad (3.6)$$

де, ІК – ставка доходності на інвестований капітал після виплати податків;

Кн – коефіцієнт оподаткування (відношення суми податку до суми прибутку);

СП – ставка кредитного процента.

Розрахунок вищенаведених показників допоможе оцінити ефективність використання власного та залученого капіталу на ТОВ «РОМА» (табл. 3.13).

За результатами проведених розрахунків можна стверджувати, що загальна рентабельність інвестованого капіталу у 2024 році істотно знизилася порівняно з попереднім роком. Якщо у 2023 році рентабельність до оподаткування становила 26,6%, то у 2024 році вона зменшилася до 15,5%, тобто скорочення склало понад 11 процентних пунктів.

Таблиця 3.13 – Оцінка ефективності використання власного та позикового капіталу на підприємстві ТОВ «РОМА» протягом 2023-2024 рр.

Показник	2023	2024
Загальна рентабельність інвестованого капіталу	0,266	0,155
ІК до виплати податку	0,266	0,155
ІК після сплати податку	0,213	0,125
РПК	0,640	0,436
РВК	0,218	0,126
ЕФВ	0,181	0,112

Таке падіння пояснюється зменшенням прибутку підприємства на тлі загального збільшення обсягу інвестованого капіталу, що вказує на погіршення ефективності його використання.

Аналогічна тенденція спостерігається і щодо рентабельності інвестованого капіталу після сплати податку: у 2023 році показник становив 21,3%, тоді як у 2024 році – лише 12,5%. Це підтверджує зниження доходності вкладеного капіталу, що пов’язано зі скороченням чистого прибутку підприємства в умовах загального уповільнення ділової активності.

Рентабельність позикового капіталу у 2024 році також знизилася: з 64,0% у 2023 р. до 43,6% у 2024 р. Незважаючи на те, що вона залишається вищою за рентабельність інвестованого та власного капіталу, динаміка однозначно негативна. Це свідчить про те, що залучення позикових ресурсів для підприємства залишається вигідним, проте ефективність їх використання поступово падає.

Рентабельність власного капіталу, яка характеризує результативність використання власних фінансових ресурсів, знизилася з 21,8% до 12,6%. Падіння більш ніж удвічі свідчить про погіршення фінансової результативності діяльності та зменшення віддачі на вкладений власниками капітал.

Щодо ефекту фінансового важеля, то у 2023 році він становив 0,181, тоді як у 2024 році – 0,112. Тобто його значення зменшилося майже на третину. Хоча показник залишається додатним (а це означає, що використання позикового капіталу все ще генерує приріст рентабельності власного капіталу), проте ефект від фінансового важеля слабшає. Основною причиною є зниження прибутковості як власного, так і позикового капіталу.

У цілому, незважаючи на те, що коефіцієнт автономії підприємства зберігається на припустимому рівні, важливо звернути увагу на політику фінансування активів. Надмірне використання позикових коштів у поєднанні зі зниженням прибутковості може створити ризики для стабільності підприємства у майбутньому.

У 2024 році спостерігається погіршення фінансової стійкості – якщо у попередні роки підприємство перебувало у стані відносної рівноваги, то тепер воно наближається до нестійкого фінансового положення, що свідчить про нестачу власних оборотних ресурсів. Разом з тим, ураховуючи високу інфляцію в країні, підприємство може свідомо мінімізувати залишки грошових коштів, спрямовуючи їх у обіг з метою уникнення знецінення.

Консолідація рівня фінансової стійкості підприємства прямо корелює з комплексністю реалізації тактичних цілей. При цьому повне досягнення тактичних цілей можливе виключно за умови ефективної реалізації оперативних цілей (табл. 3.14).

Таблиця 3.14 – Відповідність тактичних та оперативних цілей стратегії управління

Тактичні цілі	Відповідні оперативні цілі
Відновлення ліквідності підприємства	Зменшення суми вартості важколіквідних активів шляхом перенаправлення їх до складу швидколіквідних. Зменшення суми поточних внутрішніх фінансових зобов'язань підприємства. Збільшення величини грошових активів, які забезпечують покриття поточних зобов'язань.
Відновлення фінансової стійкості підприємства	Збільшення обсягу позитивного грошового потоку. Зниження обсягів споживання інвестиційних ресурсів підприємства у поточному періоді.
Зміна фінансової стратегії з метою прискорення економічного зростання	Збільшення темпів приросту обсягів реалізації продукції. Перегляд окремих напрямків фінансової стратегії підприємства.

Для підприємства, на даному етапі економічного розвитку та його життєвого циклу доцільно переглянути стратегічні та тактичні цілі, завдання щодо їх досягнення. Так, на нашу думку, головною тактичною ціллю повинно стати капітальне інвестування основних фондів підприємства, що знаходяться у катастрофічному стані, акцентувати увагу на моральному та фізичному зносі, їх ефективному використанні, а оперативною - досягнення раціонального співвідношення ресурсів задля формування оптимальної собівартості продукції та бажаного обсягу випуску.

Ключовою та найбільш поширеною причиною деградації рівня фінансової стійкості підприємств є втрата ефективного контролю з боку управлінського апарату над процесом формування та реалізації цільової стратегії управління.

Впровадження цільового стратегічного антикризового управління фінансовою стійкістю сприятиме не лише підвищенню стійкості фінансового стану, але й забезпечить створення міцного та ефективного методологічного підґрунтя для системної антикризової політики у сфері фінансового менеджменту.

У ході планування будь-який суб'єкт господарювання всебічно оцінює стан наявних фінансових ресурсів, виявляє можливості їх збільшення та напрями ефективнішого використання.

Управління фінансовою стійкістю підприємства полягає не лише у вдалому проведенні планування, але й раціональній організації процесу, що, насамперед, пов'язано з визначенням етапів реалізації управлінського процесу. Визначивши особливості які притаманні діяльності ТОВ «РОМА» окреслимо етапи реалізації управління фінансовою стійкістю підприємства (рис. 3.2).

Для підприємства, на даному етапі економічного розвитку та його життєвого циклу доцільно переглянути стратегічні та тактичні цілі, завдання щодо їх досягнення.

Так, на нашу думку, головною тактичною ціллю повинно стати капітальне інвестування основних фондів підприємства, що знаходяться у катастрофічному стані, акцентувати увагу на моральному та фізичному зносі, їх ефективному використанні, а оперативною – досягнення раціонального співвідношення ресурсів задля формування оптимальної собівартості продукції та бажаного обсягу випуску.

У ході планування будь-який суб'єкт господарювання всебічно оцінює стан наявних фінансових ресурсів, виявляє можливості їх збільшення та напрями ефективнішого використання.

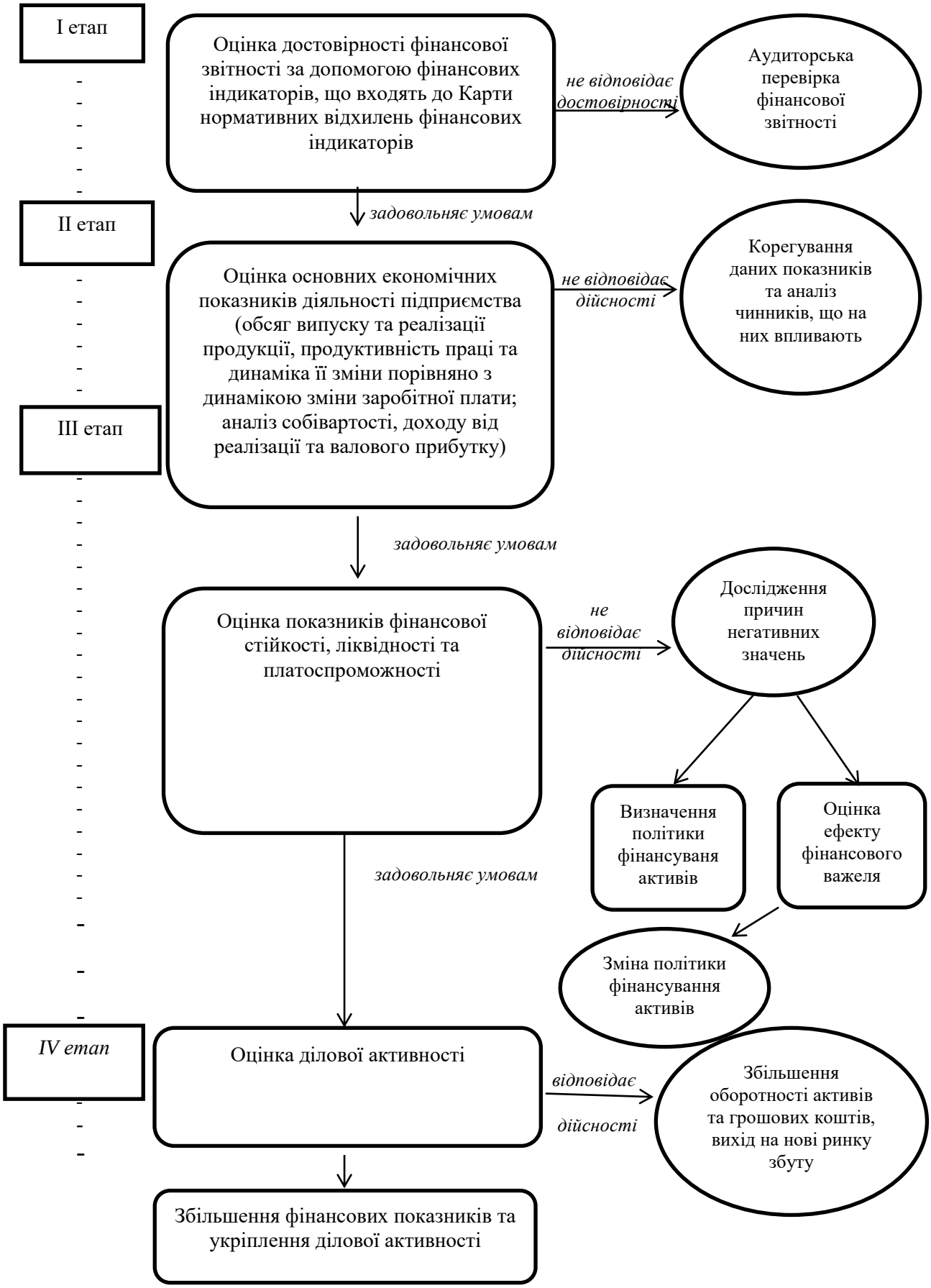

Рисунок 3.2 – Процес управління фінансовою стабільністю

Домінуючою причиною погіршення рівня фінансової стійкості національних суб'єктів господарювання визнається дефіцит управлінського контролю над процесом розроблення та послідовної реалізації цільової стратегії менеджменту. Імплементація цільового стратегічного антикризового управління фінансовою стійкістю сприятиме не лише значному посиленню стійкості фінансового положення, але й слугуватиме ефективною основою для формування системного комплексу заходів у рамках антикризової політики фінансового менеджменту компаній.

Таким чином, результати аналізу та оцінки фінансової стійкості дозволяють визначити основні напрями стабілізації фінансового стану підприємства:

– ефективне управління фінансовою стійкістю, яке повинне включати стратегію, планування та контроль;

– визначення основних чинників впливу на фінансовий стан підприємства та мінімізація їх негативної дії;

– корегування постійних та змінних витрат підприємства;

– проведення ряду маркетингових досліджень відносно удосконалення продукції або отримання інших ринкових переваг;

– підвищення дієвості контролю за достовірністю даних фінансової звітності;

– збільшення дієвості аналізу, базою якої виступає окреслення переліку основних показників та проведення аналізу на їх основі;

– застосування запропонованої методики оцінки ділової активності;

– проведення аналізу ймовірності настання банкрутства підприємства з використанням ряду перерахованих методик;

– розрахунок ефективності використання власних та залучених позикових коштів шляхом оцінки ефекту фінансового левериджу;

– визначення та корегування політики фінансування активів підприємства на основі отриманих даних відносно фінансового стану підприємства та бажаного рівня його досягнення;

– управління обіговими активами підприємства;

– правильне управління та контроль за фінансовими ресурсами та прибутком підприємства.

– підвищення дієвості контролю за достовірністю даних фінансової звітності;

– збільшення дієвості аналізу, базою якої виступає окреслення переліку основних показників та проведення аналізу на їх основі;

– застосування запропонованої методики оцінки ділової активності;

– проведення аналізу ймовірності настання банкрутства підприємства з використанням ряду перерахованих методик;

– розрахунок ефективності використання власних та залучених позикових коштів шляхом оцінки ефекту фінансового левериджу;

– визначення та корегування політики фінансування активів підприємства на основі отриманих даних відносно фінансового стану підприємства та бажаного рівня його досягнення;

– управління обіговими активами підприємства;

– правильне управління та контроль за фінансовими ресурсами та прибутком підприємства.

Отже, такий підхід є ґрунтовним, та має базуватися на об'єктивних закономірностях функціонування й розвитку економічних систем та підприємства в цілому, як однієї зі складових даної системи. За даних умов найбільшу увагу у системі заходів, спрямованих на фінансову стабілізацію в умовах кризової ситуації, слід приділити етапу відновлення і зміцнення рівня фінансової стійкості підприємства – запоруки усунення неплатоспроможності й фундаментальної основи фінансової стратегії на прискорення економічного зростання.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження методики аудиту фінансової звітності та аналізу фінансової стійкості на її основі дало можливість сформулювати науково обґрунтовані висновки і рекомендації удосконалення,

Функціональне значення фінансово-економічної інформації, як систематизованого набору фінансових індикаторів, детермінується її впливом на процес обґрунтування та ухвалення рішень з боку користувачів. Саме фінансова звітність, відображаючи ключові трансформації у структурі господарських засобів і джерел їхнього формування, а також результативність фінансово-господарської діяльності, агрегує значний масив даних, життєво необхідних для зовнішніх і внутрішніх стейкхолдерів. Еволюція цілей її формування та адресності подання, поряд із розширенням контингенту суб'єктів, які базують свої господарські рішення на звітних даних, дозволила трактувати бухгалтерську фінансову звітність як сполучну ланку між підприємством та зовнішнім середовищем. Вона покликана, з одного боку, достовірно розкривати внутрішні процеси компанії, а з іншого - задовольняти специфічні інформаційні запити користувачів. Пріоритетним у цьому контексті є якість звітної інформації, що гарантується завдяки неухильному дотриманню методологічних засад її створення, що, своєю чергою, визначає вектори подальшого удосконалення.

Важливим практичним результатом проведеного дослідження стало розроблення робочого документа внутрішнього аудитора «Оцінка рівня суттєвості». Даний документ є одним із ключових інструментів удосконалення системи внутрішнього аудиту на підприємстві, оскільки забезпечує стандартизований та методично обґрунтований підхід до визначення рівнів суттєвості при плануванні та виконанні аудиторських процедур.

Запропонований документ дозволяє формалізувати процес оцінювання

суттєвості, встановити єдині критерії для визначення кількісної та якісної суттєвості, уніфікувати підходи до оцінки ризиків та формувати професійні судження аудитора на основі внутрішньофірмових нормативів, узгоджених із вимогами МСА 320 та МСА 450. Його впровадження сприятиме підвищенню якості аудиторських перевірок, зменшенню ризику необґрунтованих висновків та забезпеченню більшої прозорості процесу планування аудиторських процедур.

Розроблено модель організації служби внутрішнього аудиту яка враховує той факт, що підприємство має велику, підрозділів та здійснює значний обсяг операцій, а отже доцільним є організація служби внутрішнього аудиту в межах підприємства як його структурного підрозділу.

В результаті аналізу конкретизовані методичні підходи щодо аналізу та оцінювання фінансової стійкості підприємства, це фінансові коефіцієнти – відносні показники, а також абсолютні показники.

Проведено аналіз фінансової стійкості та комплекс розрахунків по оцінці фінансового стану ТОВ «РОМА» на основі відносних та абсолютних показників, а також проведений аналіз ймовірності банкрутства за допомогою моделей Альтмана, Таффлера і Тісшоу, а також Іркутською чотирьохфакторної моделі.

Розроблено карту нормативних відхилень фінансових індикаторів, що сприяє виявленню негативних моментів у використанні фінансових ресурсів підприємства і своєчасному розробленні заходів щодо їх усунення та забезпечення високого рівня фінансової стабільності в динамічному середовищі ринку товарів та послуг, та на її основі проведений аналіз.

Розроблено процес управління фінансовою стабільністю, в якому поетапно зазначені дії для управління фінансовою стійкістю.

Враховуючи тенденції поглиблення економічної кризи в Україні, ми стверджуємо, що вітчизняні суб'єкти господарювання гостро потребують адекватних методик та інструментарію антикризового управління. Ця система має характеризуватися комплексністю і бути орієнтована на

своєчасне виявлення потенційних ознак кризи. Ключовим напрямом такого управління є аналіз фінансової звітності компанії, який в сучасних умовах функціонування економіки набуває особливого значення та відіграє критично важливу роль.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. Баранівський О. А. Теоретичні аспекти оцінки фінансової стійкості підприємства. *Економіка і суспільство*. 2018. Вип. 15. С. 211. URL : https://economyandsociety.in.ua/journals/15_ukr/32.pdf.

2. Білецька Н. В. Роль аналітичних процедур в аудиті результатів основної діяльності підприємства. URL : http://www.businessinform.net/pdf/2016/1_0/248_252.pdf.

3. Білик М. Д. Сутність і оцінка фінансового стану підприємств. *Фінанси України*. 2018. № 3. С. 117-128.

4. Бородкин К. В. Аналіз інструментарія фінансової діагностики. *Фінанси*. 2021. №3. С.65-66.

5. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський облік: проблеми визначення. *Вісник Житомирського інженерно-технологічного інституту. Технічні науки.* 2015. № 17. С. 3-14.

6. Бухгалтерський облік, аналіз та аудит : навч. посіб. / Є. М. Романів, С. В. Приймак, С. М. Гончарук та інші. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2017. 772 с.

7. Ващенко Л. О., Сухарев П. М. Аналіз фінансового стану підприємств: інформаційне та методичне забезпечення : монографія. Донецьк : «Вебер», 2018. 185 с.

8. Верига Ю. А. Фінансова звітність підприємств України: сучасний стан і шляхи удосконалення. *Регіональні перспективи*. 2018. № 2-3 (15-16). С. 36-38.

9. Герасимчук В. Економіко-математичне прогнозування фінансового стану в сучасних умовах. *The scientific heritage*. 2020. № 47. С. 39-52. URL : https://elibrary.ru/item.asp?id=42976284.

10. Давиденко Н. М. Фінансовий менеджмент : підручник. Київ : ТОВ «Задуга», 2017. 516 с.

11. Єлісєєва О. К. Методи та моделі оцінки і прогнозування фінансового стану підприємства : монографія. Крамотрорськ : ДДМА, 2016. 208 с.

12. Ізмайлова К.В. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Київ : МАУП, 2021. 152 с.

13. Іонін Є. Є. Розв'язання питань методологічного обґрунтування «платоспроможність» і ліквідність». *Актуальні проблеми економіки.* 2018. № 6. С. 30-42.

14. Карпачова О. В. Облікова політика за МСФЗ як інформаційне забезпечення аудитора. *Вісник університету Банківської справи*. № 2 (38.). 2020. С. 69-73. URL : https://ser.net.ua/index.php/SER/article/view/384 (дата звернення : 25.09.2025).

15. Кодекс етики внутрішніх аудиторів : Наказ Міністерства фінансів України від 29.09.2011 р. № 1217. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1195-11#Text (дата звернення : 23.09.2025).

16. Коробов М. Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств : підручник. Київ : Знання, 2022. 294 с.

17. Косарєва І. П., Бут А. С. Механізм управління фінансовою стійкістю підприємства. *Молодий вчений*. 2017. № 4. С. 678-682. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_4_160.

18. Костирко Р. О. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Харків : Фактор, 2018. 784 с.

19. Крутова А. С., Семенець А. О. Нормативно-правове забезпечення внутрішнього аудиту: вітчизняний досвід та світова практика. *Бізнес Інформ*. 2018. № 12. С. 309-316. URL : https://www.businessinform.net/export_pdf/business-inform-2018-12_0-pages-309_316.pdf (дата звернення : 20.08.2025).

20. Лазоренко В. Методи оцінки банкрутства в аналізі фінансової стійкості підприємств сфери послуг. *Економіка та управління підприємствами*. 2018. № 1(06). С. 63-64. URL : http://pev.kpu.zp.ua/journals/

2018/1_06_uk/13.pdf (дата звернення : 20.10.2025).

21. Левицька С. О. Звітність підприємств : навч. посіб. Рівне : НУВГП, 2018. 315 с.

22. Лисак Г. Аналіз фінансового стану: проблеми та їх розв'язання. *Торгівля і ринок України*. Донецьк, 2018. С. 232-238.

23. Мамонтова Н. А. Фінансова стійкість акціонерних підприємств і методи її забезпечення : автореф. дис. … канд. екон. наук. Київ, 2001. 16 с.

24. Марченко Д. М., Яровенко Г. М. Удосконалення організації внутрішнього фінансового контролю. *Актуальні проблеми економіки*. 2019. № 12. С. 163-171.

25. Матвійчук М. З. Удосконалення аудиту фінансової звітності в умовах невизначеності. *Міжнародний науково-виробничий журнал Сталий розвиток економіки*. 2023. 3 (20). С. 292-294.

26. Міжнародний стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг, видання 2021 року. URL : https://mof.gov.ua/uk/international_quality_control_standards_quality_management_audit_review_other_assurance_and_related_services-779 (дата звернення : 15.10.2025).

27. Міжнародні стандарти професійної практики внутрішнього аудиту (стандарти), редакція 2017 року. URL : https://www.theiia.org/globalassets/site/standards/mandatory-guidance/ippf/2017/ippf-standards-2017-ukrainian.pdf (дата звернення : 15.10.2025).

28. Міжнародний стандарт фінансової звітності 1. Перше застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності : Стандарт Ради з Міжнар. стандартів бух. обліку від 01.01.2012. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_004#Text (дата звернення : 01.11.2025).

29. Норд Г. Л., Фокін О. К. Передумови удосконалення методичного забезпечення аналізу фінансового стану підприємства. *Ефективна економіка*. 2017. № 8. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7241.

30. Обущак Т. А. Сутність фінансового стану підприємства. *Актуальні*

проблеми економіки. 2019. №9 (75). С. 92-100.

31. Павленко О. І. Вдосконалення механізму оцінки фінансового стану підприємства. *Бізнес-навігатор. Науково-виробничий журнал*. 2019. № 2 (19). С. 72–78.

32. Петренко Н. І. Методика аудиту фінансової звітності та шляхи її удосконалення. *Вісник ЖДТУ– 2010*. № 1 (51). С. 63-68.

33. Податковий кодекс України : Кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text (дата звернення : 01.10.2025).

34. Плаксієнко В. Я., Верига Ю. А., Кулик В. А., Карпенко Є. А. Облік, оподаткування та аудит : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2019. 509 с.

35. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 21.12.2017 р. № 2258-VIII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text (дата звернення: 23.11.2025).

36. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text (дата звернення: 30.11.2025).

37. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : Наказ Міністерсва фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. URL : https://zakon.rada.gov.ua /laws/show/z0336-13#Text (дата звернення: 01.10.2025).

38. Про затвердження Переліку типових документів, що створюються під час діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування, інших установ, підприємств та організацій, із зазначенням строків зберігання документів : Наказ Міністерства юстиції України від 12.04.2012 р. № 578/5. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0571-12#Text (дата звернення : 25.11.2025).

39. Про затвердження Порядку подання фінансової звітності :

Постанова Кабінету Міністрів України від 28.02.2000 р. № 419. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2000-п#Text (дата звернення : 01.11.2025).

40. Про затвердження Програми реформування системи бухгалтерського обліку із застосуванням міжнародних стандартів : Постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.1998 р. № 1706. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-98-п#Text (дата звернення : 01.10.2025).

41. Про затвердження Стандартів внутрішнього аудиту : наказ Міністерства фінансів України від 04.10.2011 р. № 1247 URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1219-11#Text (дата звернення : 20.08.2025).

42. Проскуріна Н. М. Аудит дотримання принципу безперервності як перспективний напрямок розвитку аудиту. *Вісник Львівської комерційної академії. Серія економічна*. 2014. Вип. 44. С. 144-147.

43. Проскуріна Н. М. Методологічні підходи формування аудиторських процедур. *Наукові записки національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка».* 2011. Вип. 17. С. 266-275.

44. Про схвалення Стратегії застосування міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.10.2007 р. № 911-р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/911-2007-р#Text (дата звернення : 01.11.2025).

45. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства : навч. посіб. Київ : Знання, 2017. 668 с.

46. Савченко В. М., Кононенко Л. В., Назарова Г. Б. Використання методів фінансового аналізу при виконанні аудиторських процедур. *Економіка та суспільство*. № 52. 2023. URL : https://www.economyandsociety .in.ua/ index.php/journal/article/view/2552/2472.

47. Сисоєва І. М. Контроль якості надання аудиторських послуг. *Економіка та держава.* № 1. 2021. С. 104-107. URL : http://www.economy.

in.ua/ ?op=1&z=4841&i=15.

48. Слободяник Ю. Б., Зварич Л. В. Внутрішній аудит : підручник. Суми : ТОВ «ВПП «Фабрика друку». 2018. 248 с.

49. Солотва В. Сутність платоспроможності підприємства. *Фінанси України*. 2019. № 1. С. 116-120

50. Сосновська О. О. Методичні підходи до діагностування фінансового стану підприємства. *Modern Economics*. 2019. № 14. С. 264-271. URL : https://modecon.mnau.edu.ua/methodical-approaches-to-diagnosing-the/ (дата звернення : 26.11.2025).

51. Стожок О. З., Бурбела Т. Н. Методичні аспекти формування системи показників оцінки ефективності виробництва товарів та послуг. URL : file:///C:/Documents%20and%20Settings/Admin/Downloads/eui_2009_2_37.pdf (дата звернення : 15.10.2025).

52. Таранюк Л. М., Шаповал А. І. Особливості визначення ефективності використання ресурсів на підприємстві в умовах перехідної економіки. *Механізм регулювання економіки*. 2018. № 3, Т. 2. С. 123-131.

53. Тарасенко Н. В. Економічний аналіз : навч. посіб. Львів : «Новий світ-2000», 2024. 344 с.

54. Ткаченко О. С., Роздайбіда Н. В. Вивчення внутрішнього аудиту на не фінансових підприємствах. *Бізнес Інформ.* 2023. № 9. С.191-196.

55. Томчук О. Ф., Левчук М. С. Критерії оцінювання і прогнозування фінансового стану та результатів діяльності підприємства. *Молодий вчений.* 2019. № 9 (73). С. 480-486. URL : http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2019/9/102.pdf.

56. Фабіянська В. Ю. Аудиторська документація як інструмент забезпечення якості в аудиті. *Ефективна економіка*. № 12. 2021. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9749.

57. Фільштейн Л. М., Бондар Ю. А. Основні аспекти внутрішнього аудиту як складової системи аудиту. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки.* 2015. № 28.

С. 118-130. URL : http://economics.kntu.kr.ua/pdf/28/15.pdf.

58. Хринюк О. С. Моделі розрахунку ймовірності банкрутства як метод оцінки фінансового потенціалу підприємства. *Ефективна економіка.* 2018. С. 3-4. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/2_2018/46.pdf (дата звернення : 24.10.2025).

59. Цал-Цалко Ю. С. Фінансова звітність підприємства та її аналіз : навч. посіб. Київ : ЦУК, 2017. 360 с.

60. Чепка В. В., Свідерська І. М., Гавриленко Ю. О. Фінансовий стан підприємства : теоретичні основи. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 19-20. С. 96-102. URL : http://www.investplan.com.ua/pdf/19-20_2020/17.pdf.

61. Чумакова І. Ю., Коваль Ж. Г. Сутність функцій внутрішнього аудиту в системі державного управління. *Наукові праці НДФІ.* 2016. № 3(76). С. 135-147. URL : http://npndfi.org.ua/docs/NP_16_03_135_uk.pdf.

62. Шабліста Л. Фінансова стійкість підприємства: сутність і методи оцінки. *Економіка і прогнозування*. 2016. №2. С. 46-57.

63. Шарлам О. МСФЗ-звітність: новації в розкритті інформації. *Все про бухгалтерський облік.* 2020. № 33. С. 3-5.

64. Шеверя Я. В. Методи аналізу та прийняття рішень на підставі фінансових звітів, які складені за міжнародними стандартами бухгалтерського обліку. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2018. Спец. вип. 22. Ч. ІІ. С. 351-357.

65. Шеверя Я.В. Фінансова звітність у системі інформаційного забезпечення прийняття рішень : автореф. дис. … канд. екон. наук : 08.00.08. Житомир, 2011. 23 с.

66. Шепелюк Н. П. Управління фінансовою стійкістю підприємства : теоретичний аспект. *Нотатки сучасної науки*. 2022. № 3. С. 30-31.

67. Шморгун Н. П., Головко І. В. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Київ : ЦНЛ, 2014. 528 с.

68. Яцух О. О., Захарова Н. Ю. Фінансовий стан підприємства та методика його оцінки. *Вчені записки Таврійського нац. ун-ту ім.*

В. І. Вернадського. Сер. «Економіка і управління». 2018. № 3. Т. 29 (68). С. 173-180. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_econ_2018_29_3_35.

69. Basics of Financial Statement Analysis. *Financial Statements*. 2019. URL : https://doi.org/10.24053/9783739880143-73.

70. Berkau C. Basics of Financial Statement Analysis. *Financial Statements.* 2021. P. 89-108. URL : https://doi.org/10.24053/9783739881829-89.

71. Drury C. Management and Cost Accounting. London : Cengage Learning, 2013. 768 p.

72. Edwards L., Hughes R. Enhancing Audit Efficiency Using Deep Learning for Automated Financial Statement Analysis. *International Journal of Global Economics and Management*. 2025. Vol. 8, no. 1. P. 96-106. URL : https://doi.org/10.62051/ijgem.v8n1.11.

73. Hedderwick K. Financial Strategy and Planning. Oxford : Financial Times, 2011. 312 p.

74. Newman, Derek L., Leslie G. Davies, Jerome S. Osteryoung. Small Firm Finance: An Entrepreneurial Perspective. South-Western College Pub (Dryden Press), 1997. ISBN 10 : 0-03-0982200; ISBN 13: 978-0-03-0982200

75. Lessambo F. I. Analysis of the Statement of Income. Financial Statements. Cham, 2018. P. 149-157. URL : https://doi.org/10.1007/978-3-319-99984-5_12.

ДОДАТОК А

Таблиця А.1 – Відмінності між НП(С)БО та МСФЗ: вимоги до фінансової звітності

Критерій	НП(С)БО	МСФЗ
Визначення фінансової звітності	Це бухгалтерська звітність, що містить інформацію про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів за звітний період.	Це структуроване відображення фінансового стану та фінансових результатів діяльності суб'єкта господарювання.
Вимога суворого дотримання стандартів	НП(С)БО не дають підприємствам такої можливості.	МСФЗ дають можливість керівництву підприємства відступати від вимог МСФЗ, якщо застосування окремих позицій МСФЗ є недоречним.
Концептуальна основа	Якісні характеристики фінансової звітності наводяться як у Концептуальній основі, так і у НП(С)БО 1.	У Концептуальній основі МСФЗ наведено два основоположні припущення – безперервності та нарахування і відповідності доходів і витрат.
Поняття суттєвості у фінансовій звітності	У НП(С)БО поняття суттєвості не згадується.	МСФЗ не поширюється на несуттєві статті.
Склад фінансової звітності	Регламентовані типові форми звітності, затверджені МФУ: Баланс; Звіт про фінансові результати; Звіт про рух грошових коштів; Звіт про власний капітал; Примітки до звітів; Додаток до приміток до річної фінансової звітності.	Форма звітності не регламентована, комплект складається з: Звіт про фінансовий стан (Баланс), Звіт про сукупні прибутки та збитки, Звіт про рух грошових коштів; Звіт про зміни у власному капіталі; Примітки до звітів.
Звітна дата	Є фіксованою	Не є фіксованою
Грошовий вимірник	У грошовій одиниці України.	У будь-якій грошовій одиниці.
Проміжна звітність	Складається щоквартально.	Період звіту може обирати саме підприємство.
Екстраординарні статті про доходи та витрати	У Звіті про фінансові результати (додаток до НП(С)БО 3) статті про екстраординарні доходи і витрати наводяться.	МСБО 1 зазначає, що суб'єкту господарювання не слід подавати будь-які статті доходу та витрат у вигляді екстраординарних статей безпосередньо у звіті про прибутки та збитки або у примітках.

ДОДАТОК Б

Таблиця Б.1 – Визначення дефініції «фінансова стійкість» вітчизняних науковців

Автор	Категорія	Тлумачення категорії
Цал-Цалко Ю. С. [59]	Фінансова стійкість	Рівень забезпечення потреб господарської діяльності фінансовими ресурсами щодо їх наявності, розміщення та використання.
Тарасенко Н. В. [53]	Фінансова стабільність	Надійно гарантована платоспроможність підприємства у звичайних умовах господарювання й випадкових змін на ринку
Білик М. Д. [3]	Фінансова стабільність	Одна з найважливіших характеристик фінансового стану підприємства; пов’язана з рівнем залежності від кредиторів та інвесторів
Ізмайлова К. В. [12]	Фінансова стійкість	Характеризує ступінь фінансової незалежності підприємства щодо володіння своїм майном та його використанням
Мамонтова Н. А. [23]	Фінансова стійкість	Відповідність параметрів діяльності підприємства і розміщення його фінансових ресурсів критеріям позитивної характеристики «фінансового стану»
Шаблиста Л. М. [62]	Фінансова стійкість	Узагальнююча якісна характеристика фінансового стану підприємства, що відображає тенденції зміни фінансових відносин на підприємстві під впливом різноманітних внутрішніх і зовнішніх чинників

Таблиця В.1 – Система фінансових коефіцієнтів фінансової стійкості підприємства

Назва показника	Зміст	Розрахунок на основі балансу	Оптимальне значення
1	2	3	4
Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії, концентрації власного капіталу), Кфн	Показує частку власного капіталу у загальній сумі джерел коштів (валюті балансу)	$Кфн = \frac{Власний\ капітал(р.1495)}{Валюта\ балансу(р.1900)}$	>0,5
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу, Кпк	Показує частку позикового капіталу у загальній сумі джерел коштів (валюті балансу)	$Кпк = \frac{Довгострокові\ зобов'язання + Поточні\ зобов'язанняя}{Валюта\ балансу}$ $Кпк = \frac{р.1595 + р.1695}{р.1900}$	< 0,4-0,5
Коефіцієнт фінансової залежності, Кфз	Показує, яка сума коштів припадає на одиницю власного капіталу, обернений до Кфн	$Кфз = \frac{Валюта\ балансу(р.1900)}{Власний\ капітал(р.1495)}$	<2,0 або <0,5
Коефіцієнт концентрації поточної заборгованості, Кпз	Показує, яку частину активів сформовано за рахунок поточних зобов'язань	$Кпз = \frac{Поточні\ зобов'язання(р.1695)}{Валюта\ балансу(р.1300)}$	>0,4
Коефіцієнт фінансової стійкості (забезпечення загальної заборгованості власним капіталом), Кфс	Показує співвідношення власного і залученого капіталу	$Кфн = \frac{Власний\ капітал}{Довгострокові\ зобов'язання + Поточні\ зобов'язання}$ $Кфн = \frac{р.1495}{р.1595 + р.1695}$	>0,7–0,9
Коефіцієнт фінансового левериджу (фінансового ризику), Кфл	Показує співвідношення залученого і власного капіталу, обернений до Кфс	$Кфл = \frac{Довгострокові\ зобов'язання + Поточні\ зобов'язання}{Власний\ капітал}$ $Кфл = \frac{р.1595 + р.1695}{р.1495}$	<0,5
Коефіцієнт забезпечення запасів власним капіталом, Кзз	Характеризує суму власного оборотного капіталу на одиницю запасів	$КЗЗ = \frac{Оборотні\ активи - Поточні\ зобов'язанн}{Запаси}$ $КЗЗ = \frac{р.1195 - р.1695}{р.1100}$	>0,6

1	2	3	4
Коефіцієнт маневровості оборотних активів, Кма	Характеризує суму власного оборотного капіталу на одну грошову одиницю оборотних активів	$Кма = \frac{\text{Оборотні активи} - \text{Поточні зобов'язання}}{\text{Оборотні активи}}$ $Кма = \frac{\text{р.1195} - p.1695}{p.1195}$	-
Коефіцієнт маневровості власного капіталу, Кмвк	Характеризує суму власного оборотного капіталу на одну грошову одиницю власного капіталу	$Кмвк = \frac{\text{Оборотні активи} - \text{Поточні зобов'язання}}{Власний\ капітал}$ $\text{Кмвк} = \frac{\text{р.1195} - \text{р.1695}}{\text{р.1495}}$	> 0,5
Коефіцієнт маневровості позикового капіталу, Кмпк	Характеризує суму власного оборотного капіталу на одну грошову одиницю позикового капіталу	$Кмпк = \frac{\text{Оборотні активи} - \text{Поточні зобов'язання}}{\text{Довгострокові зобов'язання} + \text{Поточні зобов'язання}}$ $\text{Кмпк} = \frac{\text{р.1195} - \text{р.1695}}{\text{р.1595} + \text{р.1695}}$	< 0,5
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами, Кзвоз	Показує, яка частина оборотних активів забезпечується за рахунок власних засобів	$\text{Кзвоз} = \frac{\text{Власний капітал} - \text{Необоротні активи}}{\text{Оборотні активи}}$ $\text{Кзвоз} = \frac{\text{р.1495} - \text{р.1095}}{\text{р.1195}}$	>0,1
Коефіцієнт співвідношення необоротних і власних коштів, Кснвк	Характеризує рівень забезпеченості необоротних активів власними коштами	$\text{Кснвк} = \frac{\text{Необоротні активи(р.1095)}}{\text{Власний капітал(р.1495)}}$	>0,5
Коефіцієнт структури покриття довгострокових вкладень, К пдв	Показує, яка частина основних засобів та інших необоротних активів профінансована за рахунок зовнішніх інвесторів.	$\text{Кпдв} = \frac{\text{Довгострокові зобовязання (р.1500 + р.1510 + 1515)}}{\text{Необоротні активи(р.1095)}}$	Високе значення показника є нормальним
Коефіцієнт забезпеченості за кредитами (інша назва - коефіцієнт покриття відсотка) Кзк	показує ступінь захищеності кредиторів від несплати відсоткових платежів.	$\text{Кзк} = \frac{\text{Прибуток до оподаткування(ф2 р.2290)}}{\text{Фінансові витрати(ф2 р.2250)}}$	> 1
Коефіцієнт покриття зобов'язань капіталом, Кпзк	Показує наскільки необоротні активи профінансовані за рахунок власного капіталу позичальника.	$\text{Кпзк} = \frac{\text{р.1695} + \text{р.1595}}{1495}$ $\text{Кпзк} = \frac{\text{Довгострокові зобов'язання} + \text{Поточні зобов'язанн}}{\text{Власний капітал}}$	<1

ДОДАТОК Д

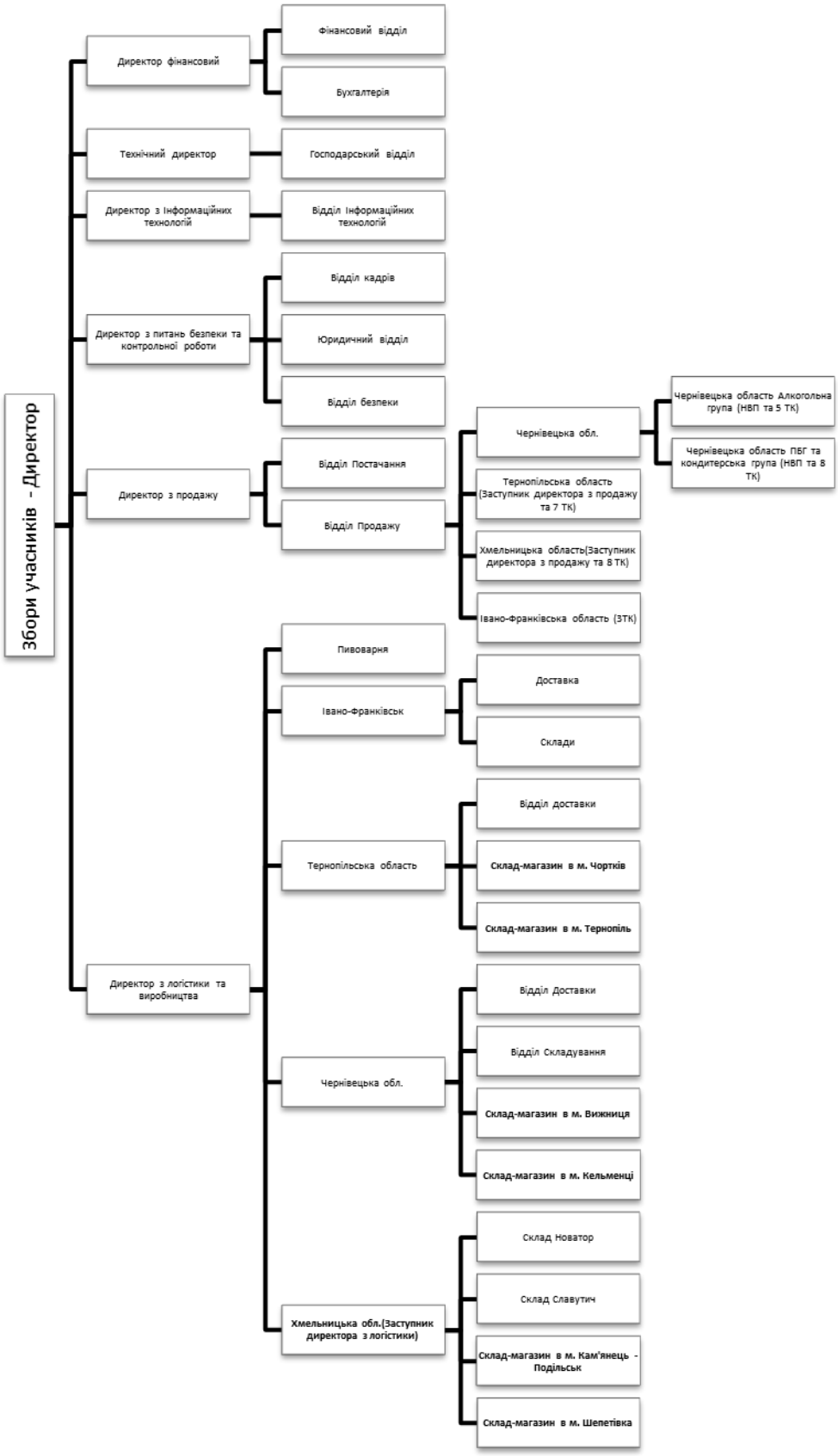

Рисунок Д.1 – Організаційна структура управління ТОВ «РОМА»

ДОДАТОК Е

Робочий документ внутрішнього аудитора
«Оцінка рівня суттєвості»

(Внутрішньофірмовий робочий документ РД–ВА–03/2024)

1. Загальна інформація

Підприємство: ТОВ «РОМА»
Підрозділ внутрішнього аудиту: Служба внутрішнього контролю та аудиту
Період перевірки: 2024 рік
Відповідальний аудитор: _____
Дата складання документа: «___» _____ 2025 р.

2. Мета та завдання документа

Робочий документ «Оцінка рівня суттєвості» розроблено для:
- визначення кількісних і якісних критеріїв суттєвості під час проведення внутрішнього аудиту;
- документування прийнятих аудитором рішень щодо рівня суттєвості;
- забезпечення єдиного підходу до оцінки впливу викривлень на фінансову інформацію;
- формування підстав для планування аудиторських процедур та визначення обсягу вибірки.

3. Методика визначення рівня суттєвості

3.1. Вибір бази для розрахунку суттєвості

Внутрішнім аудитором допускається використання таких баз:
Чистий дохід від реалізації – 0,5–1,5%
Валовий прибуток / операційний прибуток – 2–5%
Активи підприємства – 1–2%
Власний капітал – 2–5%

Обрана база: Чистий дохід від реалізації за 2024 рік
Підстава: найбільш стабільний та інформативний показник для оцінки впливу викривлень.

3.2. Розрахунок загального рівня суттєвості

Продовження ДОДАТКУ Е

Показник	Значення
Чистий дохід від реалізації (2024), тис. грн	2 678 372
Обраний відсоток суттєвості	1,0 %
Загальний рівень суттєвості (ЗС)	26 784 грн

4. Визначення робочого рівня суттєвості

Робочий рівень суттєвості (РС) враховує аудиторський ризик та можливі помилки минулих років.

Фактор	Характеристика	Вплив
Аудиторський ризик	Середній	-20%
Наявність помилок у попередні роки	Низькі	0%
Складність операцій	Середня	0%

Формула:
РС = ЗС × 0,8
РС = 26 784 × 0,8 = 21 427 грн

5. Поріг несуттєвих викривлень

Приймається на рівні 3–5% від загальної суттєвості.
Поріг – 3%:
26 784 × 0,03 = 803 грн
Будь-які викривлення менші за 803 грн є однозначно не суттєвими та не підлягають акумулюванню.

6. Якісні критерії суттєвості

Викривлення вважається суттєвим незалежно від суми, якщо:
- порушує вимоги законодавства;
- впливає на податкові зобов'язання;
- стосується пов’язаних сторін;
- спотворює ключові фінансові коефіцієнти;
- приховує випадки шахрайства або операції без належного дозволу;
- впливає на виконання договорів, бюджетів або планів.

Аудитор:
- враховує всі якісні ознаки при оцінці;
- фіксує кожен випадок у Журналі викривлень.

Продовження ДОДАТКУ Е

7. Таблиця для узагальнення виявлених викривлень

№	Суть викривлення	Сума, грн	Якісний вплив	Включено до реєстру викривлень (Так/Ні)
1				
2				
3				
Разом виявлених викривлень		0		

8. Підсумкова оцінка суттєвості

Показник	Значення
Загальний рівень суттєвості	26 784 грн
Робочий рівень суттєвості	21 427 грн
Поріг несуттєвих викривлень	803 грн

Висновок аудитора:
Установлений рівень суттєвості є обґрунтованим і може бути використаний для планування і проведення внутрішнього аудиту. Виявлені викривлення в межах робочої суттєвості не впливають на достовірність фінансової інформації.

9. Підпис відповідального аудитора

Підпис: _____
П.І.Б.: _____
Дата: «___» _____ 2025 р.

ДОДАТОК Ж

Таблиця Ж.1 – Карта нормативних відхилень фінансових показників - індикаторів

Найменування показника	Формула розрахунків	Коментарі
1	2	3
Темп росту виторгу	Виручка звітного року / Виручка попереднього року	Якщо темп зниження маржинального доходу більше одиниці, то його частка у виторгу від продажу скоротилася. Відповідно знизилося "якість" виторгу й, як наслідок, погіршилися перспективи підприємства на ринку. При цьому якщо виторг від продажів зростає (темп росту виторгу більше одиниці), а частка маржинального доходу у виторгу знижується, то про наявність перекручення показників фінансової звітності.
Темп зниження частки маржинального доходу у виторзі	$[(B_0 - C_0) / B_0] / [(B_1 - C_1) / B_1]$, де B_1, B_0 – розмір виручки за звітний і попередні роки; C_1, C_0 – собівартість продажів за звітний і попередні роки	
Темп росту якості активів	$[(A_1 - TA_1 - OC_1) / A_1] / [(A_0 - TA_0 - OC_0) / A_0]$, де A – сукупна величина активів на кінець періоду; ТА – величина оборотних (поточних) активів за станом на кінець періоду; ОС – залишкова вартість основних засобів на кінець періоду	Якщо темп росту якості активів перевищує одиницю, підприємство, найімовірніше, збільшує частку позаоборотних активів у сукупному обсязі активів. Ріст позаоборотних активів, не пов'язаний зі збільшенням кількості основних коштів, може свідчити про необґрунтовану капіталізацію витрат.
Темп росту оборотності дебіторської заборгованості	$(ДЗ_1 / B_1 / 365$ дн.) / $(ДЗ_0 / B_0 / 365$ дн.), де ДЗ – дебіторська заборгованість на кінець звітного періоду; В – виручка від продажів	В умовах стабільності або помірного росту бізнесу цей показник буде залишатися приблизно на одному рівні. Про недостовірність інформації може свідчити ситуація, коли оборотність дебіторської заборгованості різко зростає або знижується. У першому випадку велика ймовірність того, що здійснюються маніпуляції з виторгом від продажів, у другому – не можна виключити, що дебіторська заборгованість штучно завищується.
Темп росту частки витрат у виторзі від продажів	$(C_1 / B_1) / (C_0 / B_0)$, де С – собівартість реалізованої продукції, включаючи витрати на продаж за звітний (попередній) період, В – виручка від продажів	Темп росту частки витрат у виторзі компанії не повинен суттєво відрізнятися від темпів росту продажів. Якщо ж темп росту частки витрат, що доводяться на виторг від продажів, суттєво відхиляється від одиниці, це, швидше за все, спотворюється або собівартість реалізованої продукції, або виручка.

Продовження ДОДАТКУ Ж

Продовження таблиці Ж.1

1	2	3
Темп росту частки амортизаційних відрахувань	$(А_1 / ПС_1) / (А_0 / ПС_0)$, де А – сума амортизаційних відрахувань за звітний (попередній) період; ПС – первісна вартість основних засобівь на кінець звітного (попереднього) періоду	Темп росту частки амортизаційних відрахувань у звичайних умовах приблизно дорівнює одиниці. Отже, у випадку різкої зміни даного показника можна зробити висновок про ймовірну недостовірність показників фінансовій звітності.
Темп росту фінансового важеля	$(КЗ_1 / ВК_1) / (КЗ_0 / ВК_0)$, де КЗ – величина кредиторської заборгованості на кінець звітного (попереднього) періоду; ВК – власний капітал на кінець звітного (попереднього) періоду	Ринкова вартість акцій компанії залежить від величини фінансового важеля. З метою підвищення ринкової вартості акцій керівництво компанії може штучно занижувати рівень фінансового важеля, включаючи кредиторську заборгованість до складу прибутку. У таких випадках темпи росту фінансового важеля будуть суттєво коливатися.